



Извјештај о финансијској стабилности

2019

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE



ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ИЗВЈЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОЈ СТАБИЛНОСТИ ЗА 2019. ГОДИНУ

ИЗДАВАЧ

Централна банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
Тел. (387 33) 278 100
Факс (387 33) 278 299
www.cbbh.ba
e-mail: contact@cbbh.ba

За све информације контактирати:
Одјељење за финансијску стабилност

Уредништво:
др Сенад Софтић
др Милица Лакић
Желимира Распудић
мр Ернадина Бајровић
Весна Папић
др Дејан Ковачевић
др Белма Чолаковић
мр Амир Хациомерагић

Припрема:
Штампарија Фојница д.о.о

Штампа:
Штампарија Фојница д.о.о

Тираж:
50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне сврхе је
дозвољено уз обавезно навођење извора.

© Централна банка Босне и Херцеговине/ сва права задржана.

ISSN 1840-4111

Садржај

Скраћенице	6
Увод	7
Извршни сажетак	8
1. Трендови и ризици из међународног окружења	10
1.1. Трендови у међународном окружењу	10
1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони	13
1.2.1. Ефекти на банкарски сектор	14
1.2.2. Ефекти на реални сектор	16
2. Макроекономски трендови у БиХ	19
3. Влада	26
4. Домаћинства	30
5. Предузећа	38
6. Финансијски посредници	43
6.1. Банкарски сектор	44
6.2. Небанкарски финансијски сектор	59
7. Финансијска инфраструктура	62
7.1. Платни системи	62
7.2. Регулаторни оквир	64
Statistički dodatak	65

Текстни оквир:

Текстни оквир 1: Мјере ЕЦБ-а на подручју монетарне политике и надзора банака као реакција на пандемију коронавируса	14
Текстни оквир 2: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност	20
Текстни оквир 3: Тржиште некретнина као индикатор економске активности и ризика по финансијску стабилност	23
Текстни оквир 4: Активности и мјере влада у БиХ за стабилизацију привреде и ублажавање негативних економских посљедица пандемије коронавируса	28
Текстни оквир 5: Мрежна анализа прелијевања системских ризика	46
Текстни оквир 6: Тестови на стрес	55

Табеле:

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста	10
Табела 3.1: Индикатори ризика фискалне одрживости	26
Табела 3.2: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе	30
Табела 4.1: Потраживања од становништва, картице	32
Табела 4.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура	34
Табела 5.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга	41
Табела 6.1: Вриједност имовине финансијских посредника	43
Табела 6.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација	60
Табела 7.1: Трансакције у међубанкарском платном промету	62
Табела 7.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (XXI)	63

Графикони:

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака	12
Графикон 1.2: Кретање курса USD према EUR	12
Графикон 1.3: Цијена злата и курс EUR/USD	13
Графикон 1.4: Цијене хране и нафте	13
Графикон 1.5: Кретање цијена дионица банака мајки домаћих банака	15
Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2019. години	16
Графикон 1.7: Принос десетогодишњих државних обвезница	17
Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса	17
Графикон 1.9: Стопа незапослености у ЕУ	18
Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере	18
Графикон 2.1: Финансирање дефицита текућег рачуна	20
Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и годишња стопа инфлације	21
Графикон 2.3: Промјене у броју запослених по дјелатностима	22
Графикон 2.4: Стопа незапослености у земљама из окружења	22
Графикон 2.5: Обим промета некретнина стамбене намјене у староградњи	22
Графикон 2.6: Индекс цијена некретнина, годишњи просјеци, 2008 = 100	23
Графикон 3.1: Буџетски салдо сектора генералне владе БиХ, у процентима БДП-а	27
Графикон 3.2: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а	27
Графикон 3.3: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а	28
Графикон 3.4: Промет на бх. тржиштима капитала	30
Графикон 4.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама	31
Графикон 4.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2019. године	32
Графикон 4.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст	33
Графикон 4.4: Новоодобрени кредити становништву	33
Графикон 4.5: Валутна структура кредита становништву	34
Графикон 4.6: Неквалитетни кредити у сектору становништва по намјени	35
Графикон 4.7: Неквалитетни у укупним кредитима становништву по банкама	35

Графикон 4.8: Стопа defaulta	36
Графикон 4.9: Новоодобрени дугорочни кредити и просјечне пондерисане каматне стопе	36
Графикон 4.10: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе	37
Графикон 4.11: Депозити становништва по рочности	37
Графикон 4.12: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите	38
Графикон 5.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2019.године	39
Графикон 5.2: Потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима у 2019. години	40
Графикон 5.3: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2018. и 2019. години	40
Графикон 5.4: Просјечно доспијеће по кредитима	41
Графикон 5.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећа, по дјелатностима	42
Графикон 5.6: Годишња стопа defaulta	42
Графикон 5.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама	43
Графикон 5.8: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе	43
Графикон 6.1: Актива и кредити у процентима БДП-а	44
Графикон 6.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора	44
Графикон 6.3: Актива банкарског сектора	45
Графикон 6.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2019. години	45
Графикон 6.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака	46
Графикон 6.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору	46
Графикон 6.7: Секторска структура депозита	49
Графикон 6.8: Структура укупних депозита по преосталој рочности	50
Графикон 6.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора	50
Графикон 6.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2019. године	51
Графикон 6.11: Квалитет кредитног портфолиа	52
Графикон 6.12: Стопа defaulta у сектору предузећа, по банкама у 2019. години	52
Графикон 6.13: Стопа дефолта у сектору становништва, по банкама у 2019. години	53
Графикон 6.14: Удио некавалитетних у укупним кредитима, по банкама на крају 2019. године	53
Графикон 6.15: Добит банкарског сектора	54
Графикон 6.16: Индикатори профитабилности	54
Графикон 6.17: Индикатори ликвидности	55
Графикон 7.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2019. години	63

Статистички додатак:

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга	66
Табела А2: Индекс цијена некретнина	68
Табела А3: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба	69
Табела А4: Индикатори финансијског здравља	70
Табела А5: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001. до 2019. године	71

Скраћенице

АБРС	Агенција за банкарство Републике Српске	OPEC	Организација земаља извозница нафте
АОД	Агенција за осигурање депозита	ROAA	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
БДП	Бруто домаћи производ	ROAE	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
БХАС	Агенција за статистику БиХ	PC	Република Српска
БиХ	Босна и Херцеговина	RTGS	(Real Time Gross Settlement)
BLSE	Бањалучка берза	S&P	Standard & Poor's
CAC 40	Индекс француске берзе (Cotation Assistée en Continu)	САД	Сједињене Америчке Државе
CAR	Стопа адекватности капитала (Capital Adequacy Ratio)	SASE	Сарајевска берза
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине	СТО	Свјетска трговинска организација
CET 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)	TLTRO 3	Таргетирани дугорочни кредити за банке (Targeted longer-term refinancing operations III)
CHF	Швајцарски франак	USD	Амерички долар
CPI	Индекс потрошачких цијена	WEO	Свјетски економски преглед (World Economic Outlook)
ЦРК	Централни регистар кредита	WT	Цијена брент нафте на америчком тржишту - West Texas Intermediate
DAX	Индекс на берзи хартија од вриједности у Франкфурту (Deutscher Aktien Index)		
ЕБА	Европска банкарска агенција (European Banking Authority)		
ЕЦБ	Европска централна банка		
EONIA	Просјечна евро преконоћна каматна стопа (Euro Overnight Index Average)		
€STR	Евро краткорочна каматна стопа (Euro short-term rate)		
ЕУ	Европска унија		
EUR	Евро		
ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине		
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине		
FED	Систем федералних резерви		
FTSE	Индекс лондонске берзе (Financial Times Stock Exchange)		
GBP	Британска фунта		
HNI	Herfindahl-Hirschman Index		
ILO	Међународна организација рада (International Labor Organization)		
JPTP	Јединствени регистар трансакционих рачуна		
KM	Конвертибилна марка		
KWD	Кувајтски динар		
МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ		
МКО	Микрокредитне организације		
ММФ	Међународни монетарни фонд		
MONEYVAL	Комитет Савјета Европе за евалуацију борбе против прања новца и финансирања терористичких активности		
NACE	Статистичка класификација економских дјелатности у ЕУ		
NPL	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)		

Земље:

CY	Кипар
ES	Шпанија
FR	Француска
GR	Грчка
HR	Хрватска
IE	Ирска
IT	Италија
PT	Португал
RS	Србија
SI	Словенија
SK	Словачка
TR	Турска

Увод

Под финансијском стабилношћу ЦББиХ подразумева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста БиХ, кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Једна од темељних задаћа ЦББиХ је успостава и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног одбора, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним и домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- Унапређење разумијевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус овог извјештаја на догађајима из 2019. године, његов обухват је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2020. године, у складу с доступним подацима у вријеме израде. Извјештај о финансијској стабилности за 2019. годину је организован по поглављима како слиједи. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне, те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, с фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ. Треће поглавље даје преглед главних трендова и ризика који долазе из фискалног сектора. Четврто поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус петог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У шестом поглављу се оцјењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, с фокусом на банкарски сектор. Седмо поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. Извјештај о финансијској стабилности за 2019. годину садржи шест текстних оквира: Мјере ЕЦБ-а на подручју монетарне политике и надзора банака као реакција на пандемију корона вируса; Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност; Тржиште некретнина као индикатор економске активности и ризика по финансијску стабилност; Активности и мјере влада у БиХ за стабилизацију привреде и ублажавање негативних економских посљедица пандемије корона вируса; Мрежна анализа прелијевања системских ризика и Тестови на стрес.

На крају, потребно је нагласити да се овај извјештај бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења, те процијени способност система да апсорбује те шокове.

Извршни сажетак

Основне карактеристике глобалне економије у 2019. години су: наставак успоравања глобалног економског раста услед успоравања привредног раста у развијеним економијама и земљама у развоју и тржиштима у настајању, слабљење свјетске трговине због заоштравања трговинских тензија, појачане геополитичке неизвјесности на Блиском истоку, те провођење акомодативних монетарних политика водећих централних банака због константно ниских стопа инфлације. У 2019. години глобална економија је остварила свој најнижи ниво економског раста још од почетка свјетске економске кризе из 2008. године. Неконтролисано ширење коронавируса крајем 2019. године и проглашавање пандемије почетком 2020. године, довело је до значајне контракције у многим гранама економске активности, те је извјесно да ће у 2020. години већина земља бити погођена рецесијом. Земље ЕУ нису изузете из општих трендова, а висок ниво јавног дуга земаља еврозоне, те процес изласка Велике Британије из ЕУ који је у току, представљају додатне ризике за ову групу земаља. Кључни ризици по финансијску стабилност у еврозони су слабљење профитабилности банака, јачање тржишних ризика услед волатилности приноса на обвезнице земаља с високим јавним дугом те раст оперативних ризика везаних за сигурност података.

У 2019. години ризици из домаћег макроекономског окружења благо су ослабили. Спољне рањивости које произилазе из платнобилансне позиције земље су ублажене. Смањење укупног спољног дуга БиХ, као и позитивни помаци забиљежени на тржишту рада и некретнина повољно су дјеловали на финансијску стабилност. Међутим, слабији раст реалне економске активности у односу на претходну годину, висока стопа незапослености, ниска конкурентска позиција земље као и ниска куповна моћ становништва не омогућавају значајније ублажавање ризика из домаћег макроекономског окружења. Међународне рејтинг агенције су у 2019. години задржале дугорочни кредитни рејтинг БиХ непромијењеним, али је у 2020. години агенција S&P, у оквиру проведене ванредне процјене за већину земаља, због негативних економских посљедица пандемије, смањила изгледе кредитног рејтинга за БиХ са позитивних на стабилне.

Повољнији услови на тржишту рада допринијели су благом расту потрошње и порасту задужености домаћинства која је у највећој мјери посљедица раста задужености становништва по кредитима од банака. Наставак тренда снижавања активних каматних стопа повољно је дјеловао на раст тражње за кредитима, а банке су и у 2019. години у великој мјери одобравале ненамјенске и замјенске кредите с повољнијим условима отплате. Настављено је благо побољшање квалитета кредитног портфеља у сегменту становништва, али је интензитет рекласификације кредита у неквалитетне кредите био јачи у односу на претходне године. Раст укупних депозита становништва у највећој мјери је, као и претходних година, детерминисан растом износа средстава на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу, међутим након неколико година стагнације, дошло је и до благог раста штедње становништва.

Укупна задуженост сектора предузећа у 2019. години је благо повећана у односу на претходну годину. Каматне стопе на кредите задржале су опадајући тренд, што је омогућавало задужење предузећа по релативно повољним условима. У финансирању својих пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година највише ослањао на кредитну подршку банака. Настављено је смањење неквалитетних кредита у сектору нефинансијских предузећа, а забиљежена је и мања стопа defaulta, што указује на слабљење кредитног ризика. Изложеност каматном ризику благо је повећана, услед нешто интензивнијег кредитног задуживања уз промјењиву каматну стопу, док валутни ризик и даље не представља значајан извор ризика због монетарног режима у БиХ.

У 2019. години у банкарском сектору БиХ је забиљежен наставак позитивних трендова из претходне године и слабљење ризика по финансијску стабилност који произилазе из банкарског сектора. Побољшани су сви индикатори финансијског здравља и забиљежена је умјерена кредитна активност. Преостала рочност укупних обавеза банкарског сектора благо се побољшала у односу на претходну годину захваљујући расту орочених депозита у 2019. години. Упркос томе, може се оцијенити да рочна структура извора финансирања тренутно представља један од кључних ризика по финансијску стабилност. Резултати top-down тестова на

стрес, указују да је банкарски сектор у могућности да амортизује снажне макроекономске шокове.

Централна банка БиХ је у 2019. години извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао неометано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Настављене су активности на модернизацији платних система у Босни и Херцеговини, а у циљу њиховог прилагођавања европским стандардима и интегрисања у европске токове. Надограђен је Централни регистар кредита пословних субјеката и физичких лица (ЦРК), као и систем жиро клиринга, чиме је остварен један од предуслова у интеграцији платних

система ЦББиХ у платне системе у ЕУ. Реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством се такође одвијала несметано.

У 2019. и првој половини 2020. године домаће институције су наставиле с доношењем нових подзаконских аката, којима је у значајној мјери комплетиран кључни сет регулаторних прописа у оквиру ентитетских закона о банкама. Битно је истаћи да је усвајањем новог Закона о осигурању депозита у банкама БиХ, 17.06.2020. године, коначно комплетиран законски оквир за пословање банака.

1. Трендови и ризици из међународног окружења

Основне карактеристике глобалне економије у 2019. години су: наставак успоравања глобалног економског раста, слабљење свјетске трговине, слабији раст економије САД-а и Кине услед наставка трговинског рата, истовремено успоравање економског раста у већини земаља без обзира на ниво развијености, ниска инфлација у ЕУ и еврозони, појачане геополитичке неизвјесности на Блиском истоку, пад цијене нафте и других енергената на свјетским тржиштима, као и политике монетарног попуштања водећих централних банака. У генерално слабом макроекономским условима, пандемија коронавируса довела је до пораста неизвјесности изгледа за глобални опоравак у наредном периоду.

Повећање глобалне неизвјесности у условима растућег трговинског протекционизма и посљедица изласка Велике Британије из ЕУ, слабљење инвестиционе потрошње те криза у појединим тржиштима у настајању, неповољно су утицали на свјетску трговину у 2019. години. Успоравање привредног раста и пад цијена сирове нафте (и других енергената) дјеловали су на даљње слабљење глобалне инфлације.

Избијање епидемије коронавируса крајем 2019. године у Кини, која је услед наглог и неконтролисаног ширења на остатак свијета, почетком 2020. године проглашена пандемијом од стране СЗО, зауставило је производњу и потрошњу у готово свим економијама широм свијета средином марта 2020. године. У року од само три мјесеца прогноза свјетског економског раста за 2020. годину смањена је за 6 процентних поена (са 3% из јануара 2020. године на -3% у априлу 2020. године). Због неизвјесности у погледу ширења пандемије коронавируса и незапамћених рестрикција у погледу кретања људи и протока роба, обустављање економске активности у земљама широм свијета настављено је и током другог квартала 2020. године, због чега је у мају 2020. године предвиђен негативан економски раст у више од 170 земаља свијета. Према посљедњим доступним прогнозама OECD-а с почетка јуна 2020. године, предвиђа се пад свјетске економије од 6% у 2020. години.

1.1. Трендови у међународном окружењу

Успоравање глобалног економског раста настављено је и у 2019. години тако да је глобална економија са

стопом раста од 2,9% остварила свој најнижи ниво од почетка свјетске економске кризе из 2008. године.

Пројекције ММФ-а из априла 2020. године су, због избијања пандемије коронавируса, знатно снижене у односу на оне из октобра 2019. године (табела 1.1). Према пројекцијама из априла 2020. године, ММФ је предвидио пад свјетске економије од 3%, али због изразите комплексности кризе која је довела до шокова на страни понуде (престанка производње) и на страни потражње (смањене потрошње), посљедње доступне прогнозе указују на то да ће пандемија коронавируса изазвати знатно дубљу рецесију, вјероватно и гору него што је изазвала глобална економска криза прије 12 година. Највећи пад активности се очекује у земљама еврозоне и ЕУ (-7,5% и -7,1%) услед великог пада водећих економија Њемачке (-7,0%) те Италије (-9,1%). Земље у развоју и тржишта у настајању имају најмањи пројектовани пад економске активности од -1,1% искључиво због Кине која је једина земља код које је пројектован економски раст у 2020. години у износу од 1,2%, што је најнижа пројекција економског раста за ову земљу у посљедње четири деценије.

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста					Промена у односу на пројекцију из октобра 2019.		
	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.
Свијет	3,9	3,6	2,9	-3,0	5,8	-0,1	-6,4	2,2
Развијене економије	2,5	2,2	1,7	-6,1	4,5	0,0	-7,8	2,9
САД	2,4	2,9	2,3	-5,9	4,7	0,0	-8,0	3,0
ЕУ	2,9	2,3	1,7	-7,1	4,8	0,1	-8,8	3,1
Еврозона	2,5	1,9	1,2	-7,5	4,7	0,1	-8,9	3,3
Велика Британија	1,9	1,3	1,4	-6,5	4,0	0,2	-8,0	2,5
Јапан	2,2	0,3	0,7	-5,2	3,0	-0,2	-5,6	2,6
Земље у развоју и тржишта у настајању	4,8	4,5	3,7	-1,1	6,6	-0,2	-5,6	1,8
Русија	1,8	2,5	1,3	-5,5	3,5	0,3	-7,3	1,5
Кина	6,9	6,8	6,1	1,2	9,2	0,0	-4,6	3,3
Европске земље у развоју и тржишта у настајању	4,0	3,2	2,1	-5,2	4,2	0,3	-7,7	1,6
Главни спољнотрговински партнери								
Њемачка	2,5	1,5	0,6	-7,0	5,2	0,0	-8,2	3,7
Хрватска	3,1	2,7	2,9	-9,0	4,9	-0,1	-11,7	2,4
Србија	2,0	4,4	4,2	-3,0	7,5	0,7	-7,0	3,5
Италија	1,7	0,8	0,3	-9,1	4,8	0,3	-9,7	4,1
Словенија	4,8	4,1	2,4	-8,0	5,4	-0,5	-11,0	2,7
Аустрија	2,5	2,4	1,6	-7,0	4,5	0,0	-8,7	3,0
Црна Гора	4,7	5,1	3,6	-9,0	6,5	0,6	-11,5	3,6

Извор: World Economic Outlook, IMF, Април 2020, калкулација ЦББиХ

У односу на пројекције из октобра 2019. године, јасно је видљив знатан пад пројекција у свим посматраним земљама за 2020. годину, али и опоравак у 2021. години који у развијеним земљама неће бити довољан да економску активност врати на ниво из 2019. године.

У САД-у је у 2019. години забиљежен раст економске активности у износу од 2,3%, што представља најспорији раст економске активности САД-а у посљедње три године. Повећана државна потрошња те ниски трошкови задуживања, уз рекордно ниску незапосленост у посљедње двије деценије, успјели су донекле да ублаже негативне посљедице трговинских тензија с Кином и ЕУ. Оштар пад корпоративних инвестиција уз смањену производњу те смањење личне потрошње, која представља главни покретач раста америчке привреде, додатно су успорили америчку привреду. Након избијања пандемије коронавируса, ММФ је прогнозирао пад економске активности САД у 2020. години од -5,9%, а само у првом кварталу 2020. године индустријска производња САД-а пала је за 5,4%, што представља највећи пад од Другог свјетског рата.

У другој половини 2019. године несигурност трговинске политике, геополитичке напетости на Блиском истоку и успоравање привредне активности у кључним тржиштима у настајању наставили су да оптерећују глобалну економску активност а нарочито производњу и трговину. Забиљежено је додатно слабљење економског раста у групи земаља у развоју (Индија, Мексико и Јужна Африка) због слабљења домаће тражње и смањења потрошње.

Јапан је у посљедњем кварталу 2019. године, након подизања стопе ПДВ-а за два процентна поена, на 10%, забиљежио највећи пад активности у посљедњих пет година да би крајем првог квартала 2020. године и званично ушао у рецесију услед негативних финансијских ефеката пандемије коронавируса и пада свих економских индикатора (потрошња, инвестиције, извоз). Индија је у 2019. години са стопом раста од 4,2% забиљежила најслабији раст још од 2008. године. Велика Британија је у 2019. години успјела забиљежити симболичан економски раст у односу на претходну годину и поред успоравања економске активности у другој половини године. Одсуство економског раста у посљедњем кварталу 2019. године праћено продуженом неизвјесношћу око Брежита те појачаним неповјерењем инвеститора и смањеном потрошњом уз најнижи ниво

производње аутомобила у посљедњој деценији, били су наговјештај дубоке рецесије британске привреде која је и званично потврђена средином маја 2020. године.

Значајан пад економске активности у групи европских земаља у развоју и тржиштима у настајању у 2019. години био је под доминантним утицајем негативних економских прилика у Турској и Русији. Неповољне економске прилике у Турској из 2018. године наставиле су се и у 2019. години. Депрецијација лире, која је подстакла инфлацију уз повећану незапосленост, додатно је успорила турску привреду која је на крају 2019. године остварила скроман раст од 0,9%. Почетком 2020. године владиним фискалним стимулансима и програмом економских структуралних реформи уз стабилизацију курса, те смањењем каматне стопе и инфлације остварен је велики економски замах, те је на крају првог квартала 2020. године Турска забиљежила економски раст око 4,5%¹. Русија је у 2019. години забиљежила економски раст од 1,3%, чиме је тренд раста забиљежен у посљедње три године, значајно успорен. Национални пројекти који су најављени у 2018. години и покренути годину дана касније нису дали очекивани ефекат јер је до краја јуна 2019. године искориштено мање од трећине планираних средстава за инвестиције, што је знатно смањило потрошњу.

У 2019. години водеће централне банке водиле су експанзивну монетарну политику. Мјерама експанзивне монетарне политике водеће централне банке настојале су ублажити лоше макроекономске индикаторе, првенствено ниске стопе инфлације, које су цијеле године биле далеко испод циљаног нивоа. Упркос најавама FED-а из прве половине 2019. године да неће снижавати референтне каматне стопе, до краја године ипак су успједиле три снижења референтне каматне стопе, сваки пут за по 25 б.п. ЕЦБ није мијењала каматне стопе на главне операције рефинансирања и стопу преконоћног задуживања, али је у септембру 2019. године смањила депозитну стопу за 10 б.п. на -0,50%, те најавила нови талас квантитативног попуштања и откуп хартија од вриједности земаља еврозоне у износу од 20 милијарди евра, који је започео у новембру 2019. године. У марту 2020. године FED је још два пута значајно снизио каматне стопе (први пут за 50 б.п, други пут за 100 б.п), док је одлука ЕЦБ о задржавању референтне каматне стопе на депозите непромијењеном (-0,5%), била супротна очекивањима тржишта. Каматна стопа на главне операције рефинансирања је такође задржана

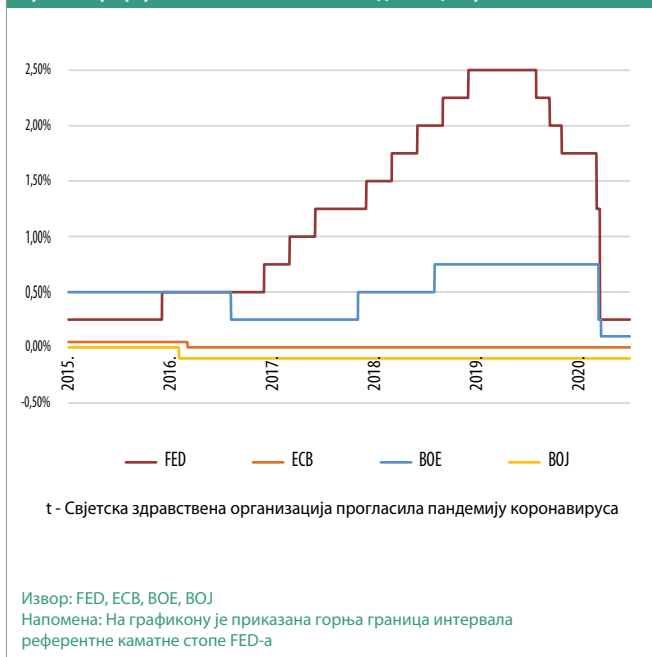
¹ Извор: Статистички институт Републике Турске, www.turkstat.gov.tr

(0%) као и каматна stopa на преконоћне позајмице (0,25%). Истовремено, ЕЦБ је најавила мјере подршке банкарском кредитирању и проширила програм откупа обвезница за 120 милијарди евра.

ЕЦБ је од 1. октобра 2019. почела с калкулацијом нове евро краткорочне каматне стопе €STR (euro short-term rate) за коју је планирано да ће у потпуности замијенити досадашњу EONIA од 2022. године².

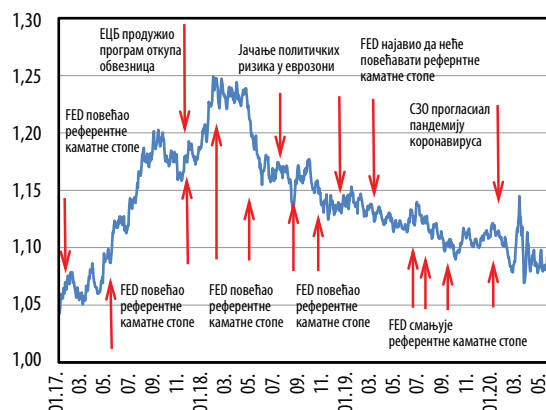
Банка Енглеске у 2019. години није мијењала референтну каматну стопу, док је у 2020. години каматна stopa смањена, те се разматра њено даље смањење. Банка Јапана је наставила проводити акомодативну монетарну политику, а референтна каматна stopa задржана је на нивоу из 2016. године и износи -0,1%.

Графикон 1.1:
Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака



У 2019. години и почетком 2020. године настављен је тренд јачања долара и депрецијације евра. На крају 2019. године забиљежен је курс 1,121 EUR/USD, што представља депрецијацију евра од 2,2% у односу на почетак године. Депрецијација евра је забиљежена и у односу на јапански јен и швајцарски франак. Почетком марта 2020. године евро, британска фунта и јапански јен нагло су ојачале у односу на амерички долар као посљедица наглог пада цијене нафте на свјетском тржишту услед пандемије коронавируса.

Графикон 1.2: Кретање курса USD према EUR

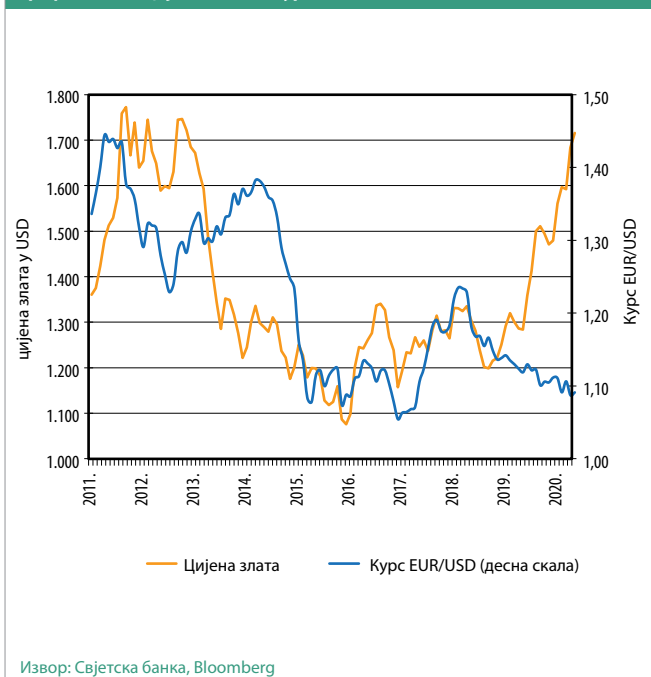


Према подацима ЕЦБ-а, евро је чинио 20,5% свјетских девизних резерви на крају 2019. године, док је његово учешће у доспјелим међународним дужничким хартијама од вриједности смањено на 22,1%. Попут евра и долара је у посљедњој деценији изгубио тржишно учешће, али и поред тога ове валуте још увијек учествују са преко 80% у свјетским девизним резервама. У јуну 2020. године учешће америчког долара, водеће свјетске резервне валуте, додатно је пало на најнижи ниво у посљедње двије деценије, што указује на то да се наставља тренд постепене диверзификације портфеља свјетских девизних резерви.

Цијена злата је расла у 2019. години услед повећане тражње за сигурним видовима улагања. Просјечна цијена злата у 2019. години достигла је вриједност од 1.393 USD за унцу, што представља највећу просјечну годишњу цијену злата у посљедњих пет година и у односу на прошлогодишњу просјечну цијену већа је за 9,7%. Тренд раста цијене злата наставио се и у 2020. години додатно подстакнут повећаним ризиком од пандемије коронавируса, тако да је у мају 2020. годину постигао вриједност од 1.716 USD за унцу, што представља највећу остварену вриједност још од 2011. године.

² Циљ €STR је да вјерно одржава вијену преконоћног задужевања на европском финансијском тржишту. €STR се објављује свако јутро, за разлику од EONIA-је која је објављивана вече прије и приликом рачунања се користе подаци двоструко већег броја европских банака. Након увођења стопе €STR, stopa EONIA је наставила да се рачуна као €STR увећан за 8,5 базних поена.

Графикон 1.3: Цијена злата и курс EUR/USD

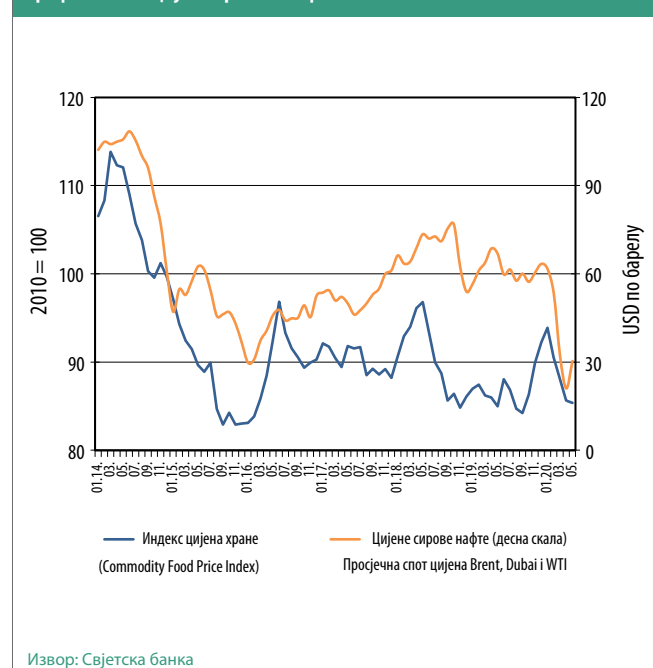


Успоравање глобалне инфлације које је почело крајем 2018. године наставило се и у 2019. години и поред врло експанзивних мјера монетарних и макроекономских политика. Услед знатног пада потражње у 2019. години забиљежена је и даље ниска инфлација на глобалном нивоу, нижа у односу на претходну годину. Пад цијене нафте и других енергената, као и хране и осталих животних намирница доприносили су смањењу инфлације. Просјечна цијена сирове нафте у 2019. години износила је 61,41 USD по барелу што представља смањење од 10% у односу на прошлогодишњу просјечну цијену. У првом кварталу 2019. године услед повећане тражње и уведених санкција на извоз нафте Ирану и Венецуели, цијена нафте је расла и у априлу је достигла највишу просјечну мјесечну вриједност у 2019. години по цијени од 68,58 USD по барелу. Цијене нафте су до краја године биле изразито нестабилне због појачаних тензија на Блиском истоку, те наставка трговинског рата између САД-а и Кине тако да је услед смањења потражње цијена нафте пала за око 8%. Почетком 2020. године је забиљежен најзначајнији пад цијена нафте још од почетка 2016. године као посљедица смањене тражње услед неконтролисаног глобалног ширења коронавируса и проглашавања пандемије као и непостизања договора главних произвођача нафте Русије и Саудијске Арабије око смањивања производње и ограничавања понуде. У другој половини априла је због недостатка складишних капацитета и гомилања залиха, те због

истека терминских уговора и незаинтересованости за склапање нових, WTI (West Texas Intermediate) брент нафта за мајску испоруку на америчком тржишту у току једног дана трговања изгубила готово 300% своје вриједности и забиљежила негативну вриједност први пут у историји у износу од -37,63 долара по барелу. До краја априла дошло је до постепене стабилизације и опоравка цијене нафте тако да је просјечна цијена сирове нафте (Brent, Dubai, WTI) у априлу износила 21 USD по барелу, што је најнижа цијена у посљедње три деценије. OPEC је са партнерима, укључујући и Русију (група позната под називом OPEC+) успио постићи договор о смањењу производње, што је зауставило раст залиха и даљи пад цијене нафте.

Иако су цијене прехранбених производа падале током године, крајем 2019. године дошло је до знатног раста цијене хране услед повећане тражње тако да је индекс цијена хране порастао за 6% у односу на почетак године.

Графикон 1.4: Цијене хране и нафте



1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Као главни ризици у ЕУ у 2019. издвајају се геополитички изазови услед наставка трговинског рата, посљедице Брегзита те висок ниво јавног дуга у еврозони. Крајем 2019. и почетком 2020. године снажно су ојачали економско-социјални ризици услед пандемије коронавируса. Ови ризици ће се са сигурношћу значајно одразити на све секторе европске привреде и глобалне

економије, уз већ извјесну глобалну рецесију у 2020. години. Кључни ризици по финансијску стабилност банкарског сектора еврозоне представљају: појачан тржишни ризик због волатилности приноса на обвезнице земаља с високим јавним дугом; слабија профитабилност банака; ублажавање услова за одобравање кредита; ниске каматне стопе те појачани оперативни ризици везани за сигурност података (тзв. сајбер криминал).

1.2.1. Ефекти на банкарски сектор

Банкарски сектор еврозоне је успјешно апсорбовао ризике из макроекономског окружења у 2019. години. Активности јачања регулаторног оквира за пословање банака предузете у претходним годинама резултирале су очувањем стабилности главних индикатора финансијског здравља. Банке еврозоне су биле адекватно капитализоване, а стопа редовног основног капитала (CET1) на нивоу банака еврозоне износила је 14,2%, док је стопа адекватности капитала (Total Capital Ratio) износила 18,43%³. Побољшање квалитета активе банака наставило се и у 2019. години. Настављено је смањење нивоа некавалитетних кредита услед провођења свеобухватне европске стратегије за рјешавање проблема некавалитетних кредита, а учешће некавалитетних у укупним кредитима на крају четвртог квартала 2019. године износило је свега 3,3%. Међутим, у појединим земљама (Грчка 36,4%, Кипар 17,1%) ниво овог индикатора је и даље веома висок. Слаба профитабилност и даље представља један од главних изазова банака у еврозони, а додатни притисак на профитабилност представљају растући оперативни ризици. Укупни поврат на акционарски капитал (ROE) системских банака еврозоне на крају 2019. године износи 5,8% и смањен је у односу на претходну годину када је износио 6,8%.

Због избијања пандемије коронавируса, очекује се повећање кредитног ризика у банкама ЕУ и еврозоне и поред низа привремених мјера које судонијели регулатори за ублажавање посљедица пандемије коронавируса. Банке се све више суочавају с падом профитабилности, отежаним плаћањима и све већим бројем клијената који нису у могућности да на вријеме измире своје обавезе, посебно банке које имају високу изложеност секторима привреде која није радила у вријеме пандемије или предузећима која ће остати затворена.

Текстни оквир 1: Мјере ЕЦБ-а на подручју монетарне политике и надзора банака као реакција на пандемију коронавируса

Управни одбор Европске централне банке (ЕЦБ) је након проглашавања пандемије коронавируса средином марта

2020. године донио свеобухватан пакет мјера подршке финансијском систему еврозоне како би финансијски систем могао пружити неопходну финансијску подршку свим секторима који су погођени негативним ефектима пандемије.

Услови за операције дугорочног рефинансирања треће серије (TLTRO III) су знатно повољнији и имају за циљ да помогну банкама у кредитирању сектора који су у највећој мјери погођени ширењем коронавируса, а посебно малих и средњих предузећа. Током годину дана, колико ће TLTRO III операције трајати (од јуна 2020. године до јуна 2021. године), првобитно је предвиђено да просјечна каматна стопа буде мања за 25 б.п. од просјечне стопе коју евростем примјењује у својим главним операцијама рефинансирања. Након састанка у априлу 2020. године ЕЦБ је додатно ублажио ове услове и прописао да ће каматна стопа бити мања за 50 б.п. од просјечне каматне стопе на главне операције рефинансирања. Укупан износ допуштених кредита уговорних страна у склопу операција TLTRO III повећан је за 50% вриједности њихових прихватљивих кредита с краја фебруара 2019. године, чиме је укупан износ задуживања у склопу овог програма скоро три пута повећан, с више од 1 билион EUR на око 3 билиона EUR.

Управни одбор ЕЦБ-а је донио одлуку да се до краја 2020. године износ за куповину хартија од вриједности додатно повећа за 120 милијарди евра, осигуравајући тако снажан допринос програма куповине хартија од вриједности приватног сектора. Очекује се да ће се нето куповина хартија од вриједности проводити онолико дуго колико то буде потребно за јачање акомодативног утицаја каматних стопа ЕЦБ-а, а да ће престати непосредно након што се створе услови за повећање кључних каматних стопа.

У склопу донесеног пакета мјера, покренут је Пандемијски програм куповине у хитним случајевима (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP), привремени програм куповине хартија од вриједности приватног и јавног сектора, како би се сузбили озбиљни ризици за механизме трансмисије монетарне политике и како би се спријечила фрагментација кредитног тржишта услед све већег неконтролисаног ширења заразе коронавируса. PEPP представља нестандартну мјеру монетарне политике која има за циљ да помогне економији да апсорбује шок тренутне кризе кроз смањивање трошкова задуживања и повећање кредитирања у еврозони. Сврха PEPP куповине хартија од вриједности је да помогне у повећању потрошње и улагања, с циљем подршке економском расту, а секторима предузећа, становништва и владама би требало да помогне на начин да им се олакша приступ средствима која ће им можда требати како би пребродили

³ Укупна минимална стопа адекватности капитала у складу с регулаторним захтјевима Basel III оквира износи 12,5% од укупне изложености ризику.

кризу. За реализацију овог програма првобитно је одобрен износ од 750 милијарди евра, али је већ почетком јуна 2020. године, због додатног смањења инфлације, повећан за додатних 600 милијарди евра и тренутно укупно износи 1.350 милијарди евра. PEPP обухвата све категорије активе које испуњавају услове у оквиру постојећег програма куповине активе (APP) као и нефинансијске комерцијалне хартије од вриједности из CSPP програма куповине за корпоративни сектор (Corporate Sector Purchase Programme). Нови програм куповине обвезница обухвата и грчке хартије од вриједности, што до сада није био случај, због нарушеног повјерења инвеститора у грчке хартије од вриједности након кризе с државним дугом.

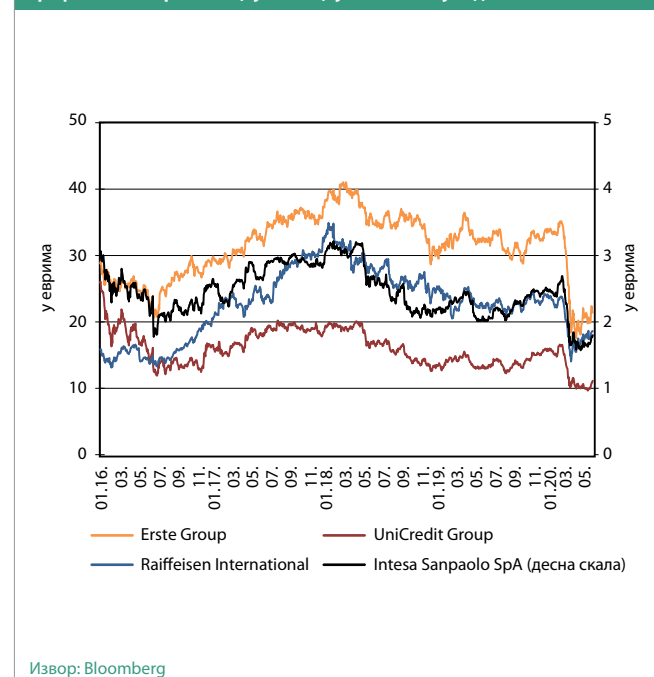
Управни одбор ЕЦБ-а је најавио да ће и даље у потпуности реинвестирати главнице доспјелих хартија од вриједности онолико дуго колико то буде потребно за одржавање повољних услова текуће ликвидности и високог степена прилагодљивости монетарне политике. Каматна стопа на главне операције рефинансирања (0,00%), каматна стопа на стално расположиву могућност граничне позајмице од централне банке (0,25%) те каматна стопа на депозите код централне банке (-0,50%) остале су непромијењене уз очекивања ЕЦБ-а да ће остати на истим или нижим нивоима све док се не види снажно кретање инфлације према циљаном нивоу од 2%.

Овај пакет мјера монетарне политике ЕЦБ-а износи око 7,3% БДП-а еврозоне, те заједно са бројним фискалним стимулансима које су одобриле националне владе и европске институције представља заједнички одговор на бројне шокове изазване пандемијом и има за циљ да финансијски сектор одржи ликвидним, те да осигура прихватљиве услове финансирања за све секторе у економији за вријеме трајања пандемије.

У погледу супервизорских мјера ЕЦБ је прописао блаже критеријуме за колатерал који се односе на проширен обухват прихватљиве имовине и критеријуме за одређивање вриједности колатерала (корективни фактор) које банке могу да користе, чиме је омогућено банкама да повећају износ новца за кредитирање сектора предузећа и становништва. Поред тога, ублажени су и критеријуми за одржавање заштитних слојева капитала и ликвидносних бафера које банке могу користити у потпуности за финансирање кредитне активности. Банкама је такође допуштено да дјелимично користе инструменте додатног основног капитала (Additional Tier 1) и допунског капитала (Tier 2) у циљу одржавања редовног основног капитала (CET 1). Уз наведена попуштања у регулативи, с циљем креирања додатних заштитних слојева капитала, банкама у еврозони неће бити дозвољено исплаћивање дивиденди или откуп акција за вријеме трајања привремених мјера.

Значајан пад цијена акција банака еврозоне на ниво из 2012. године (европска дужничка криза), негативне референтне каматне стопе, пад приноса на обвезнице земаља еврозоне, појачани капитални захтјеви и очекивања наступања рецесије, знатно су смањили тржишну вриједност европских банака. Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, цијене њихових акција су углавном падале током читаве године до посљедњег квартала када биљеже благи раст који се наставља и почетком 2020. године. Највећи раст цијена акција на крају 2019. године у односу на претходну годину имала је UniCredit S.p.A 33%, затим Intesa Sanpaolo S.p.A 23% док је Raiffeisen Bank International AG у односу на 2018. годину на крају 2019. године забиљежила готово идентичну вриједност. Крајем првог квартала 2020. године долази до знатног пада вриједности акција банкарских групација које послују у БиХ услед проглашавања пандемије коронавируса.

Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака



Кредитни рејтинзи водећих банкарских групација које послују у БиХ су остали непромијењени у 2019. години.

S&P агенција је у марту 2020. године због стабилног рада, солидног раста и побољшања индикатора ризика подигла дугорочни рејтинг Raiffeisen Bank International AG са „БББ+“ на „А-“ са стабилним изгледима. Међутим, због појачаног ризика услед пандемије коронавируса, S&P агенција је крајем априла 2020. године смањила изгледе Erste Group са позитивних на стабилне, Raiffeisen Bank International AG, UniCredit S.p.A. и Intesa Sanpaolo S.p.A. са стабилних на негативне изгледе.

У мају 2019. године S&P агенција је повећала дугорочни кредитни рејтинг Нове Љубљанске банке са ББ+ на БББ- са стабилним изгледом, при чему је банка прешла из спекулативног у инвестициони ниво услед смањења ризика у банкарском сектору те јачања банкарске супервизије и смањења државног власништва у банкама. Годину дана касније, услед очекиваних посљедица пандемије коронавируса, S&P је снизио изгледе Нове Љубљанске банке са стабилних изгледа на негативне.

1.2.2. Ефекти на реални сектор

У 2019. години забиљежено је успоравање економског раста земаља еврозоне. Раст домаће тражње био је главни контрибутор економског раста у 2019. години услед настављеног тренда побољшања услова на тржишту рада (умјерени раст плата, смањење стопе незапослености уз раст запослености) те раста инвестиционе потрошње нефинансијских предузећа. Међутим, на слабији економски опоравак утицало је успоравање спољнотрговинске размјене земаља еврозоне, које је почело још у другој половини 2018. године.

У 2019. години се наставио тренд смањења буџетског дефицита, као и тренд смањења јавног дуга земаља еврозоне, осим у случају Француске и Италије код којих је забиљежен раст јавног дуга. И поред постепеног смањења, јавни дуг еврозоне је и даље висок и присутна је забринутост за одрживост јавног дуга појединих земаља еврозоне (Грчка, Италија, Португал, Белгија, Француска, Шпанија и Кипар), а евидентне су и потешкоће у постизању консензуса о усвајању дугорочног буџета ЕУ. Додатно је појачан ризик прелијевања заразе кроз канале међубанкарске изложености у еврозони услед високе изложености италијанских банака сектору домаће владе. У 2020. години, услед негативних ефеката коронавируса те повећаних фискалних расхода и неизвјесних прихода, код већине земаља очекује се повећање фискалних дефицита крајем године. ЕУ очекује да ће крај 2020. године дочекати с просјечним буџетским дефицитом од 8,5%, што представља знатно повећање у односу на 0,6% забиљежених у 2019. години. Такође, очекује се и повећање јавног дуга већине земаља, тако да се процјењује да ће учешће јавног дуга у БДП-у са 79,5%, колико је износило у 2019. години, порасти на чак 95% крајем 2020. године.

Графикон 1.6: Промијене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2019. години

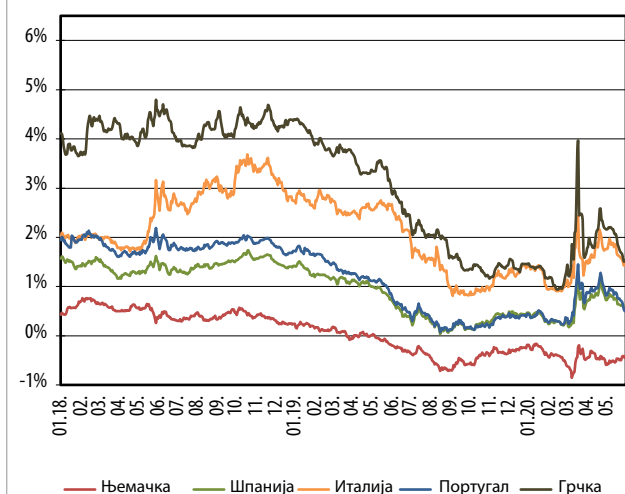


Извор: Eurostat, калкулација ЦББиХ

У прва три квартала 2019. године забиљежен је синхронизовани пад приноса десетогодишњих државних обвезница посматраних земаља те смањења распона између земаља са периферије еврозоне у односу на приносе на њемачке државне обвезнице (графикон 1.7). Пад приноса на државне обвезнице био је посљедица очекивања инвеститора да ће због ескалације трговинских сукоба и успоравања економске активности те мање инфлације доћи до попуштања у вођењу монетарних политика водећих централних банака.

Приноси на њемачке 10-годишње државне обвезнице су на крају првог квартала ушли у негативну вриједност да би крајем године пали на -0,2% док су се приноси на државне обвезнице Италије и Грчке односно Шпаније и Португала готово изједначили. Распон између приноса на десетогодишње италијанске обвезнице у односу на десетогодишње њемачке обвезнице је са 250 б.п., колико је износио на почетку 2019. године, смањен на 160 б.п. почетком 2020. године. Након постепене стабилизације кретања приноса крајем 2019. и почетком 2020. године, растући ризици услед ширења пандемије коронавируса и повећане неизвјесности и страха од глобалне рецесије, довели су до краткорочног оштрог раста приноса и нових волатилности на тржиштима. Средином другог квартала 2020. године, као резултат подузетих бројних стимулативних мјера, дошло је до стабилизације приноса на тржиштима. Извјесно је да би приноси на 10-годишње обвезнице наставили расти да ове мјере нису биле предузете.

Графикон 1.7: Принос десетогодишњих државних облигација



Извор: Bloomberg

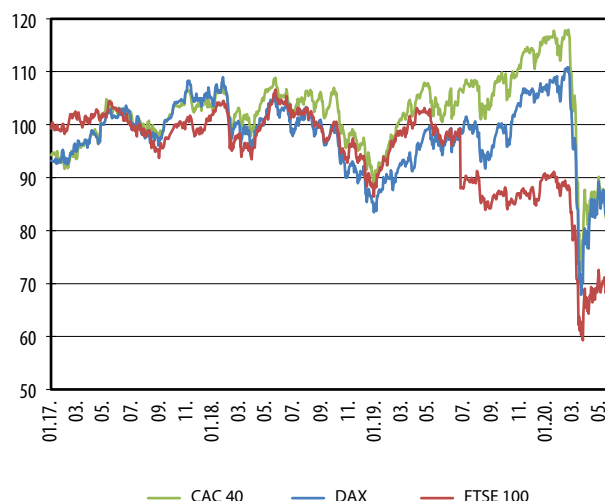
Рејтинг агенција S&P је крајем 2019. године подигла кредитни рејтинг Шпаније и Ирске услед смањења буџетског дефицита и буџетске консолидације. Агенција S&P је потврдила ове рејтинге у првој половини 2020. године као и рејтинге Португала и Кипра, с тим да су код Португала смањени изгледи на стабилне. Рејтинг агенција Fitch је 28. априла 2020. године смањила дугорочни кредитни рејтинг Италије на (БББ-) са (БББ) и краткорочни рејтинг на (Ф3) са (Ф2). Према процјенама, италијански јавни дуг ће крајем 2020. године порастати преко 150% БДП-а док ће буџетски дефицит порастати на 6,3%.

Након знатног пада вриједности у 2018. години главни тржишни индекси су у 2019. години остварили значајан раст. Иако су прогнозе биле другачије и очекивало се прегршт турбуленција, водећи берзански индекси су забиљежили значајан раст у 2019. години, највећи у посљедњих десет година. Највећи раст вриједности у 2019. години у износу од 27% остварио је француски CAC 40. Главни индекс Немачке берзе DAX је у 2019. години растао за 25,5% у односу на претходну годину. За ово су највише заслужне поједине њемачке компаније (MTU, Адидас, Немачке поште, RWE) чије дионице улазе у састав DAX, а које су у 2019. години успјешно пословале и поред успоравања њемачке привреде и смањене тражње и производње. Британски FTSE 100 је крај 2019. године завршио са скромним растом вриједности од 1% у односу на исти период прошле године услед наставка неизвјесности око рјешавања питања Бреگزита и нарушеног повјерења инвеститора.

У првом кварталу 2020. године, након проглашавања пандемије корона вируса од стране СЗО, финансијска

тржишта су доживјела шок, тако да је тренд раста посматраних индекса нагло прекинут, при чему су индекси забиљежили нагли и оштар пад изгубивши преко 35% своје вриједности у односу на почетак године.

Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса



Извор: Bloomberg, калкулација ЦББХ, просјечна вриједност тржишних индекса у 2017. = 100

Услови на тржишту рада ЕУ и еврозоне у 2019. години су се наставили побољшавати, што се огледа у умјереном расту плата и смањењу стопе незапослености.

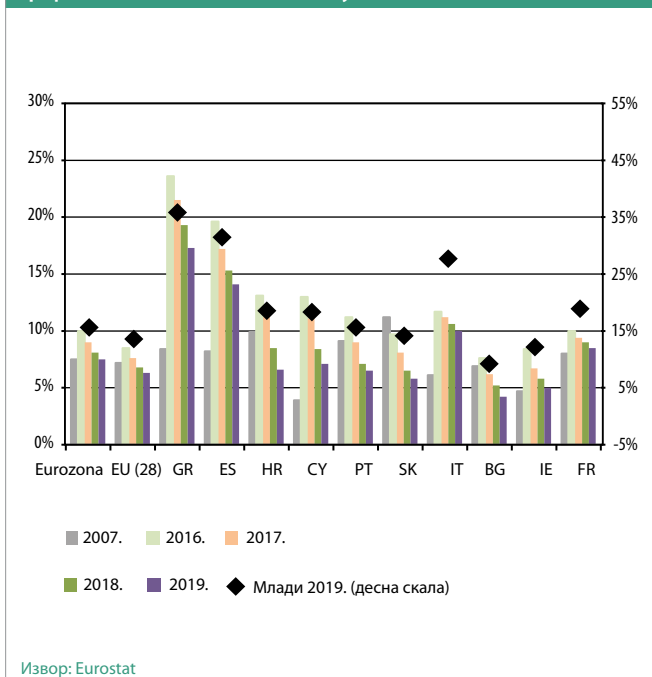
Стопе незапослености у развијеним земљама и земљама с тржиштима у настајању наставиле су се смањивати, а у многим земљама пале су на најниже вриједности након кризе. Мањак радне снаге постао је примјетан у неколико развијених земаља, посебно када је ријеч о специјализованим и висококвалификованим радницима.

Стопа незапослености у земљама еврозоне је на крају 2019. године износила 7,5% и смањена је за 0,6 п.п. у односу на претходну годину. У ЕУ стопа незапослености је смањена са 6,8% на 6,3% у 2019. години, иако неке земље и поред смањења и даље биљеже високе, изнадпросјечне стопе незапослености (Грчка 17,3%; Шпанија 14,1%; Италија 10%). Између осталог, у овим земљама стопа незапослености младих је и даље изразито висока (Грчка 35,2%, Шпанија 32,5%, Италија 29,2%).

Иако су у 2019. години забиљежени позитивни трендови на тржишту рада, почетком 2020. године појава корона вируса и његово неконтролисано ширење је довело до „велике изолације“, знатног пада производње, обуставе рада одређених дјелатности и смањења потрошње, услед чега је дошло до наглог пораста броја незапослених (у априлу број незапослених у ЕУ је порастао за 397 хиљада а у

еврозони за 211 хиљада у односу на март 2020. године), тако да се у ЕУ и еврозони предвиђа повећање стопе незапослености на 9%. И поред предузетих бројних фискалних мјера с циљем да се сачува свако радно мјесто и смањи број незапослених, тренутни трендови указују да је тржиште рада највише погођено овом кризом, уз појачани ризик од даљег раста стопе незапослености.

Графикон 1.9: Стопа незапослености у ЕУ



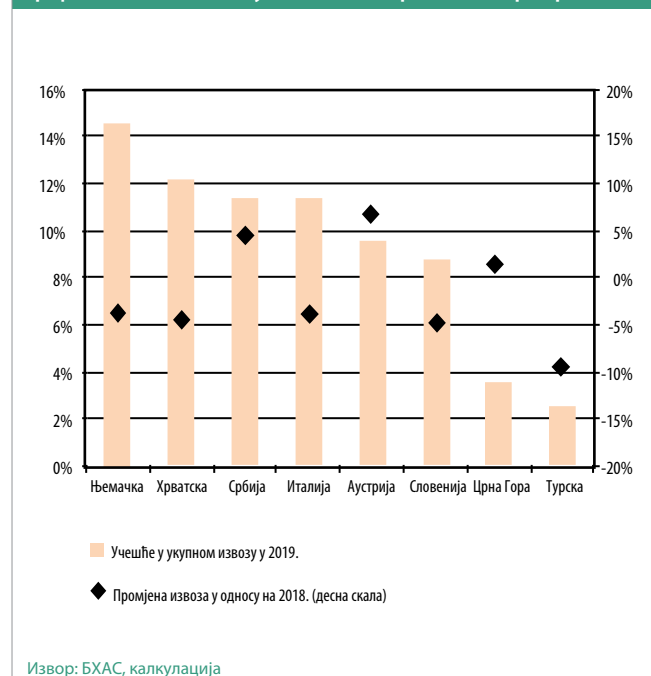
Знатно слабљење привредне активности забиљежено је и у земљама главним спољнотрговинским партнерима БиХ. Економска кретања на свјетском тржишту у 2019. години су се одразила и на економска кретања у земљама главним спољнотрговинским партнерима БиХ које су све, осим Хрватске, забиљежиле слабији економски раст у односу на исти период прошле године. У Њемачкој, као најзначајнијем спољнотрговинском партнеру БиХ и највећој европској економији, знатан пад индустријске производње те смањене извоза утицало је на додатно успоравање економског раста, гурнувши Њемачку економију на руб рецесије. Након што је у 2018. години забиљежила највећи економски раст у посљедњих десет година у износу од 4,4%, Србија у 2019. години биљежи успоравање економске активности и економски раст од 4,2%. Словенија је у 2019. години, услед смањене тражње на главним извозним тржиштима, забиљежила знатно слабљење економске активности од 2,4% у односу на економску активност остварену годину дана раније у износу од 4,1%. Након што је крајем 2018. године званично ушла у рецесију те наставка неповољних економских кретања, Италија је крај 2019. године дочекала с годишњим растом од 0,3%.

Хрватска је, за разлику од других спољнотрговинских партнера БиХ, услед повећања приватне потрошње и извоза те смањења јавног дуга и спроведених фискалних реформи, забиљежила економски раст од 2,9%.

У 2019. години извоз из БиХ је износио 11,5 милијарди КМ, што је за 3,4% мање него у претходној години, док је увоз износио 19,5 милијарди КМ или за 1,2% више него у истом периоду прошле године. Спољнотрговински робни дефицит се повећао у односу на 2018. годину и износи 8 милијарди КМ, тако да је покривеност увоза извозом смањена у односу на претходну годину и у 2019. години износи 58,9%. Извоз у земље ЕУ износио је 8,39 милијарди КМ, што је за 3,4% мање него у 2018. години, док је увоз износио 12,08 милијарди КМ, што је за 3,6% више него у истом периоду претходне године. Покривеност увоза извозом са земљама ЕУ на крају 2019. године је такође смањена и износила је 69,44%. Највеће учешће у извозу из БиХ и даље имају главни спољнотрговински партнери: Њемачка, Хрватска, Србија, Италија, Аустрија, Словенија, Црна Гора и Турска на које се односи 73,8% укупног извоза БиХ.

Имајућу у виду макроекономске трендове у ЕУ и у земљама главним бх. трговинским партнерима, извјесно је да ће се негативни ефекти пандемије прелити путем спољнотрговинског канала и знатно утицати на пад економске активности у БиХ.

Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске partnere



2. Макроекономски трендови у БиХ

У 2019. години ризици из домаћег макроекономског окружења благо су ослабили. Смањење спољних рањивости земље, смањење укупног спољног дуга израженог у мјеру према БДП-у, као и позитивни помаци који су забиљежени на тржишту рада и некретнина повољно су дјеловали на финансијску стабилност. С друге стране, раст реалне економске активности био је слабији него у претходној години те су и даље присутне високе структурне рањивости бх. економије у виду високе стопе незапослености и ниске куповне моћи становништва. Због избијања пандемије корона вируса, очекује се снажна контракција економске активности у 2020. години те се и у дужем року може очекивати низ неповољних ефеката на економску активност, као и раст ризика у свим сегментима домаће економије.

У 2019. години раст економије у БиХ био је слабији него у претходној години. Према првим расположивим подацима Агенције за статистику БиХ, стопа раста реалног БДП износи 2,6% и остварен је нижи економски раст за 1,1 процентни поен у односу на претходну годину⁴. Највећи допринос расту реалног БДП-а дала је дјелатност *Трговина на велико и мало и Финансијска дјелатност и дјелатност осигурања*, те је у односу на 2018. годину учешће ове двије дјелатности у генерисању бруто додане вриједности готово удвостручено. С друге стране, снажан пад обима индустријске производње који је забиљежен у 2019. години (5,5% на годишњом нивоу) утицао је на реални пад бруто додане вриједности у дјелатностима *Прерађивачка индустрија и Вађења руде и камена*. Поред поменуте двије дјелатности, пад бруто додане вриједности забиљежен је и у дјелатностима *Умјетност, забава и рекреација и Грађевинарство*. Посматрајући БДП према расходном приступу, евидентно је успоравање активности готово свих компоненти реалног БДП-а од трећег квартала 2019. године, док је спољна потражња имала негативан ефекат на економску активност у 2019. години.

Избијање кризе изазване пандемијом корона вируса довело је до застоја како глобалне тако и домаће економске активности у првој половини 2020. године. У условима израженог макроекономског шока очекује се снажна контракција економске активности у БиХ у 2020. години, и то у највећој мјери кроз наставак пада личне потрошње, и даље смањење извоза. Према пројекцијама ММФ-а из априла 2020. године, стопа економског раста у БиХ у 2020. години износиће -5,0%, док се у 2021. години очекује реални раст економске активности од 3,5%. Иако се претпоставља да ће контракција економске активности бити краткотрајна, због још увијек тешко сагледивих посљедица корона кризе

на све секторе домаће економије, и у дужем року може се очекивати низ неповољних ефеката на економску активност, а посљедично и на финансијску стабилност.

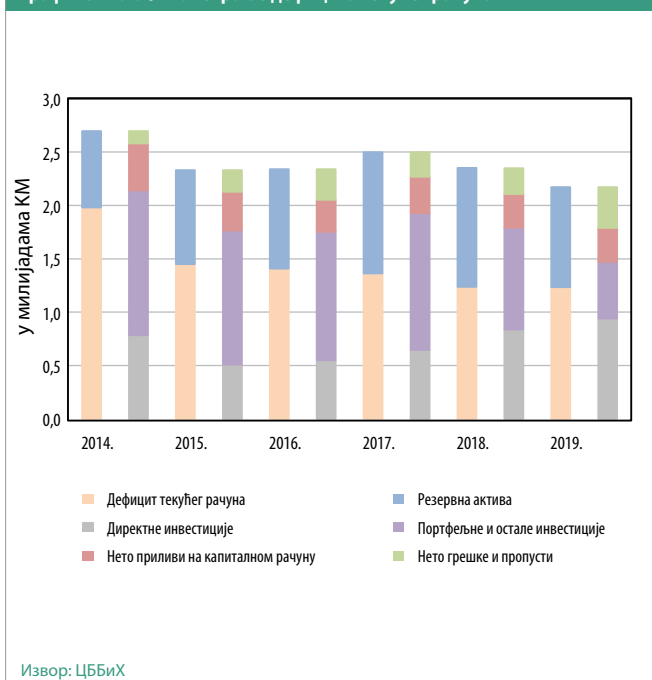
Спољне рањивости које произилазе из платнобилансне позиције земље у 2019. години ублажене су услијед благог смањења дефицита текућег рачуна израженог у процентима БДП-а. Дефицит на текућем рачуну платног биланса на крају 2019. године износио је 1,24 милијарде КМ (3,53% БДП-а) те је у односу на претходну годину забиљежено незнатно смањење дефицита. Као и претходних година, дефицит на текућем рачуну првенствено је детерминисан негативним салдом на рачуну роба (7,97 милијарди КМ), а смањење спољне потражње које је забиљежено у току 2019. године додатно је утицало на продубљивање робног дефицита. Истовремено, у међународној размјени услуга током 2019. године остварен је суфицит у износу од 2,63 милијарде КМ, који је заједно са оствареним суфицитом на рачуну секундарног дохотка у износу од 4,16 милијарди КМ утицао на ублажавање дефицита текућег рачуна. Захваљујући повећању нето прилива на рачуну секундарног дохотка те повећању извоза услуга у току 2019. године, дефицит текућег рачуна је нешто нижи него у претходној години (0,25%).

Са становишта финансијске стабилности нарочито је битан начин финансирања дефицита текућег рачуна. Као и претходних година дефицит на текућем рачуну у највећој мјери је финансиран новим задуживањем у оквиру осталих инвестиција и приливима по основу директних страних инвестиција, док резервна актива није учествовала у покривању дефицита текућег рачуна (графикона 2.1)⁵. Ипак, структура финансирања дефицита текућег рачуна у 2019. години била је нешто повољнија у односу на раније периоде. У оквиру финансијског рачуна, приливи по основу директних страних инвестиција износили су 898,6 милиона КМ и већи су за 93,6 милиона КМ или 11,6% у односу на претходну годину. Истовремено, приливи по основу осталих инвестиција, који већ дужи низ година представљају доминантан извор финансирања дефицита текућег рачуна у 2019. години износили су 1,02 милијарде КМ и мањи су за 359,1 милион КМ или 26% у односу на претходну годину. Највеће смањење прилива у оквиру осталих инвестиција забиљежено је по основу задуживања банкарског сектора, из чега је евидентно да банке већи дио своје кредитне активности финансирају из домаћих извора (види поглавље 6). Имајући у виду да остале инвестиције не представљају тако постојану категорију финансирања и да се релативно лако могу повући из система, повећање директних страних инвестиција свакако ублажава ризик финансирања дефицита текућег рачуна.

⁴ Извор: Агенција за статистику БиХ, Бруто домаћи производ – производни приступ, 1.4.2020. године

⁵ На лијевом ступцу графикона, за сваку годину издвојени су резервна актива и дефицит текућег рачуна, који представљају новчане токове ка иностранству. У десном ступцу приказани су приливи из иностранства ка БиХ, односно директне стране инвестиције, портфељне и остале инвестиције које представљају нето страно задуживање, те нето приливи на капиталном рачуну и нето грешке и пропусти.

Графикон 2.1: Финансирање дефицита текућег рачуна



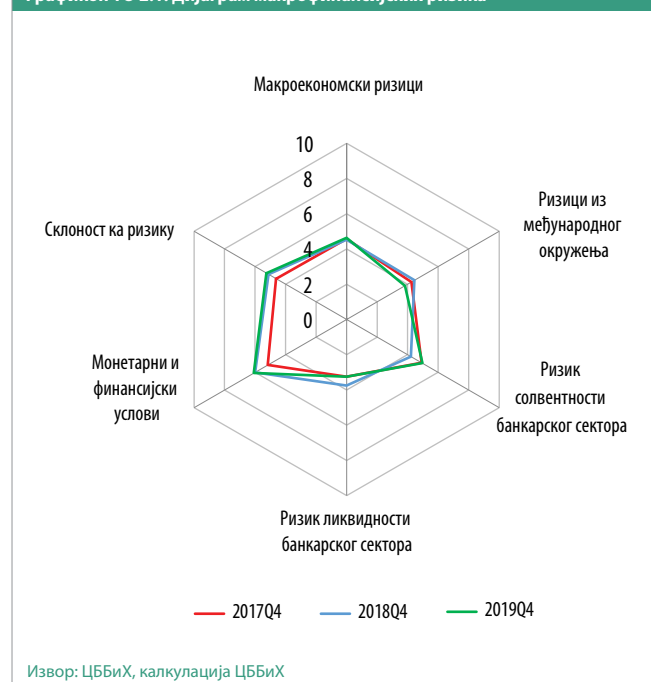
У новонасталим околностима снажног макроекономског шока изазваног пандемијом коронавируса, у 2020. години могу се очекивати повећани притисци на финансирање дефицита текућег рачуна. Због значајнијег смањења извоза и увоза врло је вјероватно да ће доћи до смањења трговинског дефицита у 2020. години, што ће с једне стране ублажити дефицит текућег рачуна, али је истовремено извјесно смањење прилива на рачуну секундарног дохотка, у првом реду кроз смањење дознака из иностранства, што ће имати негативан ефекат на дефицит текућег рачуна. Коначно, може се очекивати смањење прилива по основу директних страних инвестиција, због чега ће се дефицит на текућем рачуну морати затварати из нових задужевања у иностранству. По основу већ договорених аранжмана и нових иностраних задужења влада, очекује се раст јавног дуга у 2020. години, што би заједно с потенцијалним повећањем дефицита текућег рачуна резултирало растом ризика односно спољних рањивости земље.

Текстни оквир 2: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност

Оцјена главних макрофинансијских ризика који могу настати у реалном, фискалном, спољном или финансијском сектору, или као резултат њихове међусобне повезаности, као и процјена монетарних и финансијских услова и склоности ка ризику урађена је на основу квантитативног алата (енг. Dashboard), а први пут је публикована у Извјештају о финансијској стабилности за 2017. годину. Процјена ризика заснована је на поједностављеној стандардизацији и рангирању позиција свеобухватног сета индикатора који

представљају основ за квантификацију синтетичке оцјене степена ризика из различитих сегмената система. Оцјена у распону од 1 до 5 представља изразито низак до благо умјерен степен изложености ризицима; оцјена у распону од 5 до 8 умјерен до благо висок степен изложености ризицима; оцјена у распону од 8 до 10 представља висок степен изложености ризицима. Рангирање оцјена за монетарне и финансијске услове и склоности ка ризику креће се у супротном смјеру, односно повећање удаљености од средишта графикана представља побољшање монетарних и финансијских услова, тј. повећање склоности инвеститора ка преузимању ризика.

Графикон ТО 2.1: Дијаграм макрофинансијских ризика

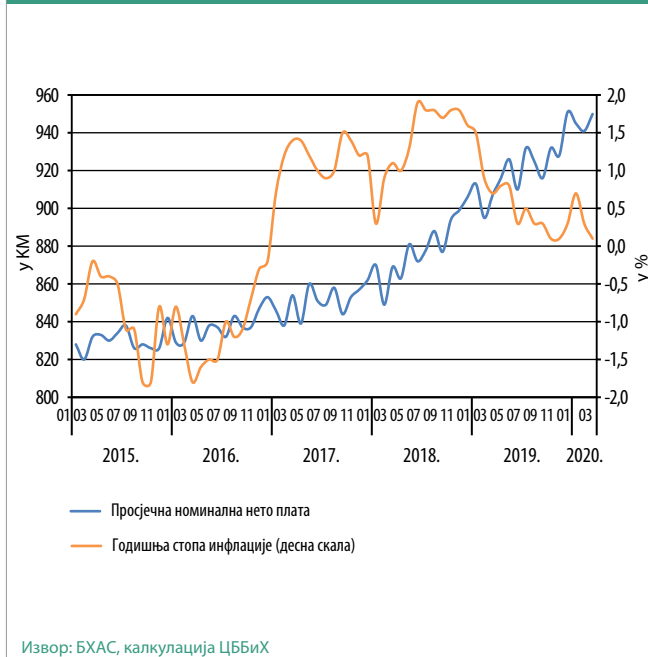


Изложеност макроекономским ризицима благо се повећала у односу на претходну годину, на што је највећи утицај имао слабији раст реалне економске активности који је остварен у 2019. години, те значајно снижење пројекција стопе раста реалног БДП-а за наредне двије године због избијања пандемије коронавируса. Реални раст економске активности у БиХ био је слабији него у претходној години, те је и даље у највећој мјери генерисан приватном потрошњом становништва, уз благи раст учешћа бруто инвестиција у БДП-у, које је забиљежено у 2019. години. С друге стране, у оквиру индикатора који служе за оцјену макроекономских ризика забиљежено је благо смањење учешћа дефицита текућег рачуна у односу на БДП, смањење укупног спољног дуга у односу на БДП, као и нижа стопа незапослености, што је повољно дјеловало на финансијску стабилност у 2019. години. Међутим, упркос благим позитивним помацима на тржишту рада, и даље присутне структурне рањивости у виду нефлексибилног тржишта рада, високе стопе незапослености, те неповољних демографских трендова

у популацији становништва, нису омогућили значајније ублажавање ризика из домаћег макроекономског окружења. Изложеност ризицима из међународног окружења смањена је у односу на претходну годину, у првом реду због смањења нето изложености банкарског сектора према нерезидентима. У 2019. години страна актива банкарског сектора наставила је знатно брже расти у односу на раст стране пасиве, због чега је нето страна актива у току 2019. године забиљежила највећу вриједност још од средине 2016. године када су банке у БиХ први пут постале нето кредитори према нерезидентима. Поред тога, изложеност ризицима из међународног окружења смањена је као резултат раста нивоа девизних резерви, односно повећања броја мјесеци увоза који је покривен девизним резервама, што указује на повећање способности апсорпције шокова бх. економије из међународног окружења. Ризик солвентности банкарског сектора повећан је првенствено услјед значајнијег кредитног раста у сектору домаћинстава и нефинансијских предузећа, с обзиром на то да је у 2019. години динамика раста задужености повећана у оба сектора. Рањивости у билансима банака су смањене и у овој години, на што указује побољшање свих индикатора финансијског здравља. Изложеност банкарског сектора ризику ликвидности остала је на ниском нивоу, будући да је тренд раста ликвидних средстава настављен и у 2019. години. Нижа реална каматна стопа, раст новчане масе и раст кредита приватном сектору утицали су на побољшање монетарних и финансијских услова. Перцепција инвеститора у погледу ризичности инвестирања је благо смањена, што је утицало на њихову нешто већу склоност ка прихватању ризика.

У 2019. години настављени су позитивни трендови на тржишту рада који се огледају у нижој стопи незапослености и расту просјечних плата, али је због високе стопе структурне незапослености и ниског расположивог дохотка ситуација на тржишту рада још увијек неповољна. Просјечна номинална нето плата у 2019. години износила је 921 КМ и у односу на претходну годину порасла је за 4,8%. Раст просјечне номиналне нето плате у 2019. години евидентиран је у свим дјелатностима, а највећи раст просјечних мјесечних примања биљежи се у дјелатностима Умјетност, забава и рекреација (10,3%), Пословање некретнинама (9,2%) и Грађевинарство (7,7%). Раст просјечне нето плате и повећање задужености сектора становништва у 2019. години су заједно са слабљењем инфлаторних притисака у другом дијелу године допринијели благом повећању расположивог дохотка становништва (графикон 2.2). Ипак, још увијек се ради о благом расту мјесечних примања, који је недовољан да би се значајније побољшала куповна моћ запослених.

Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и годишња стопа инфлације



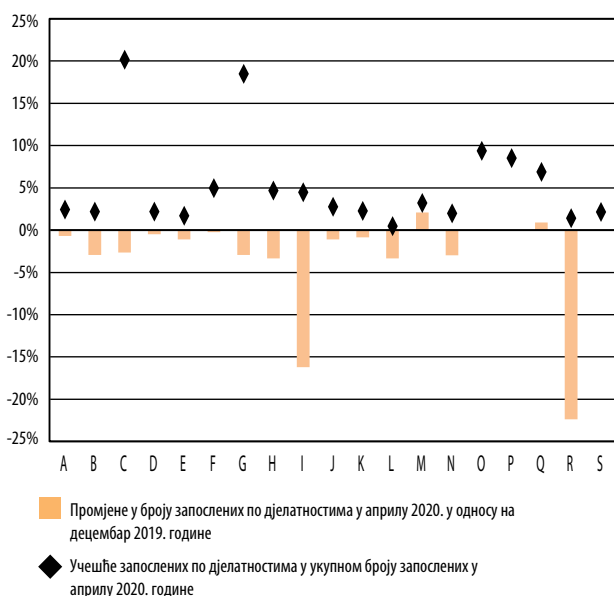
Према подацима из Анкете о радној снази проведене у априлу 2019. године у складу са методологијом Међународне организације рада (ILO), као и према административним подацима завода за запошљавање, незапосленост у БиХ се у 2019. години наставила смањивати. Према Анкети о радној снази 2019. године, стопа незапослености у БиХ је износила 15,7% и смањена је за 2,7 процентних поена у односу на претходну годину. Стопа незапослености према административним подацима завода за запошљавање у 2019. години нижа је за 2,1 процентни поен. Према овом извору података, у 2019. години је забиљежен пораст броја запослених за 1,6%, док је број незапослених лица смањен за 7,7% у односу на 2018. годину. Разлике у административним и анкетним подацима о запосленим и незапосленим лицима произилазе из разлика у примјењиваној методологији израчуна и утврђивања статуса незапослених лица, међутим може се уочити да трендови међусобно не одступају.

Административни подаци о броју запослених лица по подручјима економских дјелатности, показују да је у већини дјелатности у 2019. години регистрован раст запослености. Изузетак је била дјелатност Образовање у којој је регистрован највећи релативни пад броја запослених (4,3%).

Без обзира на чињеницу што су у току 2019. године била присутна позитивна кретања на тржишту рада, постојећа побољшања још увијек су недовољна да би се значајније умањиле рањивости које долазе са тржишта рада. Када се у обзир узме дугорочна структурна незапосленост у БиХ и очекивани пораст незапослених у 2020. години узрокован кризом пандемије коронавируса, тржиште

рада у БиХ ће засигурно и даље представљати извор дугорочних макроекономских неравнотежа. Према последњим расположивим подацима о броју запослених по дјелатностима из априла 2020. године⁶, евидентан је пад броја запослених у готово свим дјелатностима (графикон 2.3). Највећи пад броја запослених забиљежен је у дјелатностима *Умјетност, Забава и Рекреација* и *Дјелатности пружања смјештаја те Припреме и услуживања хране* у којима су евидентирани стопе пада запослених од 22,4% и 16,2%, респективно. Укупан број запослених лица у априлу 2020. године у односу на децембар 2019. године мањи је за 2,6%.

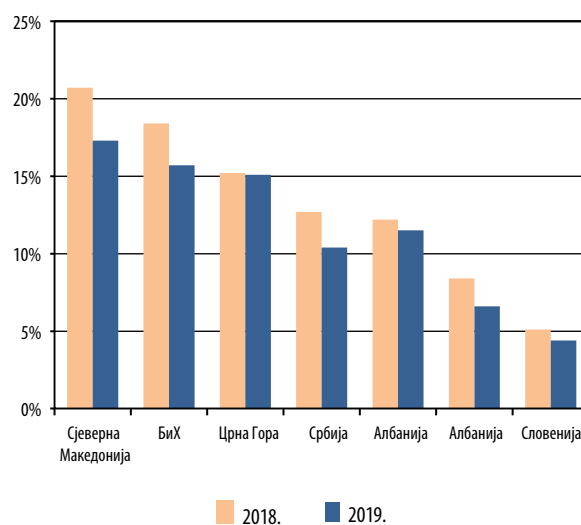
Графикон 2.3: Промијене у броју запослених по дјелатностима



Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

БиХ је и даље једна од земаља Европе с највећом стопом незапослености, а упоређујући податке са земљама у окружењу, БиХ уз Сјеверну Македонију има највишу стопу незапослености (графикон 2.4). Имајући у виду велику неизвјесност и снажан пад свјетске и домаће економије изазване пандемијом коронавируса, очекује се пораст незапослености и смањење расположивог дохотка становништва у БиХ, што ће вјероватно довести до проблема у отплати једног дијела дуга приватног сектора, те се у наредним годинама може очекивати повећан ниво кредитног ризика у банкарском сектору.

Графикон 2.4: Стопа незапослености у земљама из окружења



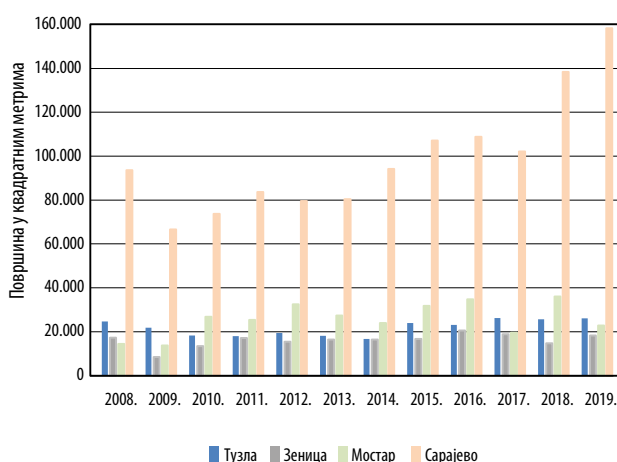
Извор: ILO, БХАС

Напомена: БиХ, Анкета о радној снази, април 2019. године

Легенда:

А	- Пољопривреда, шумарство и риболов
Б	- Вађење руда и камена
Ц	- Прерађивачка индустрија
Д	- Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација
Е	- Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околине
Ф	- Грађевинарство
Г	- Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала
Х	- Превоз и складиштење
И	- Дјелатности пружања смјештаја, те припрема и услуживање хране
Ј	- Информације и комуникације
К	- Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
Л	- Пословање некретностима
М	- Стручне, научне и техничке дјелатности
Н	- Административне и помоћне услужне дјелатности
О	- Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
П	- Образовање
Q	- Дјелатности здравствене и социјалне заштите
Р	- Умјетност, забава и рекреација
С	- Остале услужне дјелатности

Графикон 2.5: Обим промета некретнина стамбене намјене у староградњи



Извор: ЦББиХ

⁶ Привремени подаци Агенције за статистику БиХ, објављени 22.06.2020. године.

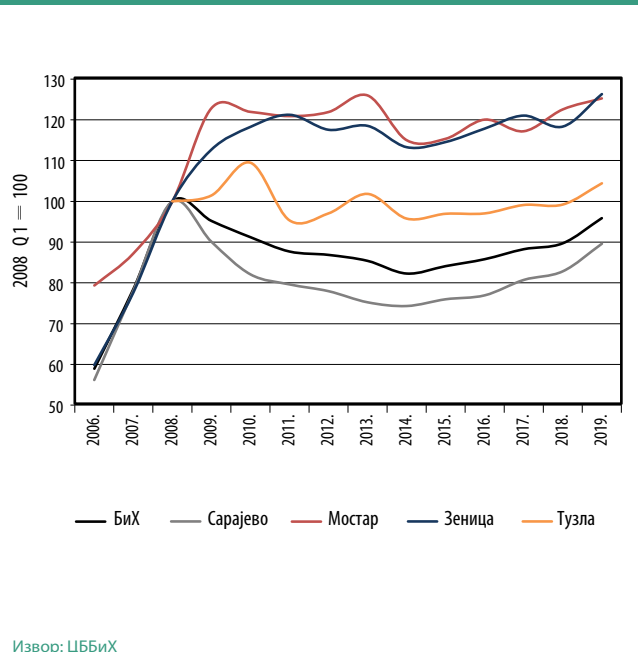
Тржиште стамбених некретнина у 2019. години наставило се опорављати, што је видљиво кроз раст потражње за стамбеним јединицама, раст обима и промета новоизграђених јединица стамбене намјене, раст цијена свих типова некретнина стамбене намјене те раст кредитне активности усмјерен на тржиште некретнина.

У 2019. години забиљежен је већи обим промета некретнина старе градње у односу на претходне године. У односу на 2018. годину обим промета некретнина старе градње, мјерен површином продатог стамбеног простора, био је већи за 5%. Обим купопродаје некретнина је и даље најзначајнији у главном граду БиХ (графикон 2.5).

Обим промета новоизграђених станова наставио је расти доста бржим интензитетом него у претходној години, а највећи промет забиљежен је у посљедњем кварталу 2019. године. Површина продатог стамбеног простора новоградње већа је за 20,1%, а продато је 23,4% више станова у односу на 2018. годину. Раст продаје новоизграђених некретнина стамбене намјене једним дијелом је постављен већом понудом на тржишту новоизграђених станова⁷ који се налазе на мање атрактивним градским локацијама те су цијеновно повољнији.

Просјечна цијена по метру квадратном новоизграђених стамбених јединица у 2019. години је била већа за 5,2% у односу на претходну годину, а на раст цијена некретнина указује и индекс цијена некретнина из категорије старе градње. Према индексу цијена некретнина за БиХ⁸, цијене некретнина стамбене намјене су расле у свим градовима који су укључени у израчун индекса цијена некретнина. Услед значајнијег раста потражње у 2019. години, највећи раст цијена некретнина старе градње је евидентиран у Зеници и Сарајеву. С друге стране, уз знатно мањи обим промета у односу на претходну годину, доста слабији раст цијена у односу на претходну годину, евидентиран је у Мостару (графикон 2.6).

Графикон 2.6: Индекс цијена некретнина, годишњи просјеци, 2008 = 100



Кретања на тржишту некретнина, праћена су кредитним растом у секторима усмјереним на тржиште некретнина. Каматне стопе, наставиле су благи опадајући тренд, чиме је омогућено повољно задуживање код банака. У 2019. години кредити стамбене намјене забиљежили су раст од 11,7%, и њихово учешће у укупним кредитима становништва износи 19,8%. Просјечна пондерисана каматна стопа за стамбене кредите у 2019. години износила је 3,65%, те је забиљежила снижење од 26 б.п. у односу на 2018. годину. Поред раста стамбених кредита, остварен је и раст кредита за општу потрошњу, који се и даље у одређеној мјери користе за финансирање куповине некретнина стамбене намјене.

Текстни оквир 3: Тржиште некретнина као индикатор економске активности и ризика по финансијску стабилност

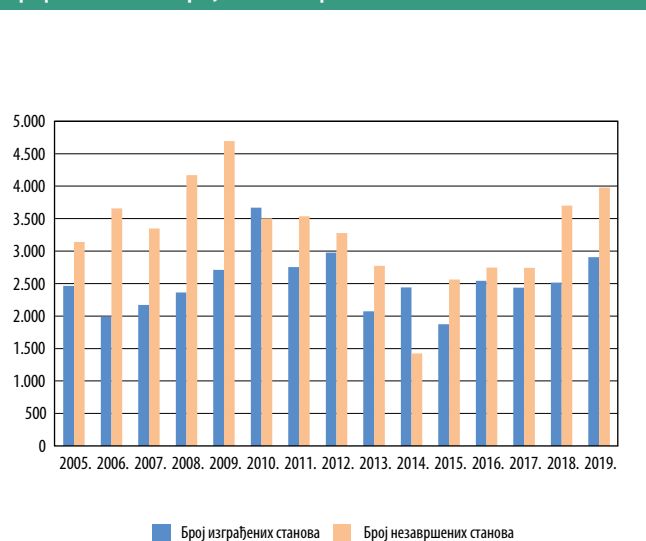
Кретање цијена на тржишту некретнина, а посебно кретање цијена некретнина стамбене намјене, представља један од значајних индикатора укупне економске активности у земљи. На индекс цијена некретнина стамбене намјене највећи утицај имају кретања на тржишту некретнина у главном граду, с обзиром на највећи обим прометованих некретнина, а кретање цијена некретнина у главном граду под значајнијим је утицајем макроекономских прилика у поређењу с другим градовима, гдје су прилагођавања макроекономским условима знатно слабија и мања је мобилност становништва.

⁷ У 2019. години забиљежен је пораст броја завршених станова за 15,6%, као и њихове површине за 15,4% у односу на претходну годину.

⁸ Методологија за рачунање индекса цијена некретнина је објашњена у Извјештају о финансијској стабилности за 2007. У израчун индекса цијена некретнина за Град Сарајево није укључена Општина Стари Град која се од 2008. није одазивала позиву за доставу података. Од 2010. укључена је и Општина Тузла која је доставила податке од 2008. године. Пореска управа РС није била у могућности достављати податке за градове Бању Луку и Бијељину у траженом формату који је потребан за израчун индекса. Приликом формирања индекса цијена некретнина не користе се подаци о цијенама некретнина које спадају у ред новоизграђених стамбених објеката.

Током 2006. и 2007. године цијене некретнина биљежиле су снажан раст, те су половином 2008. достигле свој историјски максимум. Снажан раст потражње за некретностима стамбене намјене у периоду 2006.-2008. подстакао је инвестиције у станоградњу, која је врхунац достигла 2010. године. Крајем 2008. године ефекти глобалне економске кризе почели су се рефлектирати и на бх. тржиштима. Смањена потражња и пооштрени услови финансирања у банкама, уз значајан износ раније покренутих инвестиција у новоградњу, довеле су до значајног дисбаланса понуде и потражње те посљедишно до оштрог пада цијена некретнина (графикон 2.6).

Графикон ТО3.1: Изграђени и незавршени станова

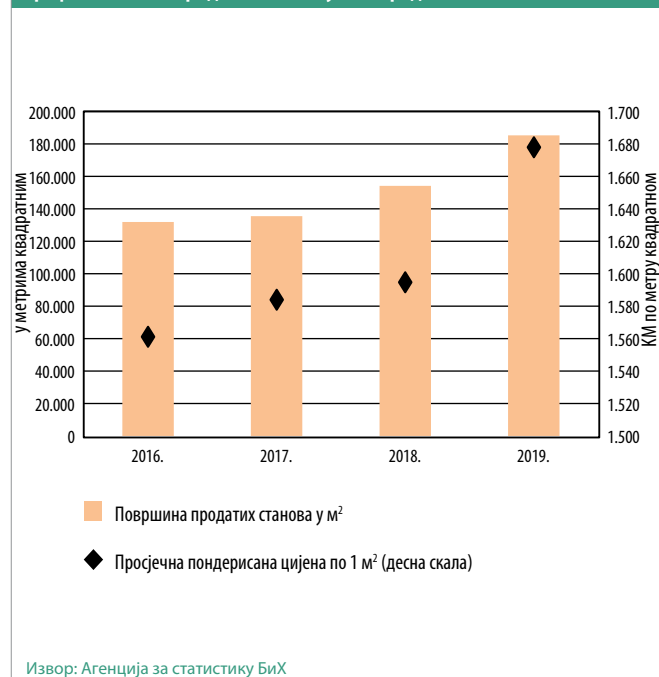


Извор: Агенција за статистику БиХ

Опоравак на тржишту некретнина евидентан је од краја 2016. године. Раст потражње за некретностима стамбене намјене подстакао је пораст обима грађевинских радова у 2018. и 2019. години, међутим обим изграђених и станова који су у изградњи још увијек није премашио вриједности из 2009. и 2010. године. Значајнији раст цијена станарина те раст броја запослених у дјелатностима грађевинарство и пословање некретностима у 2018. и 2019. години, додатни су индикатори пораста активности на тржишту некретнина. На раст потражње у посљедњих неколико година, у одређеној мјери утичу демографске миграције становништва, повећане потребе за капацитетима за смјештај туриста, као и инвестиције у стамбене јединице с намјеном изнајмљивања, али се не може прецизно одредити у којој мјери ови сегменти имају утицај на раст потражње за некретностима стамбене намјене, с обзиром на недовољно развијену статистику у БиХ. Кроз податке о расту дјелатности туризма (између осталог, раст

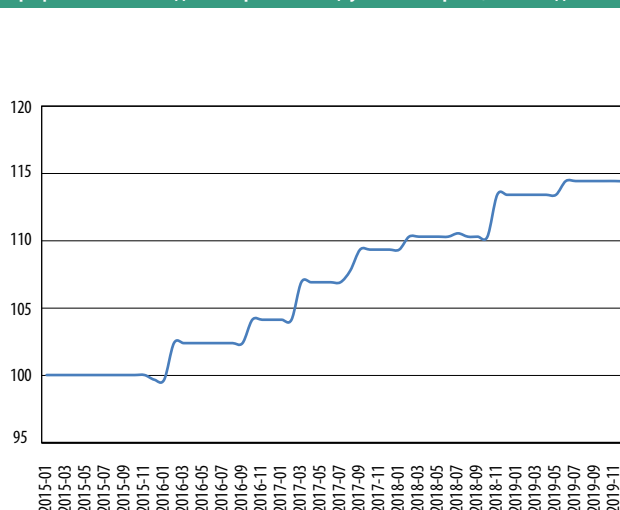
броја ноћења туриста у 2019. у односу на 2018. годину за 12%), може се закључити да је улагање у некретнине у ову сврху један од покретача јачања активности на тржишту некретнина. Такође, генератор потражње за некретностима стамбене намјене представљају и све присутније инвестиције у некретнине које су намијењене за изнајмљивање, мотивисане растом мјесечних цијена најма стамбених јединица.

Графикон ТО3.2: Продати станова у новоградњи



Извор: Агенција за статистику БиХ

Графикон ТО3.3: Индекс потрошачких цијена - станарина, 2015. година = 100



Извор: Агенција за статистику БиХ

На основу макроекономских индикатора и индикатора с тржишта некретнина, може се оцијенити да се тржиште некретнина стамбене намјене у БиХ налази у фази

Табела ТО3.1: Одабрани макроекономски индикатори

Година	Раст реалног БДП	Инфлација	Кредитни раст сектора становништва	Каматне стопе на кредите становништву	Раст цијена некретнина (староградња)
2006.	5,4%	6,1%	26,6%	9,6%	15,0%
2007.	5,9%	1,5%	30,0%	9,4%	44,8%
2008.	5,4%	7,4%	17,8%	9,5%	17,4%
2009.	-3,0%	-0,4%	-5,9%	10,0%	-11,4%
...	...	...	...	...	...
2017.	3,2%	1,2%	6,7%	6,5%	1,2%
2018.	3,6%	1,4%	7,3%	5,7%	0,6%
2019.	2,6%	0,6%	8,0%	5,5%	4,9%

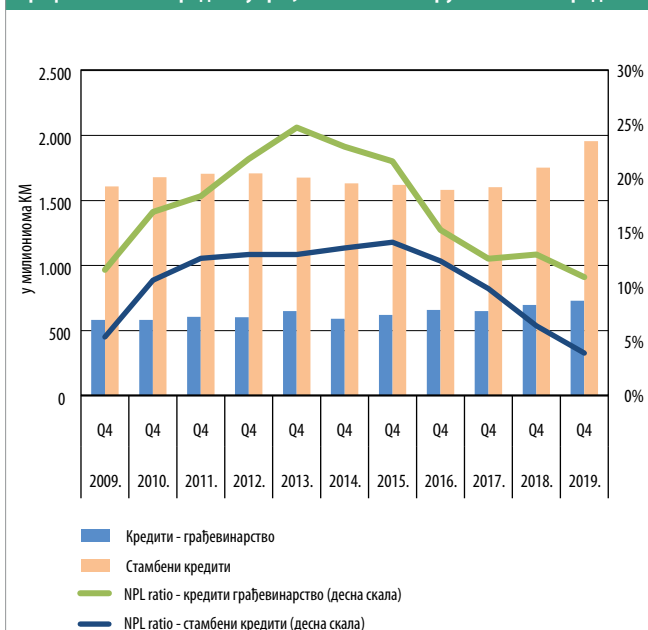
Извор: Агенција за статистику БиХ, ЦББиХ

експанзије. Цијене некретнина расту, градња расте, цијене ренти расту, уз истовремени пад стопе незапослености и умјерени раст БДП-а. Поред наведеног, цијене некретнина још увијек нису достигле нивое из 2008. године. Генерално, веома тешко је оцијенити уз који ниво цијена су понуда и потражња на тржишту некретнина у БиХ у еквилибријуму, узимајући у обзир да су се све до раних 2000-их година у нашој земљи одвијали процеси приватизације и реституције, миграције становништва, јачања капацитета банкарског сектора и улазак страних банкарских група на тржиште. Уколико се упореди неколико кључних индикатора из преткризног периода с актуелним индикаторима, може се оцијенити да су тренутне макроекономске прилике значајно различите, те да нова криза изазвана пандемијом КОВИД-19 не би требала изазвати онако снажне негативне посљедице по финансијски сектор, као што је то био случај након појаве глобалне економске кризе. Ако посматрамо искључиво податке, без узимања у обзир свих поменутих околности, у периоду прије 2008. могу се уочити „школски“ знакови „прегријавања економије“. Остварене су високе стопе раста реалног БДП-а, прекомјеран кредитни раст у сектору становништва, и то уз високе каматне стопе на кредите. Тренутно, индикатори економског раста су умјерени, услови за одобравање кредита протекле деценије су релативно оштри, а каматне стопе на стамбене кредите налазе се на историјски минималним нивоима. Дакле, постоје назнаке да су кретања односно активности на тржишта некретнина дјелимично стимулисана дјеловањем нерезидентног сектора.

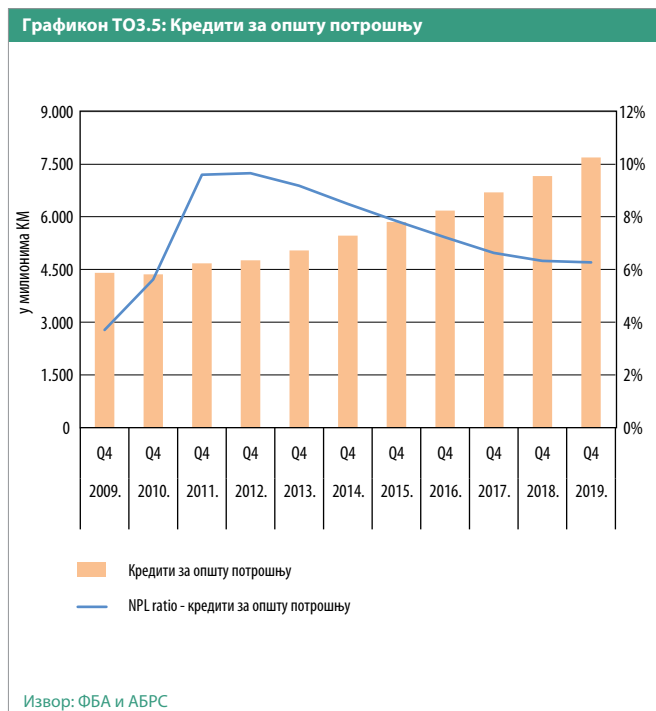
Ипак, извјесно је очекивати да ће са пролонгисањем трајања кризе из 2020. године, у наредним годинама јачати ризици у банкарском сектору, првенствено у погледу слабљења потражње за кредитима и погоршања квалитета кредитног портфеља, првенствено ненамјенских кредита становништва. Динамизирање активности на тржишту некретнина, у протеклом периоду био је значајан генератор кредитног раста у сектору становништва. У посљедње четири године значајно је побољшан и квалитет портфеља стамбених кредита. Ућешће некавалитетних кредита у укупним стамбеним кредитима, које је у 2016.

години износило чак 14%, на крају 2019. године износио је 4%. У референтном периоду, евидентан је снажан раст кредита за општу потрошњу, на основу чега се може закључити да се одређени дио стамбених кредита рефинансирао из кредита за општу потрошњу, као и да је значајан дио ових кредита искориштен за финансирање некретнина стамбене намјене, имајући у виду да су одобрени кредити високих износа и дугих рокова отплате. Подаци о кредитном расту стамбених кредита потврђују ове закључке. Стамбени кредити су у периоду 2016.-2017. били стагнацију, те је након увођења регулаторних ограничења у 2017. години у погледу лимитирања износа и периода одобрења, те забране рефинансирања стамбених кредита ненамјенским кредитима физичких лица, евидентан значајнији раст стамбених кредита у 2018. и 2019. години (9,4% и 11,7%). Према информацијама које објављују агенције за банкарство, управо су ови кредити били у највећој мјери предмет захтјева за репрограм у оквиру привремене мјере које банке примјењују за ублажавање економских посљедица узрокованих вирусом КОВИД-19.

Графикон ТО3.4: Кредити у грађевинском сектору и стамбени кредити



Извор: ФБА и АБРС



3. Влада

Ризици по финансијску стабилност који потичу из фискалног сектора у 2019. години налазе се на релативно ниском нивоу и нису значајније промијењени у односу на претходну годину. На консолидованом нивоу остварен је фискални суфицит услед нешто већег раста буџетских прихода у односу на раст буџетске потрошње. Задуженост сектора опште владе је смањена и у 2019. години, а сви индикатори ризика фискалне одрживости налазе се у сигурном подручју.

Индикатори ризика фискалне одрживости у 2019. години упућују на низак ниво ризика по финансијску стабилност који долазе из сектора Владе⁹. Сви индикатори ризика фискалне одрживости за БиХ у 2019.

години налазе се у сигурном подручју према дефинисаним референтним нивоима и не сугеришу постојање забринутости у погледу фискалне одрживости (табела 3.1). У односу на претходну годину, забиљежено је побољшање свих индикатора, изузев индикатора *Просјечно доспијеће јавног дуга* и *Циклички прилагођеног примарног салда*, израженог у процентима потенцијалног БДП-а¹⁰, који су се незнатно погоршали у 2019. години. Просјечно доспијеће јавног дуга благо се смањило, с обзиром на то да је у 2019. години забиљежен раст домаћег дуга, који се у правилу уговора са знатно краћом рочношћу у односу на спољни дуг. Према пројекцијама ММФ-а, индикатор Циклички прилагођен примарни салдо изражен у процентима потенцијалног БДП-а такође је благо погоршан, с обзиром на то да је у 2019. години остварен нешто нижи буџетски суфицит на консолидованом нивоу у односу на претходну годину. Сдруге стране, остали индикатори ризика фискалне одрживости биљеже побољшање. Тако су потребе за финансирањем биле ниже него у претходној години, с обзиром на то да је мањи износ дуга генералне владе БиХ у 2019. години доспио на наплату, док је истовремено остварен фискални суфицит на консолидованом нивоу БиХ. Јавни дуг сектора генералне владе БиХ иако нешто виши него у претходној години, изражен у процентима БДП-а такође биљежи побољшање вриједности. На побољшање вриједности посматраног индикатора утицала је већа стопа раста номиналног БДП-а у односу на раст јавног дуга који је забиљежен у 2019. години. Поред тога, смањено је и учешће јавног дуга деноминираним у иностраним валутама у односу на претходну годину, што је утицало на смањење валутног ризика те је и по том основу забиљежено редуковање ризика у погледу фискалне одрживости. Уз мањи износ краткорочног спољног дуга који је у 2019. години доспио на наплату, раст девизних резерви утицао је на побољшање индикатора

Табела 3.1: Индикатори ризика фискалне одрживости

Индикатор	Сигурно подручје	Референтни ниво	Ниво у БиХ	Промијене у односу на претходну годину
$r - g^1$	<	1,1	-1,1	-0,08
Јавни дуг сектора генералне Владе (% БДП-а)	<	42,8%	32,0%	-1,3%
Циклички прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а) ²	>	-0,5%	1,0%	-0,5%
Потребе за финансирањем (% БДП-а)	<	20,6%	1,9%	-0,5%
Учешће краткорочног дуга у укупном дугу, преостала рочност	<	44,0%	12,2%	-1,9%
Дуг деноминиран у иностраној валути (осим евра) ³	<	40,3%	28,9%	-1,6%
Просјечно доспијеће јавног дуга (године)	>	2,3	6,34	-0,10
Краткорочни инострани јавни дуг (% девизних резерви), преостала рочност	<	61,8%	6,1%	-1,3%

Извор: ЦББиХ, МФТ БиХ, БХАС, Фискални савет БиХ, ММФ, Министарства финансија ФБиХ и РС, калкулација ЦББиХ

Напомене:

¹ $r - g$ - Имплицитна каматна стопа на дуг сектора Владе умањена за дефлатор БДП-а (помични просјек за пет година); g - стопа раста реалног БДП-а (помични просјек за пет година)

² За 2019. годину кориштена је пројекција ММФ-а из октобра 2019. године

³ У калкулацију јавног дуга деноминираним у иностраним валутама, није укључен дио јавног дуга који је деноминиран у еврџу због фиксног курса домицилне валуте и евра.

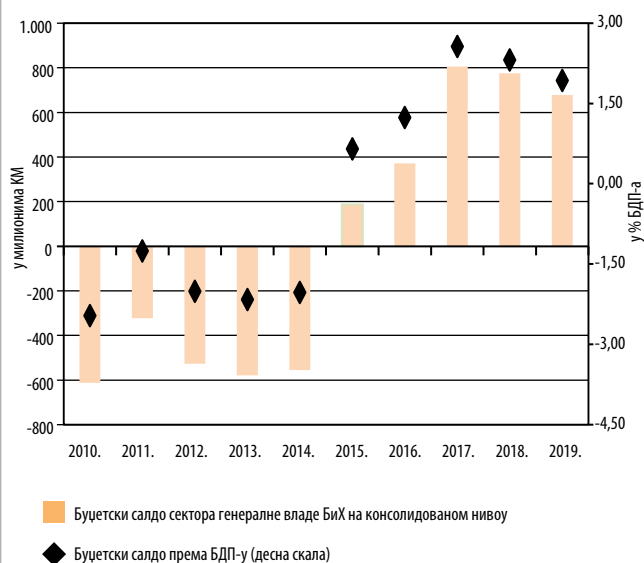
⁹ За израчунавање индикатора ризика фискалне одрживости кориштен је IMF Working Paper, WP/11/100: E. Baldacci, I. Petrova, N. Belhocine, G. Dobrescu и S. Mazraani – *Assessing Fiscal Stress*

¹⁰ Вриједности индикатора преузете од ММФ-а, WEO база података октобар 2019.

Краткорочни инострани дуг изражен у процентима девизних резерви. Благо погоршање два индикатора није утицало на повећање ризика фискалне одрживости, будући да се и они налазе у сигурном подручју, тј. знатно испод граница референтног нивоа.

У 2019. години остварен је фискални суфицит услед нешто већег раста буџетских прихода у односу на раст буџетске потрошње. Укупан буџетски суфицит на нивоу БиХ на консолидованој основи, износио је 1,93% БДП-а. Према подацима ЦББиХ, приходи сектора генералне владе у 2019. години повећали су се за 628,5 милиона КМ (4,4%) у односу на претходну годину. Најзначајнији утицај на повећање приходовне стране буџета имао је раст прихода по основу пореза, који су у 2019. години већи за 325,7 милиона КМ (4,2%). На раст приходовне стране буџета утицао је и раст осталих категорија буџетских прихода, односно раст прихода по основу социјалних доприноса (303,9 милиона КМ) те грантова (58,6 милиона КМ), док су остали приходи забиљежили смањење у износу од 59,6 милиона КМ. Истовремено, раст буџетске потрошње био је нижи него у претходној години. У 2019. години, буџетски расходи су забиљежили пораст у износу од 595,7 милиона КМ (4,7%). Расходи по основу накнада запосленим забиљежили су значајнији раст у односу на претходну годину (9,2%), док су истовремено расходи по основу социјалне помоћи, који уједно представља највећу ставку на расходовној страни буџета имали нижу стопу раста у 2019. години (4,2%).

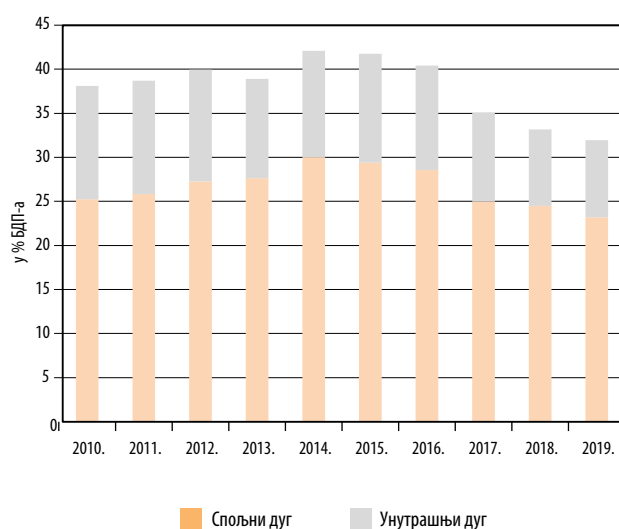
Графикон 3.1: Буџетски салдо сектора генералне Владе БиХ, у процентима БДП-а



Извор: ЦББиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

Задуженост сектора опште владе благо се повећала у 2019. години, при чему се јавни дуг изражен у процентима БДП-а наставио смањивати четврту годину заредом. Према подацима МФТ БиХ, јавни дуг на крају 2019. године износио је 11,2 милијарде КМ, те је у односу на претходну годину већи за 93,69 милиона КМ односно 0,84%. Пораст јавног дуга у 2019. години резултат је повећања унутрашње задужености у БиХ у износу за 159,73 милиона КМ (5,5%), док се спољни дуг смањивао за 66 милиона КМ (0,8%). Учешће јавног дуга изражено у процентима БДП-а износи 32% и за 1,2 процентна поена мањи је у односу на годину раније (графикон 3.2).

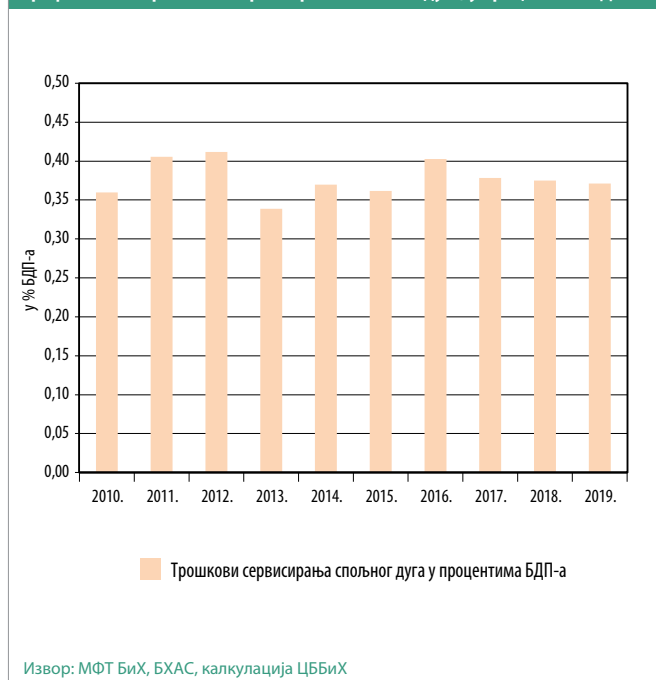
Графикон 3.2: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а



Извор: ММТФ БиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

У 2019. години доспјеле обавезе по спољном дугу су сервисирале у укупном износу од 793,7 милиона КМ, при чему је отплаћено је 663,7 милиона КМ главнице и 130 милиона КМ камате. Трошкови сервисирања спољног дуга, изражени у процентима БДП-а, у 2019. години износе 0,37% и за 0,4 базна поена су нижи у односу на претходну годину (графикон 3.3).

Графикон 3.3: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а



Просјечна уговорена каматна стопа на спољни дуг у 2019. години наставила је благо расти, док је изложеност каматном ризику значајније смањена. Према подацима МФТ БиХ, просјечна каматна стопа на спољни дуг у 2019. години износила је 1,66% и забиљежила је повећање од 8 б.п. односу на прошлу годину. Од укупног спољног дуга, 32% односи се на дуг који је уговорен с варијабилном каматном стопом, те се може оцијентити да је изложеност спољног дуга каматном ризику и даље висока. Ипак, у односу на претходну годину изложеност каматном ризику је значајније смањена, имајући у виду да је учешће кредита с варијабилном каматном стопом у 2019. години мање за 8,36 процентна поена. Ризик рефинансирања такође је благо смањен, с обзиром на то да је учешће дуга (у укупном дугу) који доспијева на наплату у наредној години мање, али је истовремено благо погоршано просјечно вријеме доспијећа дуга у односу на претходну годину. И у погледу валутног ризика, у 2019. години стање је нешто повољније у односу на претходну годину, будући да је смањено учешће спољног дуга уговореног у другим страним валутама изузев евра за 1,62 процентна поена. Ипак, валутна структура спољног дуга и даље је прилично неповољна и носи висок ризик имајући у виду да је 39,79% спољног дуга уговорено у другим страним валутама изузев евра и изложено ризику промјене девизног течаја.

За разлику од ранијих година у којима су иностранна задуживања владе у значајној мјери доприносила расту девизних резерви, овај ефекат је у посљедње двије године ослабио. Резервна актива односно девизне резерве у посљедњих неколико година у највећој мјери су расле под утицајем нето спољног задуживања (графикон

2.1). Међутим, раст девизних резерви у 2019. години био је мањи него у претходној години с обзиром на то да је забиљежено смањење прилива по основу осталих инвестиција на финансијском рачуну платног биланса (детаљније у поглављу 2). Као и претходне године, износ отплате спољног дуга је премашио износ нових задужења сектора владе у иностранству. Уз већ споменуто смањење прилива у банкарском сектору које је утицало на успоравање раста девизних резерви, нето задужење владиног сектора имало је негативан ефекат на ниво девизних резерви у 2019. години.

Имајући у виду већ уговорене кредитне аранжмане за санирање посљедица пандемије коронавируса у БиХ, у 2020. години очекује се значајнији раст спољне задужености владиног сектора. И док ће с једне стране, повећање нето прилива владиног сектора на финансијском рачуну платног биланса умањити притисак на ниво девизних резерви, с друге стране раст иностраног дуга свакако повећава спољне рањивости земље.

Међународне рејтинг агенције су у 2019. години задржале дугорочни кредитни рејтинг БиХ непромијењеним; Б са позитивним изгледима у случају S&P, и Б3 са стабилним изгледима у случају Moody's. У фебруару 2020. године агенција S&P је потврдила позитивне изгледе дугорочног сувереног рејтинга БиХ, да би крајем априла 2020. године у оквиру ванредне процјене коју је агенција S&P провела за већину земаља, смањила изгледе кредитног рејтинга за БиХ с позитивних на стабилне. Према процјенама аналитичара, негативне економске посљедице пандемије КОВИД-19 ће се у БиХ директно прелити путем спољнотрговинских канала, а због очекиваног оштрог пада реалног БДП-а, погоршаће се фискални и спољни изгледи БиХ. Агенција S&P је задржала дугорочни кредитни рејтинг Б за БиХ у очекивању да ће мјере које су подuzele власти у БиХ значајно допринијети ублажавању негативних економских и финансијских учинака пандемије. У текстом оквиру испод описане су мјере које су ентитетске владе у БиХ донијеле до средине јуна 2020. године у циљу ублажавања негативних економских посљедица пандемије КОВИД-19.

Текстни оквир 4: Активности и мјере влада у БиХ за стабилизацију привреде и ублажавање негативних економских посљедица пандемије коронавируса

Епидемиолошке мјере донесене у циљу спречавања ширења заразе коронавирусом и проглашење ванредног стања у БиХ средином марта 2020. године довело је до смањења или заустављања активности у многим економским дјелатностима, што се негативно одразило на све сегменте домаће економије. Стога су владе у БиХ подuzele цијели низ активности на различитим подручјима, како би се ублажиле те негативне посљедице и донијеле мјере

којима се настоји пружити помоћ секторима погођеним кризом. Од мјера које су битне са становништва финансијске стабилности, издвајају се различити фискални стимуланти за пословне субјекте, те мјере које судонијеле агенције за банкарство у циљу пружања помоћи свим клијентима који су на било који начин погођени негативним економским ефектима пандемије. У ФБиХ је усвојен Закон о ублажавању негативних економских посљедица насталих услед пандемије коронавируса, у оквиру којег су предвиђене мјере за помоћ привреди у виду субвенционирања доприноса пословних субјеката за обавезно социјално осигурање; обуставе обрачуна и плаћања затезних камата на јавне приходе; укидања обавеза плаћања аконтације пореза на добит за пословне субјекте, као и на доходак од самосталне дјелатности за 2020. годину. Поред тога, законом је прописано одржавање стабилности исплата за пензије, инвалидине и друга социјална давања, које ће бити осигурано из буџета ФБиХ за 2020. годину. Такође, законом је успостављен Гаранцијски фонд који ће се користити за осигурање кредитних линија код комерцијалних банака, у циљу ублажавања ризика ликвидности и побољшања ликвидности те за олакшање приступа финансирању пословним субјектима. Влада Републике Српске и штаб за ванредне ситуације донијели су низ регулација са законском снагом у циљу ублажавања штетних посљедица коронавируса на привреду РС којима се привремено одгађа односно продужује плаћање порезних обавеза и накнада за привредне субјекте који имају потешкоће у пословању. Усвојена је регулација о Фонду солидарности за обнову РС те одлука о смањењу непорезних давања. У услужним секторима и дијелу производње који су највише погођени кризом, осигурана је исплата минималне плате и доприноса за раднике те су донесени закључци о остваривању права на подстицајна средства. Такође, Влада РС припремила је сет средњорочних мјера које се односе на Гарантни програм подршке привреди за ублажавање посљедица пандемије коронавируса. Циљ Гарантног програма је олакшавање приступа финансијским средствима за микро, мала и средња предузећа издавањем гаранције за обезбјеђење потраживања по кредитима одобреним од банака или микрокредитних организација.

Ванредни састанак Сталног одбора за финансијску стабилност, коме је поред сталних чланица присуствовао и директор Удружења банака БиХ, одржан је 18.03.2020. године. Разматране су могуће мјере и активности које чланице СОФС-а могу подузети у оквиру својих надлежности у циљу координисаног дјеловања на очувању финансијске стабилности у земљи. ЦББиХ на располагању има могућност смањења стопе обавезне резерве, уколико се за тим укаже потреба те се обавезала да ће у сваком моменту омогућити снабдијевање банака готовим

новцем. Агенције за банкарство, непосредно по проглашењу пандемије, приступиле су изради прописа за управљање насталим ризицима и давања погодности грађанима и правним лицима код сервисирања обавеза према банкама. Такође, грађанима је препоручено, да у складу с донесеним епидемиолошким мјерама у што већој мјери користе електронска средства плаћања, а банке ће бити у могућности извршити све захтјеве својих депонената и одржаваће континуитет пословања.

ММФ је 20.04.2020. године Босни и Херцеговини одобрио 333 милиона евра хитне помоћи, у оквиру Инструмента за брзо финансирање (RFI) за борбу против кризе изазване КОВИД-19.

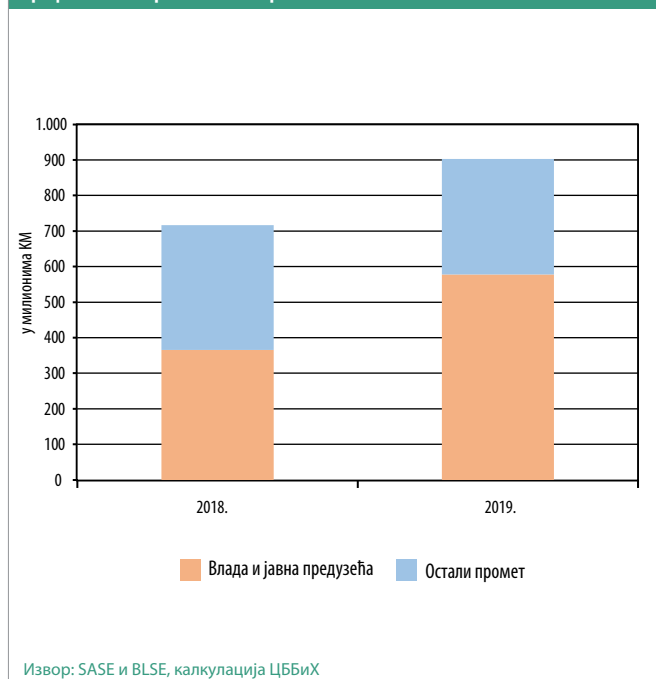
Крајем марта ентитетске агенције за банкарство су донијеле привремене мјере које банке примјењују за ублажавање економских посљедица узрокованих вирусом КОВИД-19, а оне укључују могућност одобрења мораторијума, грејс периода, продужења рока за отплату и рока доспијећа кредита те могућност одобрења додатних средстава клијентима чија је кредитна способност погоршана због негативних утицаја изазваних пандемијом. Такође су прописана и посебна правила за управљање кредитним ризиком и превентивне мјере за очување капитала, које укључују задржавање добити из 2019. године, забрану или одгоду исплате дивиденди и бонуса те кориштења заштитног слоја капитала. Привремене мјере такође су донесене за лизинг друштва, микрокредитне организације. Паралелно, агенције су финансијским посредницима под њиховим надзором дале олакшице у погледу обавезе извјештавања према агенцијама.

Подузете владине мјере за стабилизацију привреде и очување стабилности банкарског и финансијског сектора, с једне стране, ублажиће негативне економске и финансијске посљедице пандемије, али ће, с друге стране, повећати потребе за финансирањем. Пад потрошње и увоза ће довести до умањења буџетских прихода, док ће подузете мјере за стабилизацију привреде повећати буџетске расходе у 2020. години, због чега се у наредном периоду може очекивати погоршање фискалних индикатора и раст ризика који долазе из владиног сектора.

Сектор владе, који је и даље најзначајнији покретач активности на двије домаће берзе, у 2019. години забиљежио је повећање задужености на унутарњем тржишту. Као резултат повећања задужености сектора опште владе, укупан промет на бх. берзама у 2019. години је порастао (графикон 3.4). На обје берзе забиљежено је укупно 17 емисија обвезница сектора владе и трезорских записа у току 2019. године, док је у 2018. години по истом основу забиљежено 5 емисија. Влада ФБиХ реализовала је шест емисија дугорочних обвезница у номиналном

износу од 200 милиона КМ, с роком доспијећа од 3 до 10 година и каматним стопама у распону од 0,05% до 0,80%. Такође, Влада ФБиХ организовала је и једну аукцију трезорских записа у укупном номиналном износу од 20 милиона КМ с роком доспијећа 9 мјесеци, уз каматну стопу од -0,1950%. Влада РС емитирала је осам емисија обвезница у номиналном износу од 271,8 милиона КМ и роком доспијећа од 5 до 10 година и каматном стопом у распону од 2,3% до 4%. Такође, Влада РС је реализовала двије емисије трезорских записа у укупном износу 40 милиона КМ и роком доспијећа од 6 мјесеци, уз каматне стопе у распону од 0,0% до 0,0993%.

Графикон 3.4: Промет на бх. тржиштима капитала



4. Домаћинства

Упркос благом опоравку у реалном сектору, постепеном оживљавању активности на тржишту некретнина и побољшаним индикаторима с тржишта рада, који су идентификовани у претходним поглављима, није дошло до значајнијег побољшања животног стандарда домаћинстава. Нешто повољнији услови на тржишту рада допринијели су благом расту потрошње и порасту задужености домаћинстава. Раст задужености домаћинстава у највећој мјери је последица раста задужености по кредитима од банака. Настављени тренд снижавања активних каматних стопа повољно је одјеловао на раст тражње за кредитима, а банке су у 2019. години увеликој мјери одобравале замјенске кредите с повољнијим условима отплате. Настављено је благо побољшање квалитета кредитног портфеља у сегменту становништва, чему су доприносиле и подузете активности појединих банака на трајном отпису неквалитетних кредита и учесталом

Табела 3.2: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе

	у милионима КМ						
Потраживања	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	04.2020.
Централна влада	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	4,1
Кредити	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Хартије од вриједности	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	4,1
Влада на нивоу ентитета	1.273,1	1.589,6	1.633,3	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.245,9
Кредити	565,6	600,9	424,6	410,0	517,3	580,1	588,8
Хартије од вриједности	707,5	988,7	1.208,7	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.657,1
Влада кантона	142,0	209,7	218,2	206,2	160,5	127,2	111,9
Кредити	142,0	209,7	218,2	200,2	154,5	114,5	99,2
Хартије од вриједности	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0	12,7	12,7
Влада на нивоу општина	342,4	304,5	282,2	293,1	295,6	308,7	317,1
Кредити	339,2	301,9	280,2	291,0	285,7	297,7	306,7
Хартије од вриједности	3,2	2,6	2,0	2,1	9,9	11,0	10,3
УКУПНО	1.757,6	2.103,8	2.133,9	2.124,2	2.191,5	2.442,7	2.679,0
Кредити	1.046,7	1.112,5	923,2	901,2	957,5	992,3	994,8
Хартије од вриједности	710,9	991,3	1.210,7	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.684,2

Извор: ЦББиХ

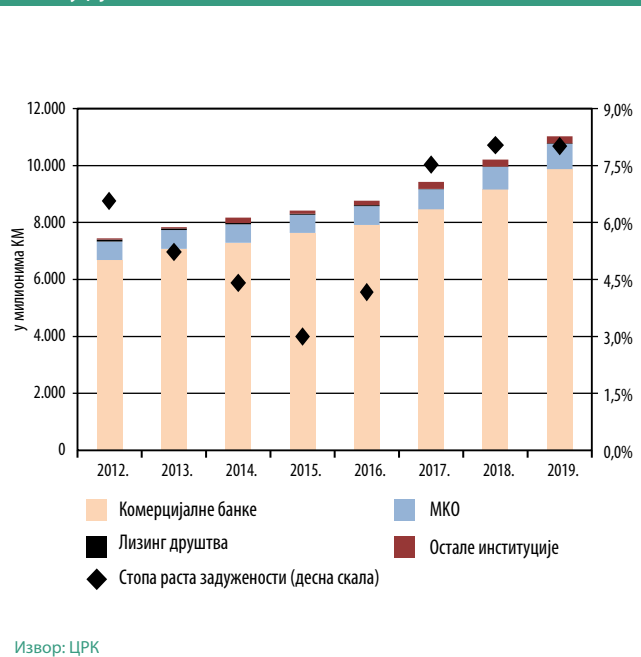
Финансијски посредници, првенствеуно домаће банке, су у правилу купци примарних емисија дужничких хартија од вриједности влада, којима ријетко тргују на секундарном

провођењу репрограмирања кредита, али је интензитет рекласификације кредита у неквалитетне кредите био јачи у односу на претходне године, те се примјећују први знакови

материјализације кредитног ризика у категорији кредита за општу потрошњу, који су у претходним годинама биљежили велики раст. Настављени тренд раста укупних депозита становништва у највећој мјери је детерминиран растом износа средстава на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу, док је штедња становништва у виду орочених депозита у благом порасту након неколико година стагнације којој је, уз постојећи низак ниво расположивог дохотка, доприносило и настављено снижавање пасивних каматних стопа. С обзиром на значајно учешће кредита одобреных с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године, каматни ризик представља потенцијални ризик за сектор домаћинства.

У 2019. години настављен је раст задужености сектора домаћинства, који је постакнут порастом потрошње у овом сектору услед благог раста економске активности и нешто повољнијих услова на тржишту рада у односу на претходне године. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост становништва на крају 2019. године износила је 11,03 милијарде КМ и у односу на крај претходне године је порасла за 8%¹¹. Изражено у процентима БДП-а, задуженост становништва у односу на претходну годину већа је за 33 базна поена и на крају 2019. године износила је 31,5%. У 2019. години порасла је задуженост становништва како код комерцијалних банака тако и код других финансијских институција. Комерцијалне банке су главни кредитори сектора становништва, а раст задужености код ових финансијских институција даје највећи допринос расту укупне задужености становништва. Задуженост становништва код комерцијалних банака забиљежила је раст од 7,9% у односу на крај претходне године, али и поред тога, услед процентуално значајнијег раста задужености становништва код других финансијских институција, учешће задужености код комерцијалних банака ниже је за 13 базних поена у односу на крај претходне године. Задуженост домаћинства код микрокредитних организација биљежи раст четврту годину узастопно те је, према подацима из ЦРК, у односу на крај 2018. године већа за 11,6%. Тренд раста задужености код микрокредитних организација указује на то да и даље постоји значајан број домаћинства која нису у могућности да испуне услове за одобравање кредита у комерцијалним банкама, већ су принуђени да се задужеју по знатно неповољнијим условима код микрокредитних организација¹². Задуженост домаћинства према лизинг компанијама у 2019. години такође је порасла, али учешће дуга према овим институцијама у укупној задужености домаћинства је занемариво мало, свега 0,22% (графикон 4.1).

Графикон 4.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама

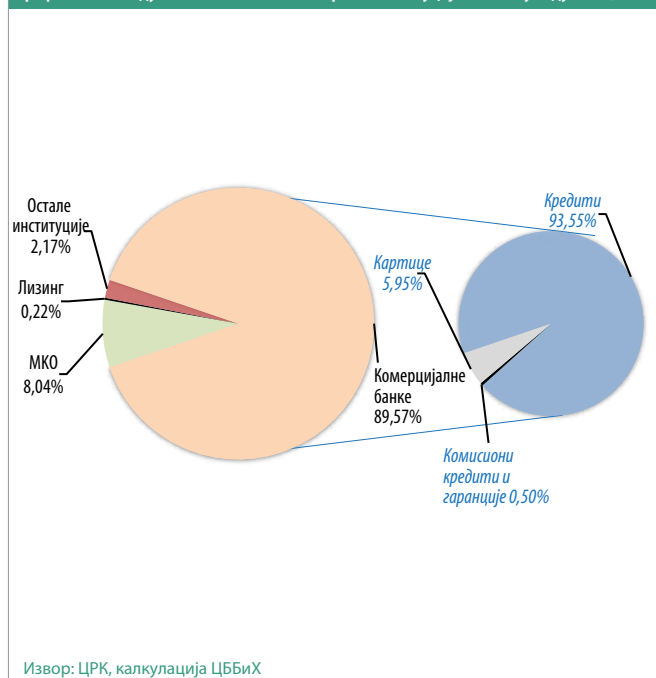


Структура задужености становништва у комерцијалним банкама према типу задужења у протеклом периоду није се значајније мијењала. Највећи дио задужености становништва у комерцијалним банкама се односи на задуженост по кредитима, која је у 2019. години забиљежила раст од 8,2%. У току 2019. године дошло је до пораста задужености и по осталим типовима потраживања, изузев комисионих кредита. И поред тога, учешће задужености по класичним кредитима у укупној задужености становништва у комерцијалним банкама наставило је да расте и у односу на крај 2018. године порасло је за 31 базни поен, тако да се на њих односи чак 93,55% задужености становништва у комерцијалним банкама (графикон 4.2).

¹¹ У 2017. години је забиљежен раст укупне задужености домаћинства од 7,5%, а у 2018. години раст од 8,3%.

¹² У 2018. години просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на кредите код МКО у ФБиХ је износила 24,38%, док је просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на кредите код МКО у РС износила 22,56%.

Графикон 4.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2019.



Тренд раста кориштења платних картица у БиХ настављен је и у 2019. години. Евидентиран је пораст броја издатих платних картица, као и раст укупног искориштеног дијела лимита по картицама. Ипак, просјечна задуженост становништва по платној картици није се значајније промијенила у односу на претходну годину.

Према подацима из ЦРК, број активних платних картица, као и одобрени лимит и искориштени дио лимита су већи

искориштеног износа одразио се на смањење просјечне задужености становништва по кредитним картицама и у 2019. години. Оваквом тренду у задужености становништва по кредитним картицама у великој мјери доприносе високи трошкови које са собом носи овај вид задуживања. У 2020. години могуће је очекивати да ће због пандемије КОВИД-19 доћи до учесталијег картичног плаћања, а извјестан је и пораст задужености по свим типовима картица, посебно дебитним картицама за подмиривање основних животних потреба.

Посматрајући структуру потраживања од становништва, у 2019. години забиљежен је раст задужености по сва три типа кредита према намјени. У структури потраживања од становништва према намјени доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица (графикон 4.3). Кредити намијењени општој потрошњи биљеже раст девету годину узастопно. На крају 2019. године задуженост становништва по овом типу кредита била је већа за 7,4% у односу на крај 2018. године. Расту тражње за овом врстом кредита и у 2019. години доприносила је и већа понуда ненамјенских и замјенских кредита по повољнијим условима. Настављени тренд раста кредита за општу потрошњу указује да и даље велики број домаћинстава своје текуће животне потребе финансира уз помоћ одобрених прекорачења по картицама, ненамјенским или потрошачким кредитима, а с обзиром да један дио грађана није у могућности да испуни тражене критеријуме банака за одобравање стамбеног

Табела 4.1: Потраживања од становништва, картице

у КМ

	Број активних картица		Одобрени износ		Искориштени износ		Задужење по картици	
	2019.	Годишња промјена	2019.	Годишња промјена	2019.	Годишња промјена	2019.	Годишња промјена
Дебитне картице	708.807	4,2%	844.645.415	6,5%	368.735.266	5,4%	520	1,2%
Кредитне картице	259.367	7,6%	360.868.147	3,3%	178.787.005	0,9%	689	-6,2%
Картице са одгођеним плаћањем	147.888	2,2%	160.942.518	0,5%	40.178.832	1,2%	272	-1,0%
УКУПНО	1.116.062	4,7%	1.366.456.079	4,9%	587.701.103	3,7%	527	-0,9%

Извор: ЦРК

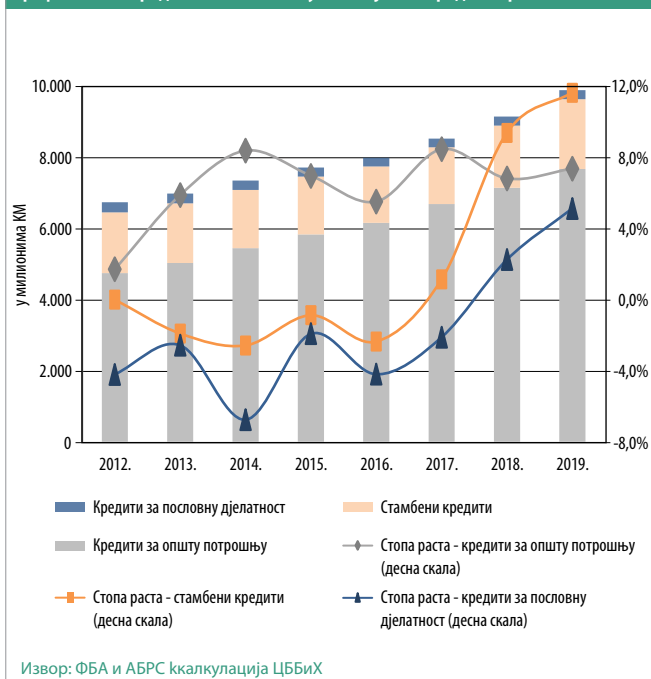
по свим типовима картица у односу на крај претходне године, а највећи раст се биљежи у сегменту дебитних картица (табела 4.1)¹³. Износ задужења по платној картици већи је једино у случају дебитних картица, а укупно задужење становништва по платној картици мање је за -0,9% у односу на крај 2018. године. Иако је након пет узастопних година заустављен тренд смањења искориштеног износа лимита у сегменту кредитних картица, знатно већи раст броја одобрених картица од

кредита, кредитима за општу потрошњу једним дијелом се врши и финансирање стамбених потреба. Након што је у 2017. години заустављен вишегодишњи тренд смањења задужености становништва по основу стамбених кредита, кредити за ову намјену су, као и у 2018. години, остварили највећи раст од времена прије почетка кризе, који прати јачање активности на тржишту некретнина, и расли су по годишњој стопи од 11,7%. С обзиром на нешто јачи релативни раст задужености по основу стамбених

¹³ Приликом анализе у обзир нису узете дебитне картице без одобреног износа дозвољеног прекорачења и по којима не постоји задуженост становништва, а које су банке евидентирале у ЦРК.

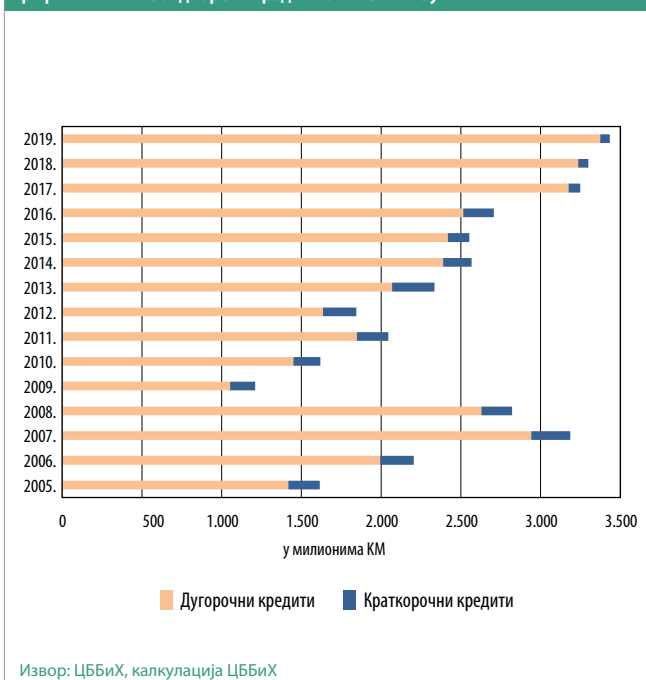
кредита у односу на остале врсте кредита, њихово учешће у укупним кредитима становништву се другу годину узастопно благо повећало и на крају 2019. године је износило 19,8%. Задуженост становништва по основу кредита за пословну дјелатност у 2019. години је порасла за 5,2%.

Графикон 4.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст



Према подацима ЦББиХ, у 2019. години је евидентирано 3,43 милијарде новоодобрених кредита становништву, што је до сада њихов највећи износ. Како се у овој евиденцији под новоодобреним кредитима сматрају и раније одобрени репрограмирани кредити, тако се раст ових кредита не може искључиво тумачити као резултат раста потрошње сектора становништва и побољшања ситуације на тржишту рада, већ једним дијелом и репрограмирања кредита по новим условима, односно одобравања замјенских кредита. У односу на претходну годину, у 2019. години становништву је одобрено или репрограмирано за 4,1% више кредита, при чему се пораст биљежи искључиво у случају дугорочних кредита (графикон 4.4).

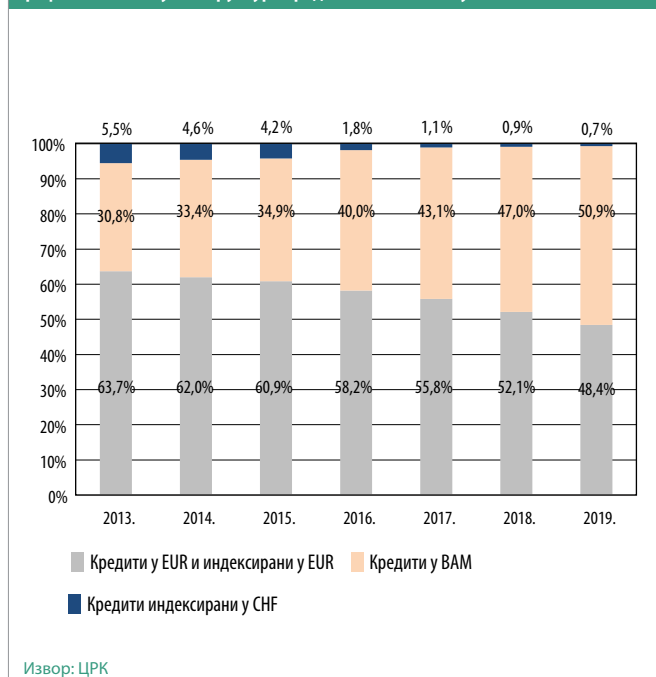
Графикон 4.4: Новоодобрени кредити становништву



Криза проузрокована пандемијом КОВИД-19 одразила се на кредитну активност у 2020. години, те је већ у марту 2020. године одобрено за 32,7% мање кредита у односу на март претходне године, док је у априлу 2020. године износ одобрених кредита становништву био мањи од једне четвртине одобрених кредита из априла 2019. године. Укупан износ новоодобрених кредита у првих пет мјесеци 2020. године мањи је за 40,6% у односу на исти период претходне године.

У валутној структури кредита становништву доминирају кредити са валутном клаузулом у евр. Узимајући у обзир постојећи режим валутног одбора у БиХ и предвиђеност да се исти задржи и у наредном периоду, задуженост становништва у EUR валути не чини изложеност валутном ризику већом. Поред тога, посљедњих година је примјетан тренд смањења учешћа кредита индексираних у страниј валути у укупним кредитима становништву, који је настављен и у 2019. години, што овај ризик додатно умањује. Према подацима из ЦРК, кредити у EUR и валутној клаузули у EUR у 2019. години су расли по стопи од 0,5%, док су кредити у КМ забиљежили годишњу стопу раста од 17,2%, тако да је учешће кредита становништву у страним валутама и са валутном клаузулом смањено са 52,1% на крају 2017. године на 48,4% укупних кредита становништву на крају 2019. године. Највећи дио ових кредита се односи на кредитне индексираних у евр. Задуженост становништва по кредитима индексираним у CHF се смањила са 5,5% у 2013. на 0,7% укупних кредита становништву на крају 2019. године (графикон 4.5).

Графикон 4.5: Валутна структура кредита становништву



У 2019. години забиљежен је раст дугорочних кредита становништву по свим категоријама рочности, а највећи пораст је остварен у категорији кредита одобрених на период дужи од десет година, што се може довести у везу и с порастом кредита стамбене намјене. Преостала задуженост по кредитима до једне године мања је за 0,3% у односу на крај 2018. године. Кредити становништву у домаћој валути су биљежили раст у односу на претходну годину у свакој од категорија кредита по рочности, док је задуженост становништва по кредитима одобреним или индексираним у EUR порасла по основу кредита уговорене рочности преко пет година (табела 4.2).

Ниво некавалитетних кредита становништву наставио се смањивати и у 2019. години. Након што је износ некавалитетних кредита становништву у протекле три године биљежио пад у распону од 7,2% до 9,1%, некавалитетни кредити су у току 2019. године смањени за 1,6%. Учешће некавалитетних у укупним кредитима становништву наставило се смањивати седму годину узастопно, чему је значајан допринос дао и раст пласмана

становништву. На крају 2019. године учешће некавалитетних у укупним кредитима становништву је износило 5,9%, што је за 59 базних поена нижи ниво у односу на исти период протекле године (графикон 4.6). Побољшање квалитета кредитног портфела у овом сектору у протеклим годинама једним дијелом је посљедица активности које су проводиле банке, попут трајног отписа некавалитетних кредита. Такође, ефикасније управљање кредитним ризиком у банкама у протеклих неколико година и олакшице у отплати кредита у виду репрограма и мораторијума кредитних обавеза клијентима који су се суочили с потешкоћама у отплати кредитних обавеза, у великој мјери су допринијеле спречавању погоршања квалитета кредитног портфела у сектору становништва.

Посматрајући квалитет кредитног портфолиа према намјени кредита, као и у претходне три године највеће смањење некавалитетних кредита, како у апсолутном тако и у релативном износу, је забиљежено у категорији стамбених кредита. Тако су некавалитетни стамбени кредити на крају 2019. године били мањи за 32,1% у односу на крај 2018. године. За разлику од стамбених кредита, у сегменту кредита за општу потрошњу, у којем су претходних година евидентирани значајније стопе кредитног раста, биљежи се раст некавалитетних кредита другу годину узастопно. Раст некавалитетних кредита за општу потрошњу у 2019. години од 6,4%, уз њихов пораст од 2,2% у 2018. години, указује на постепену материјализацију ризика прекомјерног задужења становништва по основу кредита за општу потрошњу.

Учешће некавалитетних у укупним кредитима становништву у 2019. години смањено је у свим категоријама кредита по намјени, укључујући и кредите за општу потрошњу, код којих је скромно смањење учешћа некавалитетних кредита од 6 базних поена посљедица још увијек израженог кредитног раста у овом сегменту кредита становништву (7,4%). Као позитиван тренд треба навести смањење учешћа некавалитетних кредита у укупним кредитима стамбене намјене са 9,9% са краја 2017. године на 3,9% на крају 2019. године, чему доприноси и јачи кредитни раст у овој категорији кредита (11,7%).

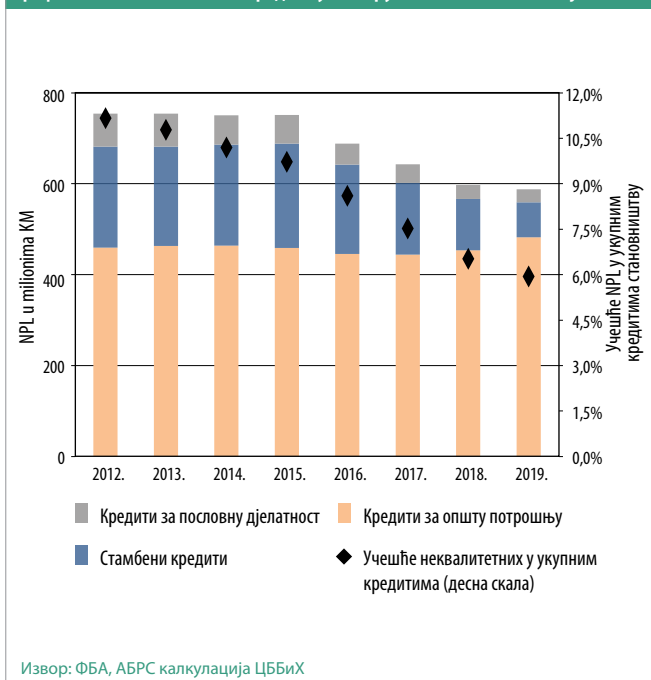
Табела 4.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура

у КМ

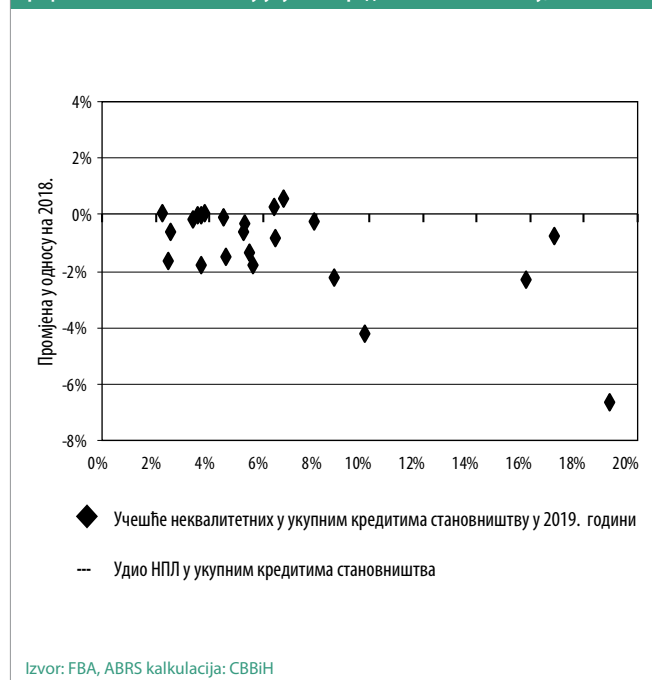
Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница, у хиљадама КМ									
Рочност / Валута			Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом				UKUPNO		
			EUR		CHF				
BAM		Годишња промјена	2019.		2019.		Годишња промјена	2019.	
				Годишња промјена		Годишња промјена			
до 1 године		72.690	0,5%	4.202	-13,3%	0	0,0%	76.892	-0,3%
1 - 3 године		304.239	18,6%	61.623	-33,5%	4.333	-38,7%	370.195	3,9%
3 - 5 година		760.100	26,2%	160.539	-36,9%	27.136	-10,3%	947.776	6,9%
5 - 10 година		1.748.952	15,6%	1.698.813	1,5%	23.473	-16,4%	3.471.239	8,0%
преко 10 година		1.819.050	15,9%	2.544.074	5,0%	6.791	-38,4%	4.369.915	9,2%
УКУПН		4.705.032	17,2%	4.469.250	0,5%	61.734	-19,2%	9.236.017	8,2%

Извор: ЦРК

Графикон 4.6: Неквалитетни кредити у сектору становништва по намјени



Графикон 4.7: Неквалитетни у укупним кредитима становништва, по банкама

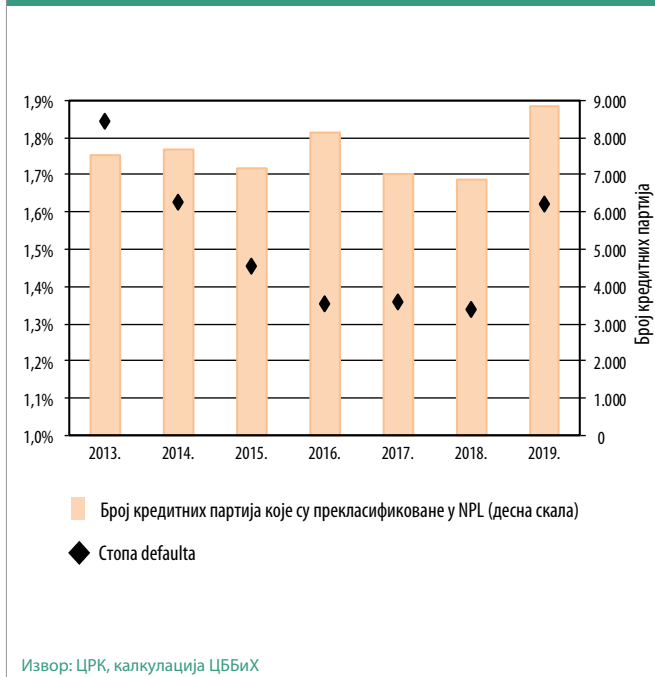


Посматрајући квалитет кредитног портфеља у сегменту становништва по појединачним банкама, евидентно је да се учешће неквалитетних у укупним кредитима становништва у 2019. години смањило код већине банака у сектору, укључујући и банке с највећом концентрацијом неквалитетних кредита (графикон 4.7). Међутим, у току 2019. године дошло је до пораста неквалитетних кредита за општу потрошњу у апсолутном износу у четрнаест банака, а у седам од њих се повећало и њихово учешће у укупним кредитима, што с једне стране показује да је већина банака у протеклим годинама учестало одобравала ненамјенске и замјенске кредите уз блаже критеријуме, што је омогућило домаћинствима да се у великој мјери задужују, те да је прекомјерно задуживање једног дијела домаћинства било неодрживо с аспекта прихода које остварују. Ефекти пандемије КОВИД-19 додатно повећавају ризик од немогућности сервисирања обавеза домаћинства, тако да се у наредним периодима може очекивати погоршање квалитета портфеља кредита за општу потрошњу.

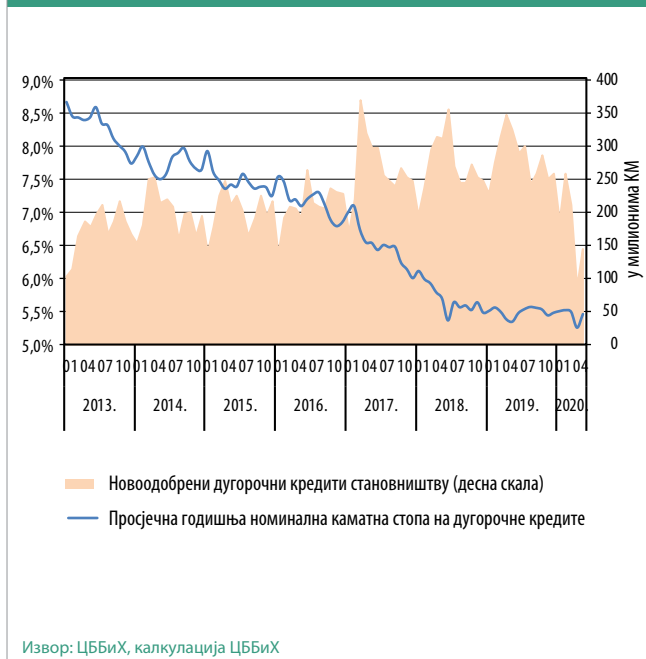
Поред индикатора учешћа неквалитетних кредита у укупним кредитима, на кварталном нивоу се прати и интензитет погоршања уредности отплате, односно прекласификација кредита из квалитетних у категорије неквалитетних кредита, како према броју кредитних партија тако и према износу преосталог задужења. На основу прекласификације кредита према износу преосталог задужења рачуна се стопа defaulta (енг. default rate)¹⁴. Према подацима из ЦРК, број кредитних партија становништва које су од краја 2018. године до краја 2019. године прекласификоване у неквалитетне кредите већи је за чак 28,9%, а износ преосталог задужења по овим партијама је већи за 32,5% у односу на претходну годину. Стопа defaulta за кредите становништву, која је у 2019. години износила 1,62%, порасла је за 28 базних поена у односу на 2018. годину и досегла је највећи ниво након 2013. године. Интензитет погоршања уредности отплате указује на то да се повећава број домаћинства која се суочавају с проблемима у отплати дуга те се и поред пада износа неквалитетних кредита и њиховог учешћа у укупним кредитима не може закључити да се ризик у 2019. години смањило (графикон 4.8). На то указују и подаци о стопи defaulta по појединачним банкама, с обзиром да је у 10 банака забиљежена нешто већа стопа defaulta у односу на претходну годину, међу којима су и три највеће банке у сектору по критеријуму износа укупне активе.

¹⁴ Стопа defaulta је израчуната као омјер преосталог задужења по кредитима становништву који су у току једног периода прекласификовани у неквалитетне кредите (категирије Ц, Д и Е) и вриједности укупног портфеља квалитетних кредита (категирије А и Б) из претходног периода.

Графикон 4.8: Стопа defaulta



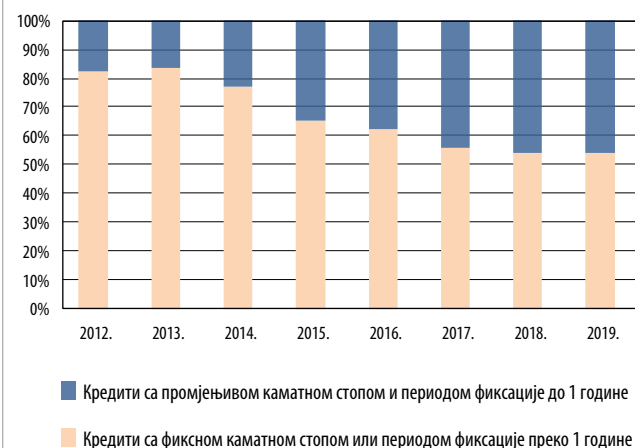
Графикон 4.9: Новоодобрени дугорочни кредити и просјечне пондерисане каматне стопе



Као резултат и даље ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима и настојања банака да остваре веће тржишно учешће у условима изражене конкуренције на банкарском тржишту, каматне стопе на кредити становништву у 2019. години сусенаставиле снижавати. Просјечна номинална каматна стопа на дугорочне кредити у 2019. години је износила 5,48% и нижа је за 20 базних поена у односу на претходну годину. Погољнији услови задуживања становништва у претходних неколико година једним дијелом су дали допринос расту тражње за кредитима. У првих пет мјесеци 2020. године просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне кредити (5,48%) није се значајније промијенила у односу на просјечну пондерисану каматну стопу у првих пет мјесеци претходне године (графикон 4.9).

Иако се до краја године не очекује значајнији раст каматних стопа, како у еврозони тако и у БиХ, изложеност домаћинстава ризику промјене каматних стопа се не смије потцијенити, посебно ако се узме у обзир да у кредитима становништву превладавају кредити одобрени с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године. С обзиром да је у наредном периоду неизвјестан раст расположивог дохотка становништва, те се очекује пораст незапослености, чак и блажи раст каматних стопа би за један дио домаћинстава представљао значајно оптерећење и отежао би отплату кредитних обавеза. Каматни ризику бх. банкарском сектору се посљедњих година дјелимично ублажава повећаним обимом кредитирања уз фиксну каматну стопу или продужавањем периода фиксације каматне стопе. Такође, приликом репрограмирања раније одобрених кредита, често се закључују уговори с погољнијим условима по клијента, међу којима је и фиксирање каматне стопе која је до тада била промјењива. Тренд смањивања учешћа кредита с варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобреним кредитима становништву био је примјетан од 2014. до 2018. године, а у 2019. години ови кредити су чинили 54,1% укупних новоодобрених кредита становништву, што је за 23 базна поена више у односу на крај 2018. године (графикон 4.10).

Графикон 4.10: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе

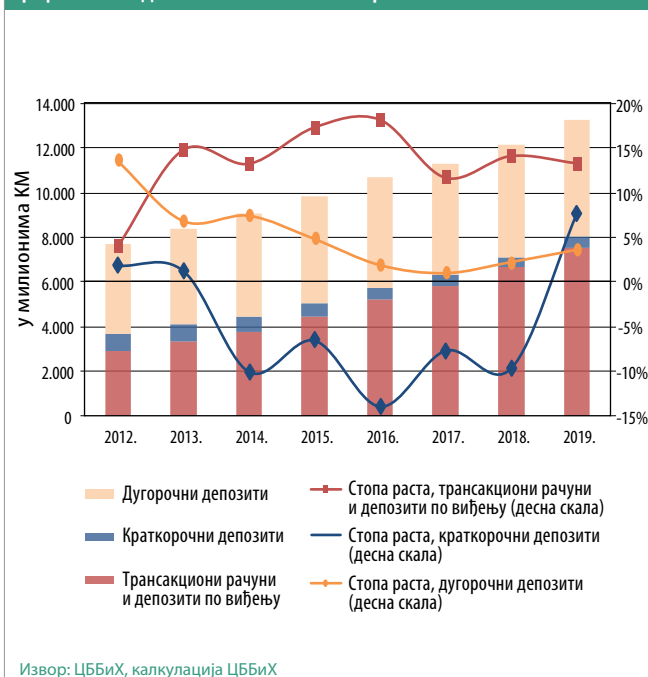


Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Иако су укупни депозити становништва наставили расти у 2019. години, њихов раст је у највећој мјери постакнут растом средстава на трансакционим рачунима и растом депозита по виђењу. Ипак, за разлику од протекле три године, забиљежен је и раст орочених депозита становништва, како на рок до једне тако и на рок преко једне године. Учешће депозита становништва у укупним депозитима код комерцијалних банака наставило се смањивати трећу годину узастопно¹⁵. Према подацима ЦББиХ, депозити становништва су на крају године износили 13,24 милијарде КМ, што је за 9% више у односу на износ депозита становништва на крају 2018. године. Највећи допринос расту укупних депозита становништва, како у апсолутном тако и у релативном износу, даје раст средстава на трансакционим рачунима, која су забиљежила пораст од 17,7%, као и раст депозита по виђењу, који су расли по стопи од 10,2%. Након што су се пет година узастопно смањивали, депозити орочени на период до једне године су у 2019. години расли по стопи 7,7%, док су дугорочни депозити забиљежили раст од 3,6% (графикон 4.11). Према подацима Агенције за осигурање депозита, знатно већи раст, како у погледу броја депозитних уговора тако и према износу орочења, биљежио се у категоријама депозита који премашују износ осигураног штедног улога од 50 хиљада КМ, у односу на депозите до 50 хиљада КМ. Ако се у обзир узме и чињеница да се од укупног броја депозитних рачуна свега 1,8% односи на депозите преко 50 хиљада КМ, те да међу депозитним рачунима

до 50 хиљада КМ, у које су укључени и сви текући рачуни становништва, превладавају депозитни рачуни с мањим износима средстава¹⁶, може се закључити да само мањи дио становништва има могућност за штедњу, а посебно за штедњу значајнијег износа средстава и да подаци који указују на пораст депозита из године у годину не могу да се тумаче као индикатор побољшања животног стандарда.

Графикон 4.11: Депозити становништва по рочности



Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

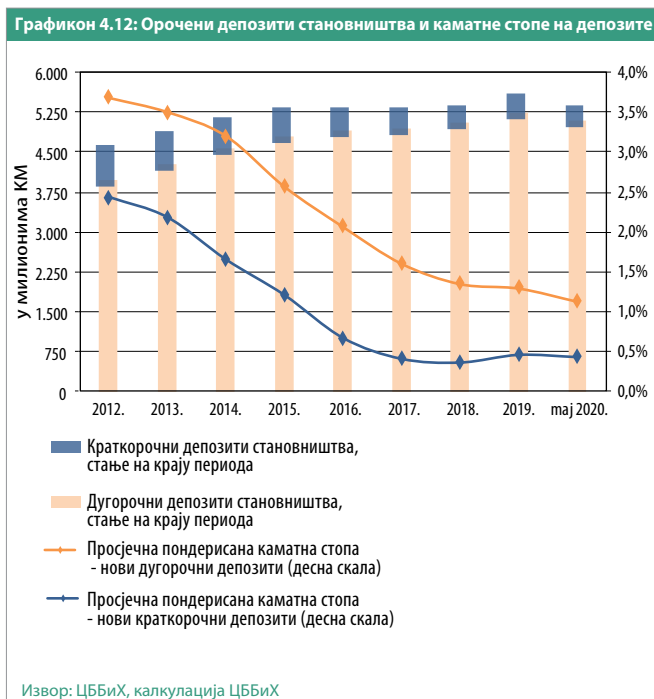
Депозити становништва су наставили расти у прва два мјесеца 2020. године, међутим услјед панике коју је изазвала пандемија КОВИД-19 у марту 2020. године дошло је до повлачења средстава из банака и смањења укупних депозита становништва за 2,3% у односу на претходни мјесец. Знатан број грађана је остао без једног дијела или цијелокупних примања, али и поред тога, средства на трансакционим рачунима и депозити по виђењу су већ у априлу почели расти, а средства на трансакционим рачунима на крају маја су скоро па достигла стање с краја фебруара 2020. године. За разлику од средстава на трансакционим рачунима и депозита по виђењу, ниво краткорочних те посебно дугорочних депозита становништва се наставио смањивати у априлу и мају 2020. године. Грађани се, услјед неизвјесности у погледу развоја ситуације с пандемијом, не одлучују у великој мјери на закључивање нових депозитних уговора или више нису у прилици да штеде због пада прихода у свом домаћинству, тако да доспјела орочена средства једним дијелом држе као депозите по виђењу или их преусмјеравају у потрошњу. Тако је вриједност нових закључених уговора о штедњи на рок дужи од једне године у периоду март - мај

¹⁵ Учешће депозита становништва у укупним депозитима у банкарском сектору се смањило за 26 базних поена у односу на крај 2018. године, те за 4,7 процентних поена у односу на крај 2016. године.

¹⁶ Просјечни износ средстава на депозитним рачунима у категорији депозита до 50 хиљада КМ на крају 2019. године је износио 2362 КМ.

2020. године мања за 38,9% у поређењу с истим периодом претходне године. Закључно с мартот, ефекти пандемије КОВИД-19 на структуру депозита по износу орочења више су видљиви у сегменту депозитних рачуна с мањим износима средстава, с обзиром да није евидентирано смањење депозитних средстава на рачунима у категорији преко 70 хиљада КМ.

Под утицајем ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима, пасивне каматне стопе су наставиле падати и у 2019. години, што није био мотивирајући фактор за штедњу становништва. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва с договореним доспијећем (орочени депозити) у 2019. години је износила 1,17% и за 4 базна поена је нижа у односу на претходну годину, а просјечне пондерисане каматне стопе наставиле су значајније падати од јануара 2020. године и у првих пет мјесеци 2020. године просјечна пондерисана каматна стопа на нове дугорочне депозите била је нижа за 16, а на краткорочне депозите за 3 базна поена (графикон 4.12).



5. Предузећа

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2019. години благо је повећана у односу на претходну годину. Настављено је смањење некавалитетних кредита у сектору нефинансијских предузећа, а стопа defaulta указује да је уредност у сервисирању обавеза по основу кредитних задужења овог сектора побољшана. У финансирању својих пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку

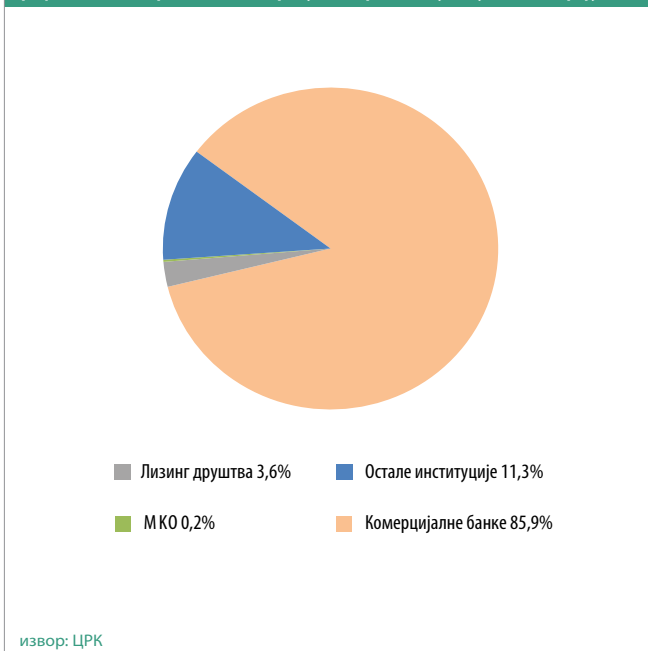
банака. Просјечне каматне стопе на кредите задржале су опадајући тренд, што је омогућавало задужење предузећа по релативно повољним условима. С друге стране, шок у реалном сектору који је погодио неколико индустрија у 2019. години, првенствено индустријску производњу, као и смањење извоза роба, неповољно дјелују на перспективу овог сектора, а посљедице прелијевања кризе изазване пандемијом коронавируса најбрже ће се материјализовати у сектору нефинансијских предузећа због снажног пада прихода и високих фиксних трошкова у дјелатностима у којима је дјелимично или у потпуности дошло до заустављања економске активности. Посљедично, у наредном периоду, а нарочито након истека привремених мјера које судонијеле владе и регулатори у циљу ублажавања негативних економских посљедица пандемије, очекује се значајан раст ризика у сектору нефинансијских предузећа.

Обим спољнотрговинске размјене у 2019. години забиљежио је смањење услед благог раста вриједности увоза и смањења вриједности извоза. Стопа раста извоза у 2019. години биљежи смањење у односу на претходну годину и износи 3,4%, док је увоз растао по стопи од 1,2%. Укупна вриједност извоза у 2019. години је износила 11,50 милијарди КМ, што представља смањење за 407,7 милиона КМ у односу на претходну годину. Најзначајнији извозни производи и даље су базни метали, односно жељезо и челик и алуминијум и производи од алуминијума, међутим раст извоза ових производа значајније је ослабио у односу на претходну годину и биљежи смањење од 8,3%. Највећи утицај на смањење извоза у овој групи производа имало је затварање стартешког предузећа у алуминијумској индустрији, услед чега је извоз алуминијума смањен за 25%. Вриједност извоза жељеза и челика такође је смањена за 8,7%, због пада цијене жељезне руде на свјетском тржишту, док је извоз производа од челика и жељезне руде забиљежио позитивне стопе раста. Из групе најзначајнијих извозних производа, производи минералног поријекла забиљежили су највећи пад извоза у 2019. години (17,7%). Рафинерија нафте Босански Брод је у ремонту током цијеле 2019. године, што је негативно утицало на производњу и извоз нафтних деривата. У групи дрво и производи од дрвета на слабији раст извоза од 5,7% у односу на претходну годину, највећи утицај имао је пад извоза у грани прерада дрва и производа од дрва и плута. С друге стране, извоз електричне енергије је остао скоро непромијењен у односу на претходну годину, док извоз машина, апарата и електричних уређаја биљежи раст од 5,1%. Остварена вриједност робног увоза у 2019. години износила је 19,5 милијарди КМ и у односу на претходну годину већа је за 224,5 милиона КМ или за 1,2%. Благо повећање увоза одраз је благог раста привредне активности у земљи односно повећања домаће потрошње у протеклом периоду. Увоз робе у првој половини године, биљежи позитивне стопе раста, док је у другој половини

године увоз смањен и забиљежене су негативне стопе раста. У категорији с највећом номиналном вриједношћу увоза, минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације, раст вриједности увоза детерминован је првенствено ценовним ефектом, односно падом цијена нафте на свјетском тржишту. Увоз ове категорије производа смањен је за 3,3% у односу на претходну годину, услед успоравања привредне активности и пада цијена нафте које је доста израженије у другој половини године. Увоз производа базни метали, алуминијума и производа од алуминијума, жељезо и челик, производи од жељеза и челика биљеже смањење од 2,3%. Смањење увоза базних метала забиљежено је од друге половине године, а такође је смањена количина увоза жељеза и челика и њихових производа, те алуминијума од друге половине године. Од свих главних увозних група производа, једино увоз машина и апарата и електричних уређаја биљежи повећање за 3,2%. Смањење извоза, те повећање увоза, резултирало је смањењем покривености увоза извозом, а самим тиме и повећањем трговинског дефицита од 8,5% чија вриједност је на крају године износила 8,0 милијарди КМ. У табели А4 у Статистичком додатку приказане су групе с највећим учешћем у спољнотрговинској размјени, те процијењени ценовни ефекти и ефекти промјене у обиму извезених и увезених роба на вриједност извоза и увоза у најзначајнијим робним групама у односу на 2018. годину. Извјесно је да ће криза изазвана пандемијом КОВИД-19 у 2020. години имати огроман негативан утицај, како на глобалну економију тако и на нашу земљу, нарочито када је ријеч о спољнотрговинској размјени, с обзиром да је Босна и Херцеговина мала отворена економија. Већ у првом кварталу 2020. године забиљежен је пад обима спољнотрговинске размјене у БиХ. Извоз на кварталном нивоу се смањио за 199 милиона КМ или 7,0%, а дошло је и до смањења увоза за 583 милиона КМ или за 11,9%.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2019. години виша је него у претходној години. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост правних лица према свим групама финансијских посредника на крају 2019. године износи 13,25 милијарди КМ. Мјерено учешћем у БДП-у, укупна задуженост предузећа према свим групама финансијских посредника износи 37,8% БДП-а, што у поређењу са претходном годином представља повећање од 3,6 процентних поена. Задуженост сектора предузећа на домаћем финансијском тржишту, највећим дијелом се односи на задуженост према банкарском сектору. Задуживање на тржишту капитала и даље је незнатно. Задуженост правних лица у банкарском сектору чини 85,9% укупног дуга према свим финансијским посредницима у БиХ (графикон 5.1).

Графикон 5.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2019.



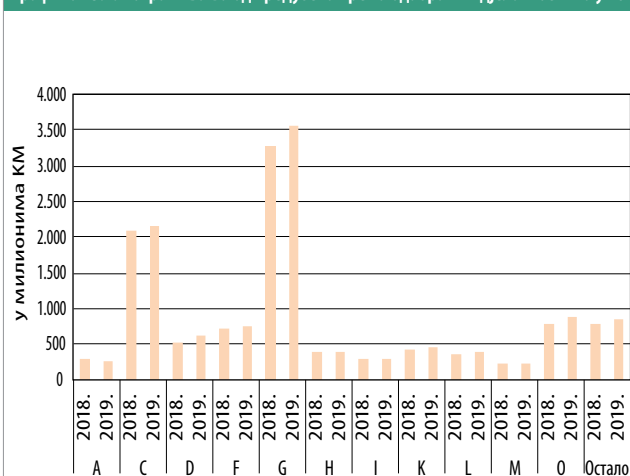
Према подацима из ЦРК, укупан дуг правних лица према банкама у БиХ на крају 2019. године већи је за 5,6% и износи 11,38 милијарди КМ или 32,5% БДП-а. Дуг правних лица према микрокредитним организацијама биљежи повећање од 4,4%, док је укупан дуг правних лица према лизинг друштвима мањи чак за 27,6% поредећи с претходном годином.

У 2019. години кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа нешто је слабија у односу на претходну годину. Током 2019. године сектору нефинансијских приватних предузећа од стране комерцијалних банака у БиХ одобрено је 3,66 милијарди КМ нових кредита, што у односу на претходну годину представља смањење од 2,9%. Као и претходне године, у 2019. години финансирање већих инвестиционих пројеката у сектору нефинансијских предузећа кредитима банака било је слабије, имајући у виду да је износ новоодобрених дугорочних пласмана у категорији преко један милион евра мањи за 21,3%, у односу на претходну годину.

Предузећа из дјелатности које биљеже значајнији раст бруто додане вриједности забиљежила су повећање кредитне задужености. Пад бруто додане вриједности у 2019. години регистрован је у дјелатности: А (пољопривреда, шумарство и риболов), В (вађење руда и камена), С (прерађивачка индустрија), Ф (грађевинарство) и R (умјетност, забава и рекреација). С друге стране, највише стопе раста бруто додане вриједности током 2019. године биљеже дјелатности I (хотелијерство и угоститељство), G (трговина на велико и мало), К (финансијске дјелатности и дјелатности осигурања), N (административне и помоћне уложне дјелатности) и J (информације и комуникације), те се може закључити како укупна економска активност све више зависи од услужног сектора.

Традиционално, изложеност банкарског сектора у БиХ највећа је према предузећима из дјелатности трговина и прерађивачка индустрија и потраживања банкарског сектора према предузећима из ове двије дјелатности чине 53% укупних потраживања. Кредитно задужење предузећа из дјелатности трговина повећано је за чак 8,6%, док је услед пада бруто додане вриједности у дјелатности прерађивачка индустрија забиљежен скроман раст задужења предузећа од свега 2,4%. Укупна кредитна задуженост предузећа из осталих индустрија благо су повећана, изузев у индустрији пољопривреда, шумарство и риболов, гдје је забиљежено смањење кредитног задужења предузећа за 12,6%.

Графикон 5.2: Потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима у 2019.



Извор: ФБА, АБРС

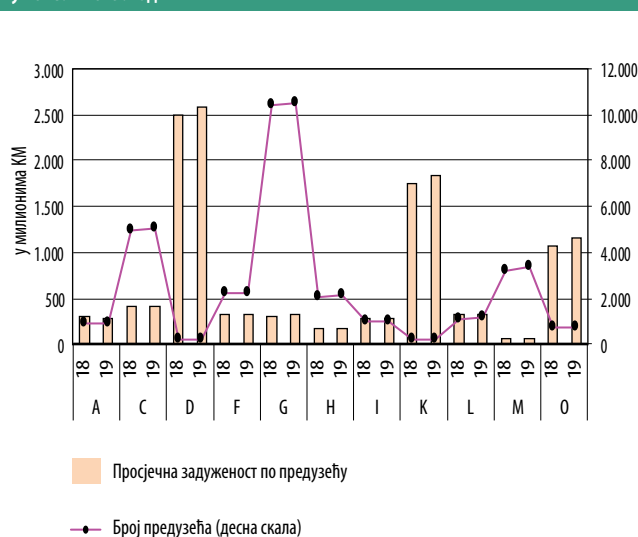
Легенда:

A	- Пољопривреда, шумарство и риболов
C	- Прерађивачка индустрија
D	- Производња и снабдијевање електричном енергијом, плин, паром и климатизација
F	- Грађевинарство
G	- Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала
H	- Превоз и складиштење
I	- Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
K	- Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
L	- Пословање некретностима
M	- Стручне, научне и техничке дјелатности
O	- Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
ОСТАЛО	
E	- Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
J	- Информације и комуникације

N	- Административне и помоћне услужне дјелатности
P	- Образовање
Q	- Дјелатности здравствене и социјалне заштите
R	- Умјетност, забава и рекреација
S	- Остале услужне дјелатности

Посматрајући просјечну задуженост предузећа, укупан број предузећа али и просјечна задуженост из свих дјелатности биљежи повећање, осим дјелатности А (пољопривреда, шумарство и риболов) која биљежи смањење просјечне задужености за 10,9% и смањење броја предузећа за 1,9%. Значајније повећање просјечне задужености забиљежено је у дјелатности G (трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикла) од 8,1 %, што је искључиво посљедица већег износа дуга. Скоро код свих дјелатности које биљеже пораст просјечног задужења, у исто вријеме биљежи се и раст броја предузећа (графикон 5.3)¹⁷.

Графикон 5.3: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2018. и 2019. години



Извор: FBA, ABRS, BHAS, калкулација ЦББиХ

Након прошлогодишњег повећања учешћа класичних кредита с уговореном рочношћу преко 10 година у 2019. години забиљежено је смањење учешћа ових кредита за 1,2%. Према подацима из ЦРК, у 2019. години дошло је до повећања дуга по основу класичних кредита у скоро свим категоријама рочношћу. У сектору предузећа према уговореној рочношћу, као и претходних година преовладавају дугорочни кредити. Учешће кредита с уговореном рочношћу до 1 године биљежи смањење у 2019. години за 12,8 % у односу на претходну годину. Посматрајући структуру дугорочних кредита, највеће учешће и даље имају кредити с уговореном рочношћу од 5 до 10 година (41,3%), а за разлику од претходне године, у 2019. години смањено је учешће кредита с уговореном

¹⁷ Подаци о броју предузећа су преузети од Агенције за статистику БиХ из Информације Јединице Статистичког пословног регистра 30.06.2019., а односе се на број предузећа на дан 30.06.2018. и 30.06.2019. године.

рочности преко 10 година укупним дугорочним кредитима (1,2%) (табела 5.1).

као и трајним отписом некавалитетних потраживања. Посљедично, код већине банака у систему забиљежен

Табела 5.1 : Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга

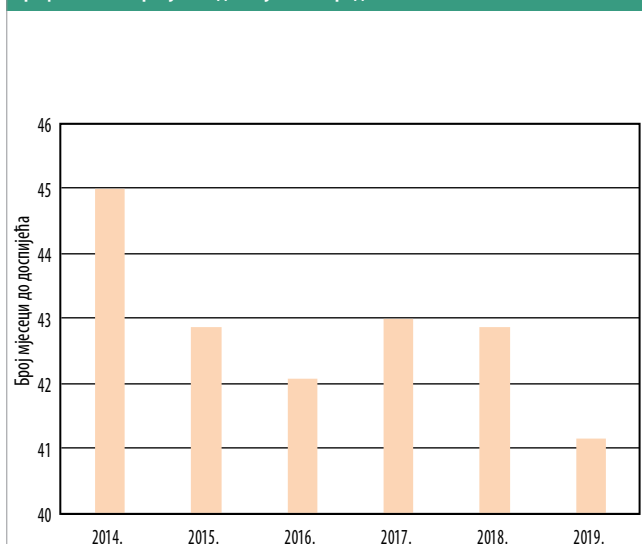
у хиљадама КМ

Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница						
Рочност	Кредити у страној валути и кредити с валутном клаузулом					УКУПНО
	BAM	EUR	CHF	USD	KWD	
до 1 године	423.157	211.499	0	79.747	0	714.403
1 до 3 године	856.063	483.497	0	23.148	0	1.362.709
3 до 5 година	673.670	782.962	215	0	66	1.456.913
5 до 10 година	1.194.469	2.179.214	284	0	967	3.374.933
преко 10 година	373.555	895.467	275	473	0	1.269.771
УКУПНО	3.520.915	4.552.639	774	103.368	1.032	8.178.729

Извор: ЦРК

Просјечно пондерисано доспијеће кредита¹⁸ у сектору предузећа, израчунато према преосталој рочности, на крају 2019. године износи 41,1 мјесец и у односу на претходну годину краће је за 1,7 мјесеци (графикон 5.4).

Графикон 5.4: Просјечно доспијеће по кредитима



Извор: ЦРК, калкулација ЦББиХ

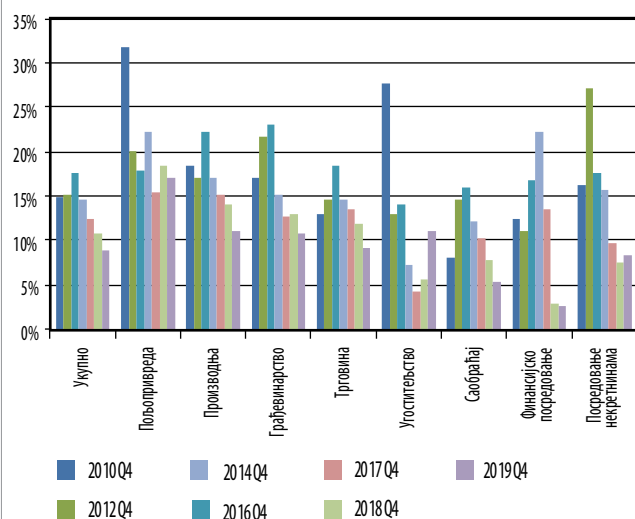
је нижи ниво кредитног ризика који произилази из пословања са сектором предузећа. Посматрајући квалитет кредитног портфеља по дјелатностима, у скоро свим групама економских дјелатности регистровано је смањење некавалитетних кредита у укупним кредитима у 2019. години, изузев у дјелатностима *хотелијерство и угоститељство и пословање некретностима*.

У сектору предузећа у 2019. години, поред регистрованог смањења некавалитетних кредита, регистрована је и мања стопа *defaulta* у односу на претходну годину, што указује на слабљење кредитног ризика. Стопа *defaulta* у 2019. години у сектору предузећа износила је 1,01%, што је за 75 базних поена мање у односу на претходну годину. Код већине банака у систему дошло је до слабљења кредитног ризика. Евидентан је вишегодишњи тренд побољшања уредности у отплати кредита предузећа, чему у прилог говори и континуирано смањење броја кредитних партија које прелазе из квалитетних у некавалитетне.

Кредитни ризик сектора предузећа у 2019. години је смањен, иако и даље постоји релативно висок ниво некавалитетних кредита овог сектора у билансима појединих банака. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа на крају 2019. године износило је 8,77%. Некавалитетни кредити у 2019. години мањи су за 2,03% у односу на претходну годину. У претходним периодима подузимане су активности у банкама на рјешавању проблема некавалитетних кредита продајом дијела портфеља некавалитетних кредита компанијама овлашћеним за откуп потраживања,

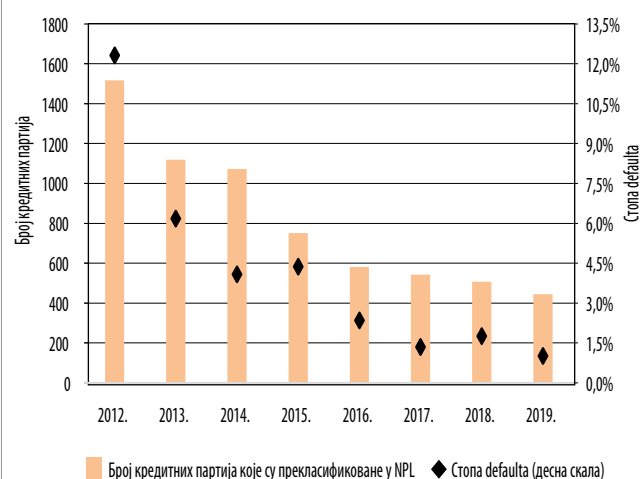
¹⁸ Приликом рачунања просјечног доспијећа кредита кориштени су подаци о кредитима на крају године које комерцијалне банке извјештавају у ЦРК. Просјечно доспијеће кредита на крају сваке године израчунато је као пондерирани просјек преосталог доспијећа, гдје је као пондер кориштен остатак дуга по сваком појединачном кредиту.

Графикон 5.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећа, по дјелатностима



Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Графикон 5.6: Годишња стопа defaulta



Извор: СЦРК, калкулација ЦББиХ

Због избијања пандемије коронавируса почетком 2020. године, очекује се значајније смањење раста бруто додане вриједности, управо у дјелатностима које су у 2019. години забиљежиле значајни раст. Тако су највише погођене дјелатности хотелијерство и угоститељство, превоз путника и забава и креативна индустрија. Усљед смањења потражње главних спољнотрговинских партнера БиХ, Њемачке и Италије, те због пада увоза из Кине, предузећа чије пословање у значајној мјери зависи од спољнотрговинске размјене (области које зависе од ланца снабдијевања у

хемијској, аутомобилској и текстилној индустрији) почела су се сусретати с проблемима у пословању већ од краја 2019. године. Ова предузећа додатно ће бити погођена у 2020. години, имајући у виду значајно смањење извоза и увоза у условима снажног макроекономског шока изазваног пандемијом коронавируса у 2020. години. Успоравање економске активности у земљама главним спољнотрговинским партнерима, имаће негативан утицај на пословање предузећа из најзначајнијих дјелатности С (прерађивачка индустрија) и G (трговина на велико и мало). Посљедично, предвиђа се смањење потражње за кредитима из ових области, што ће додатно утицати на кредитирање предузећа, имајући у виду да се читав банкарски сектор ослања на кредитирање управо из дјелатности прерађивачке индустрије и трговине.

Постепено, споменути негативни утицаји преносе се на све друге дјелатности те се очекује пораст стопе defaulta и некавалитетних кредита у свим дјелатностима, а нарочито након истека привремених мјера које су донесена на свим нивоима власти у БиХ у циљу стабилизације привреде и ублажавања негативних економских посљедица пандемије коронавируса.

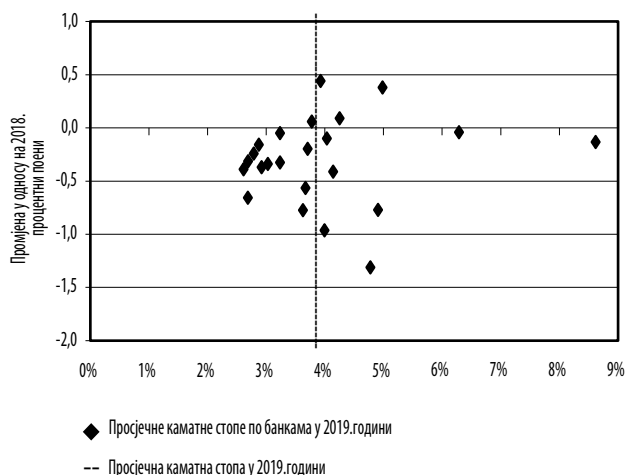
Поредећи с претходном годином, изложеност сектора предузећа валутном ризику није се значајније мијењала. Валутни ризик у постојећем монетарном режиму не представља значајан извор ризика по пословање предузећа. Дуг предузећа по основу класичних кредита деноминован или индексиран у евро валути, на крају 2019. године износи 55,7% од укупних потраживања банака од сектора предузећа. У односу на претходну годину, њихово учешће је смањено за 4,8 процентних поена. Истовремено, повећано је учешће кредита одобрених у домаћој валути за 5,0 процентних поена, те је на крају 2019. године остатак дуга по основу ових кредита чинио 43% укупне задужености сектора предузећа. Учешће дуга деноминираних у осталим валутама износи свега 1,2% и биљежи благо смањење у односу на претходну годину. Посматрано по категоријама рочности, у категорији рочности до 1 године и од 1 до 3 године највећи дио дуга, као и претходне године деноминован је у КМ валути, док у свим осталим категоријама рочности највећи дио дуга је деноминован у евр.

Тренд снижавања каматних стопа на новоодobreне кредите у сектору нефинансијских предузећа настављен је и током 2019. године. Према подацима ЦББиХ, просјечна каматна стопа¹⁹ у сектору нефинансијских предузећа у 2019. години је износила 3,43% и у односу на претходну годину нижа је за 0,37%. Изузимајући четири банке, код свих осталих банака у систему, забиљежен је

¹⁹ Званичне каматне стопе се редовно објављују на веб страници ЦББиХ, а за аналитичке потребе врши се калкулација, односно, пондерисање каматних стопа обимом одобрених кредита из свих категорија.

пад просјечне каматне стопе (графикон 5.7). Просјечна каматна стопа кретала се у распону од 2,69% до 8,62%. У 2019. години просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите у домаћој валути нешто је нижа у односу на претходну годину и износи 3,34%. Просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите индексиране у инострану валути, такође је смањена у односу на претходну годину и износи 2,25%. На пад каматних стопа на домаћем банкарском тржишту, првенствено су утицали повољни финансијски услови на међународним тржиштима и даље ниски трошкови финансирања банака. Пад каматних стопа такође се може повезати с конкуренцијом између банака на домаћем банкарском тржишту и високим нивоом ликвидности. Извјесно је да ће банке задржати политику ниских активних каматних стопа све док буду у могућности амортизовати притисак на нето каматне марже из оперативних прихода, у повољним условима задуживања на међународним тржиштима.

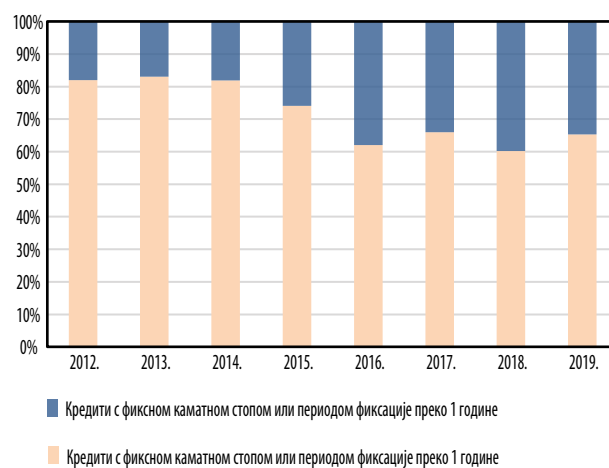
Графикон 5.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама



Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Током 2019. године дошло је до повећања изложености каматном ризику сектора предузећа, услед нешто интензивнијег кредитног задужења уз промјењиву каматну стопу. Након што је 2017. године први пут заустављен вишегодишњи пад учешћа ових кредита, поново је у 2019. години дошло до повећања учешћа кредита с промјењивом каматном стопом и периодом фиксације до 1 године. У структури новоодобрених кредита у 2019. години, учешће кредита с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до 1 године износи 65% и веће је за 5,3% у односу на претходну годину (графикон 5.8).

Графикон 5.8: Новоодобрани кредити према периоду фиксације каматне стопе



Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

6. Финансијски посредници

Благо раст економске активности у земљи повољно је утицао на јачање стабилности и опоравак пословања финансијског система у БиХ. Укупна актива финансијских посредника током 2019. године наставила је биљежити раст, при чему и даље доминантан утицај на пораст активе има банкарски сектор (табела 6.1).

Табела 6.1: Вриједност имовине финансијских посредника

Рочност	2017.		2018.		2019.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %
Банке ¹⁾	27.248,8	88,3	29.854,2	88,5	32.508,2	88,7
Лизинг компаније ¹⁾	260,2	0,8	297,2	0,9	323,7	0,9
Микрокредитне организације ¹⁾	788,7	2,6	887,5	2,6	991,0	2,7
Инвестициони фондови ²⁾	846,9	2,7	887,3	2,6	852,1	2,3
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	1.717,2	5,6	1.818,7	5,4	1.966,9	5,4
Укупно	30.861,7		33.744,8		36.641,9	

Извор:

1 - ФБА и АБРС

2 - Комисија за вриједносне папире ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС

3 - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава, Агенција за осигурање у БиХ

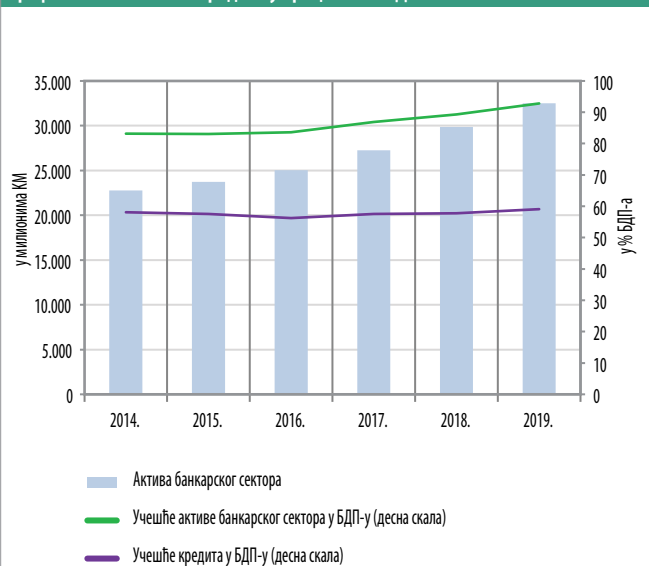
Калкулација ЦББиХ

6.1. Банкарски сектор

У 2019. години у банкарском сектору БиХ је забиљежен наставак позитивних трендова из претходне године и слабљење ризика по финансијску стабилност који произилазе из банкарског сектора. Побољшани су сви индикатори финансијског здравља, активне каматне стопе су благо падале услед повољних услова финансирања банака, при чему је забиљежена умјерена кредитна активност. Добре капиталне позиције банака, требале би омогућити банкама да буду кључни актор у ублажавању негативних посљедица на бх. економију у наредном периоду. Може се оцијенити да рочна структура извора финансирања тренутно представља један од кључних ризика по финансијску стабилност.

У 2019. години актива банкарског сектора остварила је раст који је на годишњем нивоу износио 8,9%, при чему се раст билансе суме благо успорио у односу на претходну годину (графикон 6.1). Под утицајем раста кредитне активности, која је заједно са растом ликвидне aktive највише допринијела расту имовине банкарског сектора, актива банкарског сектора изражена у процентима БДП-а достигла је највећи забиљежени ниво од 92,8% на крају 2019. године.

Графикон 6.1: Актива и кредити у процентима БДП-а

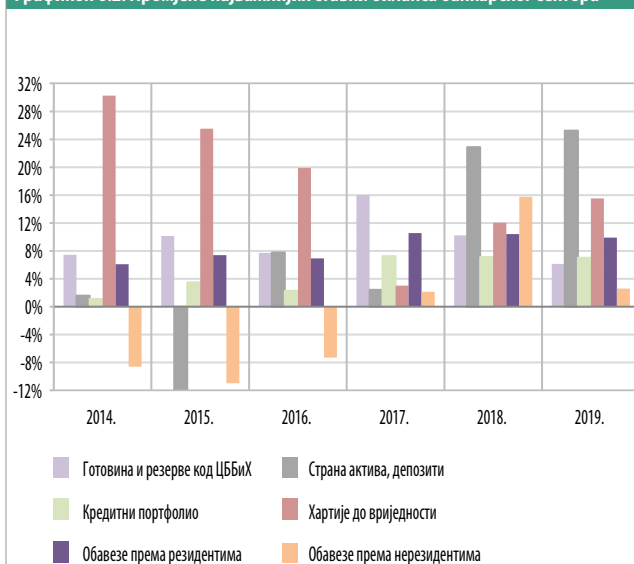


Извор: ФБА и АБРС, БХАС, калкулација ЦББиХ

Као и претходних година, снажан раст депозита домаћих резидентних сектора те раст кредитног портфеља и ликвидних инструмената обиљежили су кључна кретања у билансима банака у 2019. години. Пословање у околностима ниских каматних стопа утицало је на прилагођавање пословних модела банака. Кредитна активност банака у 2019. години највише је била усмјерена према сектору становништва у којем се

задржавају нешто веће каматне стопе те према сектору приватних нефинансијских предузећа у оквиру којег је примјетно појачано краткорочно кредитирање привреде. Раст портфеља хартија од вриједности у највећој мјери остварен је повећањем инвестиција у ентитетске хартије од вриједности. Снажан раст депозита домаћих резидентних сектора, претежно краће рочности, утицао је на раст свих ликвидних ставки active. Промјене у пословним моделима банака у одређеној мјери довеле су и до промјена у структури ликвидне active. У настојању да минимизују трошкове негативне накнаде на вишак средства изнад обавезне резерве, банке су један дио вишка ликвидних средстава с рачуна резерви код ЦББиХ преусмјериле на рачуне код иностраних банака, а примјетан је и тренд раста готовине у трезорима банака. Обавезе према резидентима наставиле су биљежити динамичан раст, док је пораст обавеза према нерезидентима био знатно нижи него у претходној години (графикон 6.2).

Графикон 6.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора

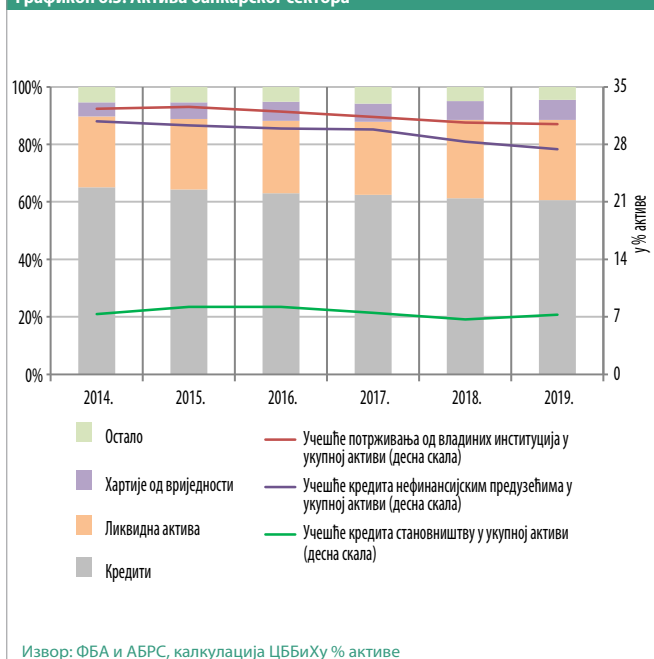


Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

У 2019. години остварен је умјерени кредитни раст који је на годишњем нивоу износио 7%, при чему је интензитет кредитне активности био готово исти као и претходне године. У току 2019. године банке су забиљежиле раст кредитног портфеља у износу од 1,35 милијарди КМ. У структури active највећи раст у номиналном износу остварили су укупни кредити, с тим да се учешће кредита у укупној активи наставило постепено смањивати и у овој години (графикон 6.3). Учешће укупних кредита у активи банкарског сектора износи 63,6% и ниже је за 1,1 процентни поен у односу на претходну годину. Стање укупних кредита на крају године износило је 20,7 милијарди КМ, а од укупних кредита 9,9 милијарди

КМ или 47,9% односи се на кредите становништву, 8,9 милијарди КМ или 43,1% на кредите пласиране приватним нефинансијским подuzeћима, док се на кредите владиним институцијама односи 843,3 милиона КМ или 4,1%. У 2019. години кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа је благо интензивирана у односу на претходну годину и остварена је годишња стопа кредитног раста од 5,3%. Упркос томе, настављено је смањење учешћа кредита пласираних нефинансијским подuzeћима у укупној активи, које на крају 2019. године износи 27,4% и ниже је за 93 б.п. у односу на претходну годину. Исто тако, у сектору становништва забиљежено је благо јачање кредитне активности те је остварен већи кредитни раст него у претходној години (8,5% на годишњем нивоу), али је учешће ових кредита у укупној активи такође благо смањено и износи 30,5%.

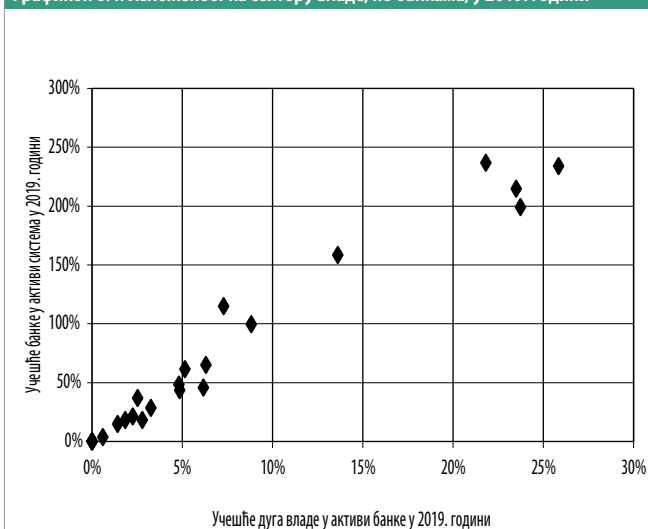
Графикон 6.3: Актива банкарског сектора



У 2019. години поново се повећала изложеност банкарског сектора према сектору владе, али се још увијек налази на умјереном нивоу и није сконцентрисана у малом броју банака. Укупна изложеност банкарског сектора према сектору владе на крају 2019. године износила је 2,36 милијарди КМ и већа је за 364,4 милиона КМ (18,3%) у односу на претходну годину. Банке су у 2019. години повећале изложеност према сектору владе највећим дијелом по основу куповине ентитетских хартија од вриједности, а забиљежено је и повећање кредитних пласмана владиним институцијама те је учешће владиног дуга у укупној активи банкарског сектора достигло ниво од 7,2% (графикон 6.3). На нивоу

цјелокупног банкарског система, изложеност ка сектору владе на крају 2019. године је била на нивоу од 66,6% регулаторног капитала банкарског система²⁰. На графикону 6.4 приказана је појединачна изложеност банака према свим нивоима власти у БиХ, укључујући и ванбуџетске фондове и фондове социјалне заштите²¹. Из графика се може уочити да поједине банке имају високу изложеност ка сектору владе, релативно близу максималне дозвољене границе. У околностима ниских каматних стопа банке које имају волатилне и релативно скромне стопе поврата на просјечну активу и капитал, настоје на основу повећаног финансирања сектора владе стабилизирати зараде. Прилагођавање пословних модела банака које се темељи на повећаном финансирању сектора владе јача повезаност банкарског сектора с владиним сектором. Иако се ризици који потичу из фискалног сектора у БиХ налазе на релативно ниском нивоу, услед негативних економских посљедица пандемије коронавируса може се очекивати акумулација неравнотежа и у владином сектору, што повећава рањивост ових банака с обзиром на значајну концентрацију изложености кредитном и тржишном ризику.

Графикон 6.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2019. години



Ликвидна актива наставила се повећавати у 2019. години и забиљежила је раст од 10,6% на годишњем нивоу, чиме је учешће ликвидне у укупној активи достигло ниво од 29,3%. У оквиру ликвидних ставки активе највише су се повећала средства на рачунима депозита код ино банака, и то за 514,3 милиона КМ или 25,3% у односу на крај претходне године. Салдо рачуна резерви²² забиљежио

²⁰ Према домаћим прописима, максимална дозвољена изложености ка сектору владе износи до 300% регулаторног капитала.

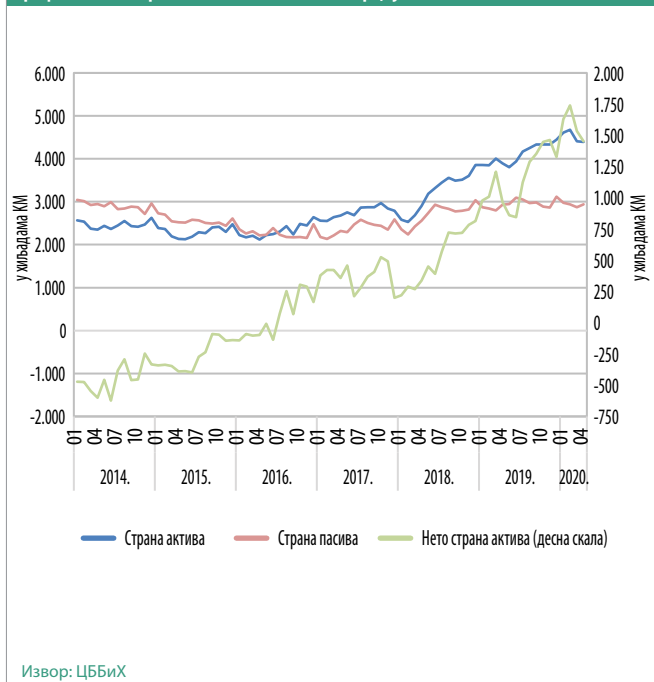
²¹ Подаци о појединачним изложеностима банака преузети из монетарне и финансијске статистике ЦББиХ. У складу с методологијом ММФ-а, подаци о ентитетским вриједносним папирима укључују и вриједносне папире јавних подuzeћа.

²² Из података је искључена Развојна банка Федерације БиХ.

је повећање у износу од 238,2 милиона КМ или 4,3%, док се готовина у трезорима повећала за 152,3 милиона КМ или 13,7% у односу на претходну годину.

У 2019. години забиљежен је благи раст обавеза према нерезидентима. Према подацима ЦББиХ, страна пасива банкарског сектора забиљежила је пораст у поређењу с крајем претходне године у износу од 79 милиона КМ или 2,6% (графикон 6.5). Раст стране пасиве банкарског сектора остварен је под утицајем раста депозита и кредитних обавеза према осталим нерезидентима, док су обавезе према директним страним улагачима остале на приближно истом нивоу као и претходне године, а обавезе према сестринским правним лицима су смањене. Истовремено страна актива комерцијалних банака у току 2019. године остварила је динамичнији раст у односу на страну пасиву, због чега је нето страна актива наставила биљежити позитивне вриједности и током 2019. године. Вишегодишњи тренд раздуживања банака према већинским страним власницима и повезаним друштвима први пут изједначио је страну пасиву са страном активом средином 2016. године те су банке од тог периода постале нето кредитори према нерезидентима.

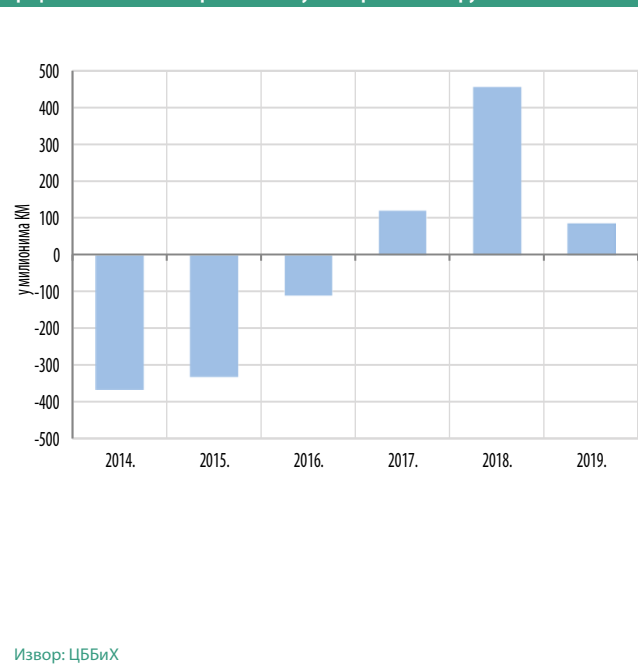
Графикон 6.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака



Банкарски сектор БиХ је у 2019. години забиљежио нето прилив у износу од 88 милиона КМ (графикон 6.6). Као што је већ споменуто, раст стране пасиве остварен је у највећој мјери по основу прилива од депозита осталих нерезидената. Овакво кретање стране пасиве у току године, гдје су обавезе прама већинским страним власницима задржале стабилан ниво, а обавезе према

повезаним друштвима смањене за 99 милиона КМ или 12%, указује да се тренутна структура кредитне активности у највећој мјери финансира из домаћих извора. У прилог овој тврдњи иде и појачано краткорочно кредитирање привреде у 2019. години, а које банкама, у условима ниских каматних стопа, омогућује брже прилагођавање уколико дође до промјена на тржишту односно раста каматних стопа. Међутим, битно је истаћи да је структура домаћих извора још увијек релативно неповољна, због чега постојећи ниво дугорочних пласмана и депозита од нерезидената даје значајан допринос очувању стабилности извора.

Графикон 6.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору



Текстни оквир 5: Мрежна анализа прелијевања системских ризика

Циљ анализе мрежне структуре у банкарском сектору БиХ је процјена интензитета потенцијалних шокова услед међусобне повезаности, као и прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака. Анализа је проведена на основу података на дан 31.12.2019. године и то у два правца, као: анализа међусобних билансних изложености 23 комерцијалне банке, уз симулацију пропасти сваке од њих и анализа прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака према банкарском и јавном сектору 36 земаља²³.

У анализи мрежне структуре фокус је на кредитном ризику, а главна претпоставка у погледу кредитног шока је максимални губитак по основу неизмирења обавеза, односно губитак цјелокупног износа потраживања. Као услов постојања међубанкарске заразе узета је ситуација

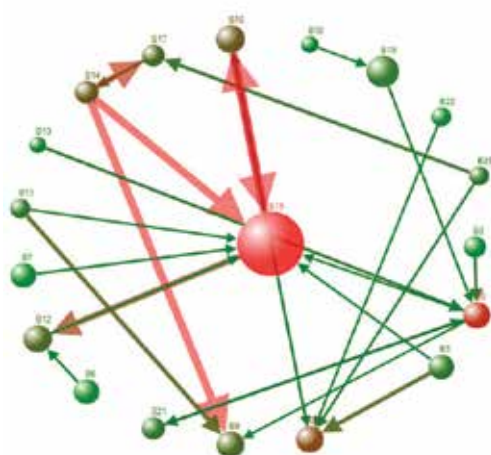
²³ У анализу нису уврштени износи потраживања и обавеза комерцијалне банке према некој од земаља уколико исти чине мање од 1% укупног регулаторног капитала те банке.

када губици прелазе дио регулаторног капитала изнад износа којим се испуњава регулаторни минимум стопе адекватности капитала, што би довело до пада стопе адекватности капитала појединачне банке испод прописаног нивоа од 12%. Основни налаз анализе представља број поткапитализованих банака проистекао услјед неизмирења обавеза појединачних банака или одређеног страног банкарског система. Банка се сматра поткапитализованом у случају пада стопе адекватности капитала испод минималног регулаторног захтјева.

Налази анализе међубанкарске изложености показују да изложености на нивоу система и ризици финансијске заразе на домаћем међубанкарском тржишту нису велики, ни поред раста међубанкарских изложености у односу на крај 2018. године. Према подацима агенција за банкарство, укупне међубанкарске изложености комерцијалних банака у БиХ на дан 31.12.2019. су износиле 107,3 милиона КМ и веће су за 14,6% у односу на крај 2018. године. Износ укупних међубанкарских изложености комерцијалних банака чини 2,93% укупног регулаторног капитала банкарског сектора, односно свега 0,33% укупне активе.

Мрежа међубанкарских изложености у банкарском сектору БиХ, приказана на графикону ТО 5.1, није изразито густа, с обзиром да су на графикону приказане само међубанкарске обавезе и потраживања банака на један одређени дан, док просјечан обим преконоћних трансакција између појединих домаћих банака није било могуће укључити у анализу.

Графикон ТО5.1: Мрежа међубанкарске изложености, на дан 31.12.2019.



Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

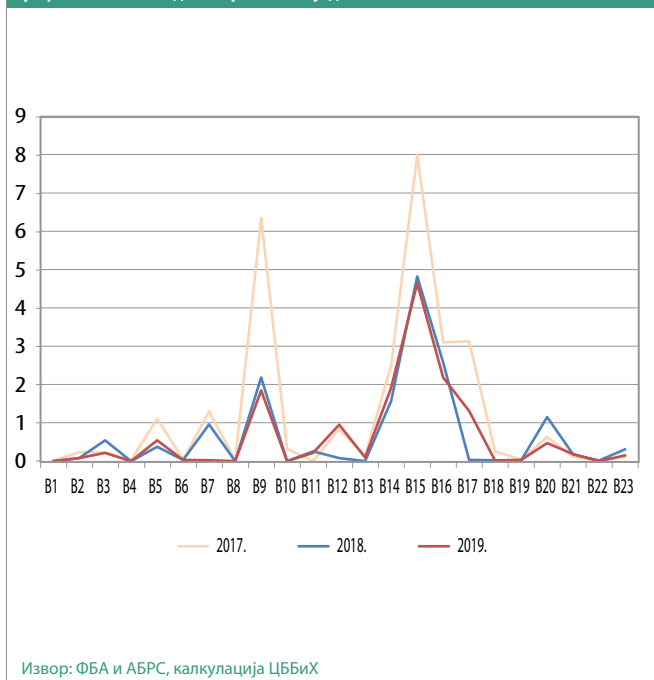
Величина кругова на графикону ТО 5.1., који представљају банке у банкарском сектору БиХ, одређена је износом укупне активе. Износ међубанкарских изложености се приказује кроз дебљину веза те кроз њихову боју, која је приказана у спектру од зелене до црвене. Што су везе дебље и имају интензивнију црвену боју, то су билатерална потраживања и обавезе између банака већа. Боја кругова указује на број веза банке с другим банкама. Такође је приказана у спектру од зелене до црвене боје. Банке означене јачом црвеном бојом повезане су с већим бројем банака у домаћем банкарском сектору.

Као и у случају мрежне анализе проведене годину дана раније, резултати мрежне анализе проведене на основу података с краја 2019. године не указују на веће пријетње по капитализованост других банака које произлазе из међубанкарских изложености. Услјед кредитног шока, уз претпоставку да би због неизмирења обавеза једне банке друга банка имала губитак у износу од 100% својих потраживања према несолвентној банци, ниједној банци не би била нарушена адекватност капитала. Резултати анализе нису битно другачији ни ако се, поред кредитног шока, у анализу укључи и шок финансирања. Уколико се за овај шок као основна претпоставка узме губитак од 50% износа изложености услјед престанка финансирања које није могуће супституисати, налази анализе такође не указују да би се нека од банака нашла у озбиљнијим проблемима и да би била угрожена њена капитализованост. Поред мале међубанкарске изложености, на овако повољне резултате анализе највећи утицај има добра капитализованост банака, која је у односу на крај 2018. године додатно побољшана у већини банака у сектору. Такође, за разлику од претходне године када једна банка није испуњавала прописану стопу адекватности капитала, на крају 2019. године све банке у сектору су биле адекватно капитализоване.

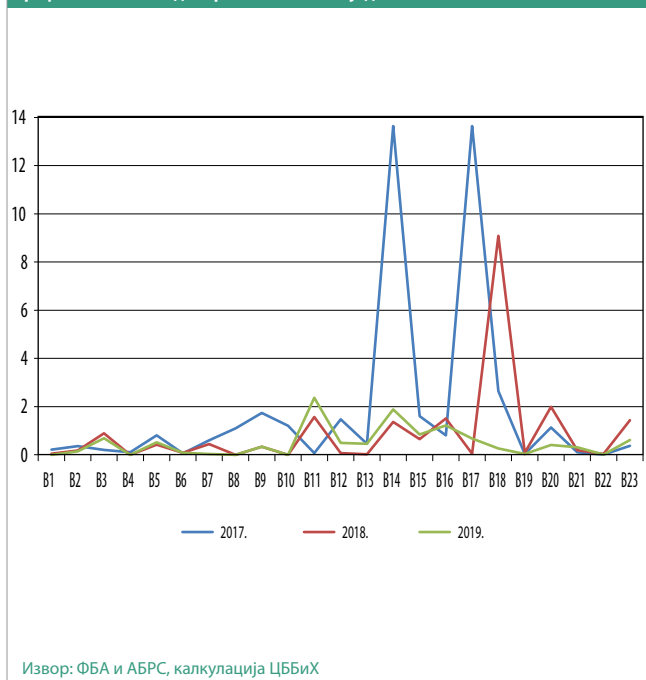
На мање ризике у односу на двије претходне године указују индекс заразе и индекс рањивости (графикони ТО 5.2 и ТО 5.3). Индекс заразе²⁴ је код већине банака мањи у односу на крај 2017. и 2018. године, што указује на мањи значај појединачних банака за остале банке у сектору, чиме се смањује просјечни постотак губитка банака услјед евентуалне пропасти једне банке.

²⁴ Индекс заразе указује на значај једне банке по остале банке у сектору, односно показује колики је просјечни проценат губитка других банака услјед евентуалне пропасти ове банке.

Графикон TO5.2: Индекс заразе по појединачним банкама



Графикон TO5.3: Индекс рањивости по појединачним банкама

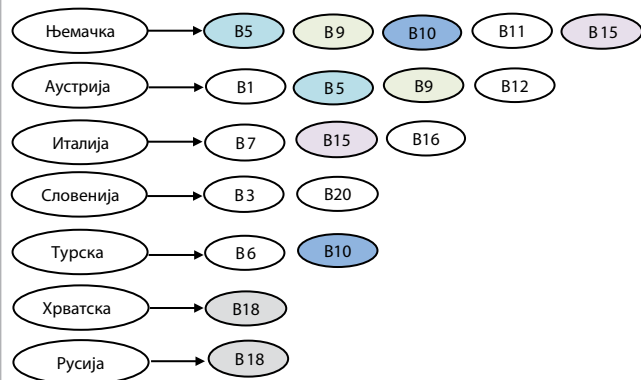


Индекс рањивости²⁵ показује знатно мању осјетљивост већине банака у сектору у случају наступања несолвентности других банака у односу на крај 2018., а посебно у односу на крај 2017. године. Три банке које су на крају једне од претходне двије године имале изузетно висок индекс рањивости знатно су побољшале своју капиталну основу и уз нешто мање изложености према осталим банкама у сектору смањиле своју осјетљивост према другим банкама. Код неколико банака које у односу на крај претходне године имају већи индекс рањивости није дошло до значајнијег пораста просјечног процента губитка услјед евентуалне пропасти свих других банака у сектору.

Како би се идентификовали страни банкарски системи од системског значаја за банке у БиХ проведена је и мрежна анализа прекограничне повезаности. Као и у претходне двије године, у анализу су укључена два шока: кредитни шок и шок финансирања, а претпоставке су идентичне онима које су кориштене у анализи међубанкарских повезаности. Анализа прекограничне повезаности је указала да већи ризик заразе произлази из прекограничних изложености него услјед изложености на домаћем међубанкарском тржишту. Резултати анализе показују да би велики шокови у неколико земаља према којима банке из БиХ имају значајне изложености могли имати директне ефекте заразе по поједине банке у БиХ, међутим поређењем резултата анализе с резултатима из претходне двије године, забиљежена је мања осјетљивост банака на прекограничне шокове, те није било индиректних ефеката заразе. Евентуални велики шокови у седам земаља би се могли прелити на једну или више банака у БиХ. Прелијевање ризика из Њемачке, Аустрије и Италије кључни је ризик прекограничне финансијске заразе по банке у БиХ, док значајне изложености појединих банака постоје и према Словенији и Турској. Анализа је показала да би пет банака имало значајније изложености према двије земље (графикон TO5.4). За разлику од мрежне анализе проведене на основу података са 31.12.2018. године, три банке нису забиљежиле осјетљивост на шокове из Аустрије, двије банке нису исказале осјетљивост на шокове из Њемачке и по једна банка мање је имала проблеме с капиталом услјед шокова у Италији, Словенији и Хрватској. Такође, евентуални шокови у осам земаља нису погодили банку која је у 2018. години била поткапитализована.

²⁵ Индекс рањивости показује колико је банка осјетљива у случају несолвентности других банака, односно представља просјечни проценат губитка услјед пропасти свих других банака у сектору.

Графикон ТО5.4: Прекогранично прелијевање системских ризика на банке у БиХ



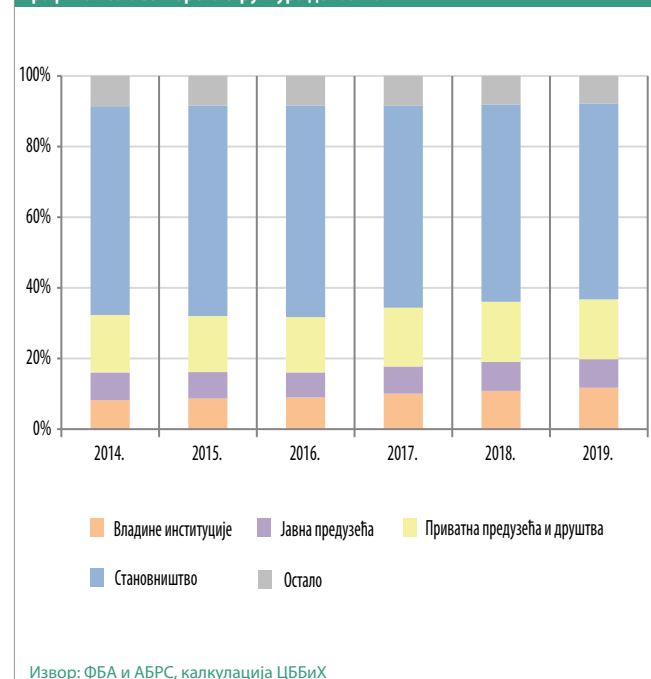
Извор: ЦББиХ, ФБА, АБРС, калкулација ЦББиХ

Мања осјетљивост банака, која произлази из међубанкарских изложености, као и мања осјетљивост на прекограничне шокове, те непостојање индиректних ефеката заразе, у првом реду је резултат боље капитализованости банака у 2019. години. Иако мрежном анализом није идентификован ризик ширења заразе кроз систем, већ искључиво ризици услјед прекограничних изложености по појединачне банке, који се не би прелили на друге банке, не треба занемарити да се међу банкама које су осјетљиве на шокове из појединих земаља, због своје велике повезаности првенствено с банком мајком и сестринским компанијама, налази и неколико већих банака у сектору. Такође, при оцјени ризика који произлазе из међубанкарске и прекограничне изложености у наредним периодима у обзир треба узети и раст ризика у земљи и иностранству у 2020. години услјед пандемије коронавируса, услјед чега се, у зависности од интензитета прелијевања ризика из реалног у финансијски сектор, могу очекивати и појачани притисци на капитализованост банака.

У 2019. години настављен је динамичан раст депозита домаћих резидентних сектора. Укупни депозити на крају године износили 23,83 милијарде КМ и у односу на крај 2018. године забиљежили су пораст од 9,8%. У структури укупних депозита најзначајнији су депозити становништва, који су на крају године износили 13,2 милијарде КМ и забиљежили пораст у износу од 1,1 милијарду КМ или 9,1%. Уз раст депозита становништва, евидентан је и пораст депозита владиних институција и приватних предузећа који су и овој години повећали своје учешће у укупним депозитима (графикон 6.7). Према подацима ЦББиХ, на крају 2019. године депозити на трансакционим рачунима и депозити по виђењу учествују

са 30,4% и 26,4% у укупним депозитима становништва. Истовремено, наставља се смањивати учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва, са нивоа од 41,5%, колико је износило на крају претходне године, на 39,5% на крају 2019. године. Депозити становништва наставили су вишегодишњи тренд раста, понајвише захваљујући повећању депозита на трансакционим рачунима (604,6 милиона КМ или 17,7%) и депозита по виђењу (274,9 милиона КМ или 8,5%), али је за разлику од претходних неколико година у којима је ниво орочених депозита био готово непромијењен, забиљежен раст и ове категорије депозита. Плитко финансијско тржиште и слаба присутност институционалних инвеститора још увијек не пружају могућност алтернативног облика инвестирања за већину становништва, због чега су орочени депозити након неколико година поново почели расти упркос паду пасивних каматних стопа који је настављен и у 2019. години. Тако су на крају године орочени дугорочни депозити становништва износили 5,23 милијарде КМ и повећали су се за 179,7 милиона КМ или 3,6% на годишњем нивоу.

Графикон 6.7: Секторска структура депозита

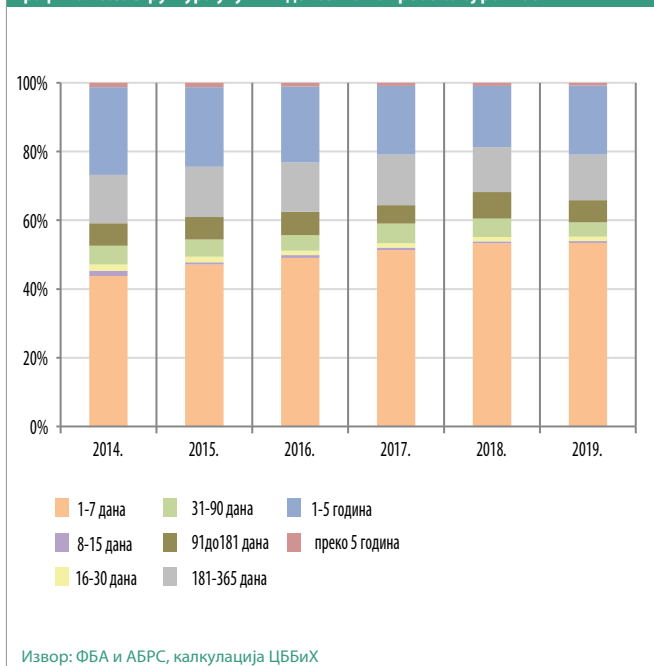


Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Захваљујући расту орочених депозита у 2019. години, преостала рочност укупних обавеза банкарског сектора благо се побољшала у односу на претходну годину. Као резултат динамичног раста депозита на трансакционим рачунима, депозити с роком доспијећа од 1 до 7 дана наставили су расти седму годину узастопно и на крају 2019. године чине 53,4% укупних депозита. Истовремено, повећало се учешће депозита с роком доспијећа од 1 до 5 година с нивоа од 17,9% колико је износио на крају претходне године на ниво од 20% на крају 2019. године, што је највише придонијело побољшању рочне структуре депозита (графикон 6.8).

На основу података с краја 2019. године, депозити с преосталом рочношћу крајом од годину дана чине 79,2% укупних депозита те је учешће ових обавеза у укупним обавезама ниже за 2,1 процентни поен у односу на претходну годину. Иако је у овој години рочна структура депозита благо побољшана, још увијек је присутан ризик рочне трансформације краткорочних извора у дугорочне пласмане. Неповољна структура извора средстава може представљати ограничавајући фактор будућем кредитном расту, а нарочито у тренутним околностима снажне контракције економске активности изазване пандемијом коронавируса, гдје ће за опоравак привредне активности и економски раст бити неопходна подршка дугорочног кредитирања привреде.

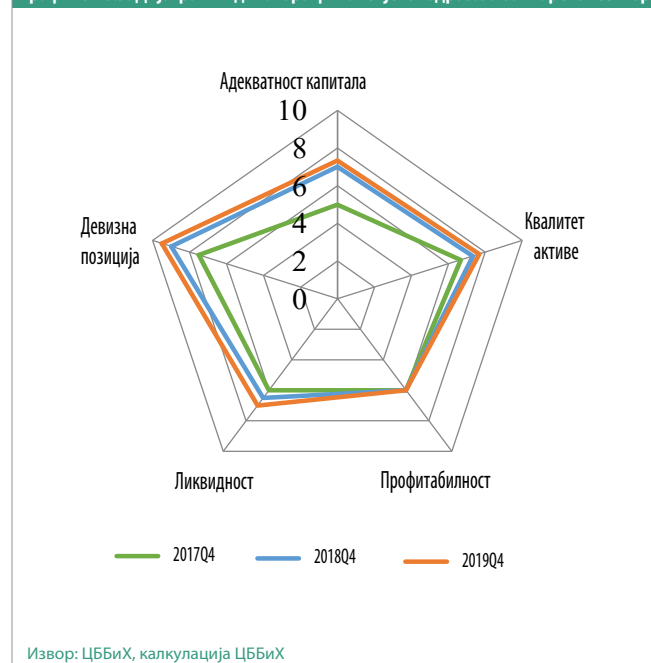
Графикон 6.8: Структура укупних депозита по преосталој рочношћу



Оцјена стабилности банкарског сектора сажета је на дијаграму индикатора финансијског здравља и приказује промјене главних индикатора на основу којих се оцјењује адекватност капитала, квалитет aktive, профитабилност, ликвидност и девизни ризик у банкарском сектору. На дијаграму су приказане оцјене за посљедњу годину и њихове вриједности за период с којим се упоређују, односно за претходне двије године. Оцјена индикатора стабилности банкарског сектора указује да је банкарски сектор БиХ стабилан и да је у 2019. години повећао отпорност на ризике (графикон 6.9). Свеукупна оцјена индикатора стабилности банкарског сектора налази се на задовољавајућем нивоу, при чему је забиљежено побољшање индикатора у свим сегментима изузев у сегменту профитабилности, у којем је оцјена остала на истом нивоу као и претходне године. У 2019. години банке су побољшале капитализованост повећањем основног и регулаторног капитала, чиме се повећала апсорпцијска моћ за потенцијалне шокове, што

ће у новонасталим околностима пандемије КОВИД-19 и њених негативних посљедица на цјелокупну економију допринијети очувању стабилности банкарског сектора БиХ. Индикатори квалитета aktive наставили су биљежити петогодишњи тренд побољшања на нивоу система, а осјетније побољшање квалитета кредитног портфеља које је присутно у готово свим банкама у посљедње двије године утицало је на побољшање оцјене у овом сегменту. Индикатори профитабилности забиљежили су тек благо побољшање у поређењу с претходном годином, због чега је оцјена профитабилности остала непромијењена. Високе оцјене у сегменту ликвидности, а нарочито у сегменту девизне позиције указују да је банкарски сектор и даље високо ликвидан те да је због аранжмана валутног одбора девизни ризик минималан. Захваљујући континуираном смањењу учешћа индексираних и кредита у страним валутама у укупним кредитима забиљежен је раст оцјене у сегменту девизне позиције.

Графикон 6.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора

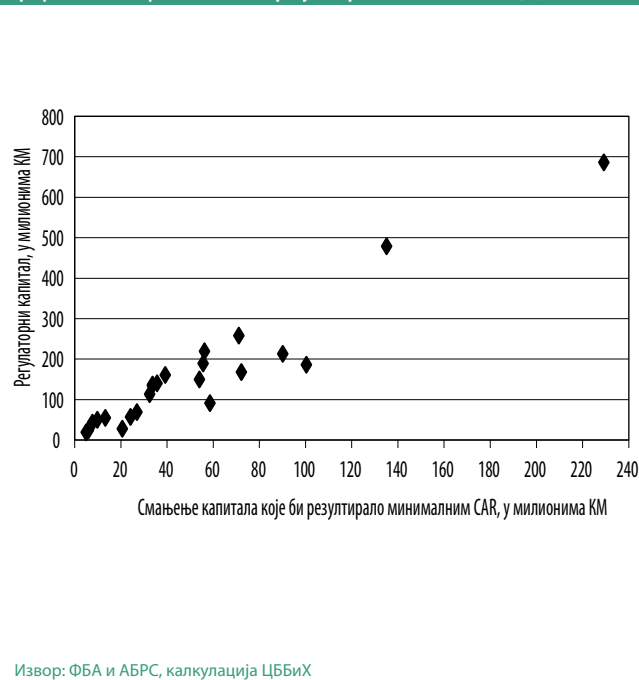


Оцјена стабилности за сваку варијаблу заснована је на поједностављеној стандардизацији неколико индикатора који представљају основу за квантификацију синтетичке оцјене степена стабилности различитих сегмента пословања банкарског сектора. Да би индикатори били упоредиви, потребно их је прво трансформирати односно стандардизирати, након чега се у зависности од добивене вриједности z-скога сваком индикатору додјељује оцјена у складу са релативним положајем у односу на његову емпиријску дистрибуцију. Повећање удаљености од средишта дијаграма за сваку варијаблу, односно виша оцјена указује на пораст стабилности у систему, док оцјене које су ближе средишту упозоравају на пораст ризичности или смањење отпорности банкарског сектора и у складу с тим и већу пријетњу стабилности.

Банкарски сектор БиХ на крају 2019. године је адекватно капитализован и све банке у систему испуњавају прописане регулаторне захтјеве у погледу адекватности капитала и стопе финансијске полуге²⁶. Основни капитал према укупном износу изложености ризику и регулаторни капитал према укупном износу изложености ризику на крају 2019. године износе 17,5% и 18% респективно, док стопа финансијске полуге на нивоу банкарског сектора износи 10,51%. Основни и регулаторни капитал забиљежили су раст у износу од 397,7 и 308,4 милиона КМ, односно 12,6% и 9,2% у односу на крај претходне године. Највећи позитиван утицај на висину основног и регулаторног капитала имала је расподела добити из претходне године у основни капитал, затим пренос резерви за кредитне губитке формираних из добити у основни капитал те докапитализација коју су у току 2019. године провеле три банке. Укупан износ изложености ризику износи 20,4 милијарде КМ. Од укупне изложености ризику на изложености пондерисане кредитним ризиком односи се 17,63 милијарде КМ или 86,6% укупне изложености ризику, изложености за тржишни ризик чине 372,1 милион КМ или 1,8% укупне изложености ризику, а изложености ризику за оперативни ризик чине 2,34 милијарде КМ или 11,8% укупне изложености ризику.

Све банке у систему су адекватно капитализоване, с тим да би у случају неколико мањих банака релативно мала смањења регулаторног капитала услјед пословних активности банака угрозила испуњавање прописаног нивоа адекватности капитала (графикон 6.10)²⁷. У погоршаним макроекономским околностима изазваним пандемијом коронавируса очекују се притисци на капитализованост банкарског сектора, што би у наредним периодима могло угрозити пословање банака које имају знатно лошију капиталну позицију у односу на остатак система. С друге стране, на графикону се уочава да би већина банака при непромијењеном нивоу ризичне активе могла поднијети значајно смањење регулаторног капитала прије него што би им се CAR спустио на доњу границу регулаторног минимума.

Графикон 6.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2019



У 2019. години настављен је петогодишњи тренд побољшања индикатора квалитета активе на системском нивоу, при чему је осјетније побољшање квалитета кредитног портфеља присутно у готово свим банкама у посљедње двије године. Учешће неквалитетне укупној активи на крају 2019. године износи 5,3%, што представља снижење од 1 процентног поена у односу на крај претходне године. Смањење неквалитетне активе на нивоу система у највећој мјери је резултат трајног отписа активе процијењене као губитак и проведених активности на наплати неквалитетних потраживања. У 2019. години банке су отписале 110,9 милиона КМ активе и 14 милиона КМ камате процијењене као губитак. Највећи дио неквалитетне активе чине неквалитетна потраживања која су у 2019. години забиљежила смањење у износу од 162,4 милиона КМ (9,6%). Уз трајни отпис неквалитетних кредита, благи економски раст који је забиљежен у 2019. години и, још увијек, повољни услови финансирања који се огледају у наставку пада каматних стопа, такође, су мањим дијелом допринијели опоравку неквалитетних потраживања. Према подацима из ЦРК, у току 2019. године 15,5 милиона КМ кредита физичких лица и 4,5 милиона КМ кредита правних лица је прешло из неквалитетних у квалитетна потраживања.

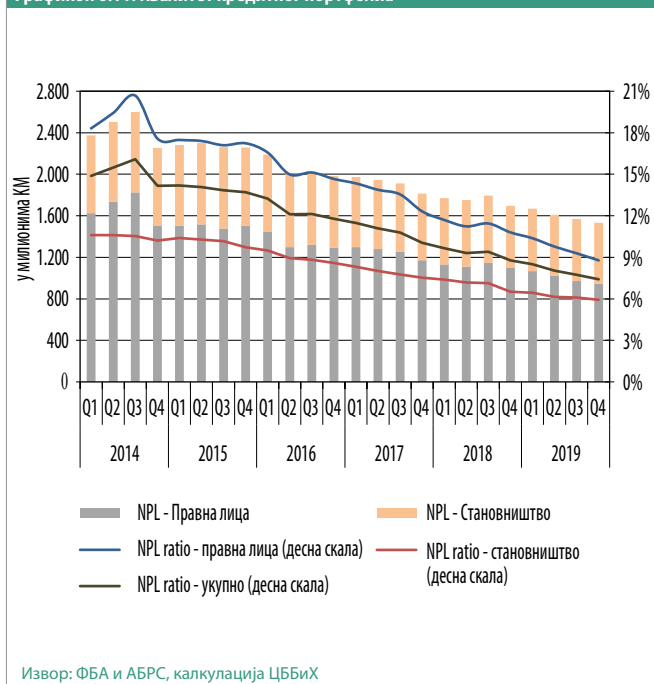
²⁶ Одлукама о израчунавању капитала банака („Службене новине ФБиХ“, број 81/17 и „Службени гласник РС“, број 74/17) прописана је методологија израчуна и регулаторни оквир за праћење висине финансијске полуге. Банке су дужне да осигурају и одржавају стопу финансијске полуге, као однос основног капитала и мјере укупне изложености у износу од најмање 6%. Укупна изложеност представља вриједност изложености имовине билансних позиција умањених за исправке вриједности и ванбилансних ставки умањених за резерве за кредитне губитке на које се примјењују конверзијски фактори у складу с нивоом ризика којима су ванбилансне ставке изложене.

²⁷ На графикону је приказано за колико би се требао смањити регулаторни капитал за сваку појединачну банку, уз укупни пондерисани ризик с краја 2019. године, да би се стопа адекватности капитала спустила на регулаторни минимум од 12%.

Ућешће неквалитетних у укупним кредитима на крају 2019. године износило је 7,41% и забиљежило је снижење од 1,36 процентних поена у односу на претходну годину. Поред смањења неквалитетних кредита, највећи позитиван ефекат на индикаторе квалитета активе имао је раст кредитне активности у 2019. години. Укупни кредити порасли су за 1,35 милијарди КМ (7%). Просјечна покривеност неквалитетних кредита резервисањима на крају 2019. године на нивоу банкарског сектора износи 77%, те је нешто нижа у односу на претходну годину.

У 2019. години настављен је тренд смањења неквалитетних кредита у сектору нефинансијских предузећа и становништва. У сектору предузећа, учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима износи 8,8% и мање је за 2 процентна поена у односу на претходну годину, док у сектору становништва учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима износи 5,9% и мање је за 59 б.п. (графикон 6.11).

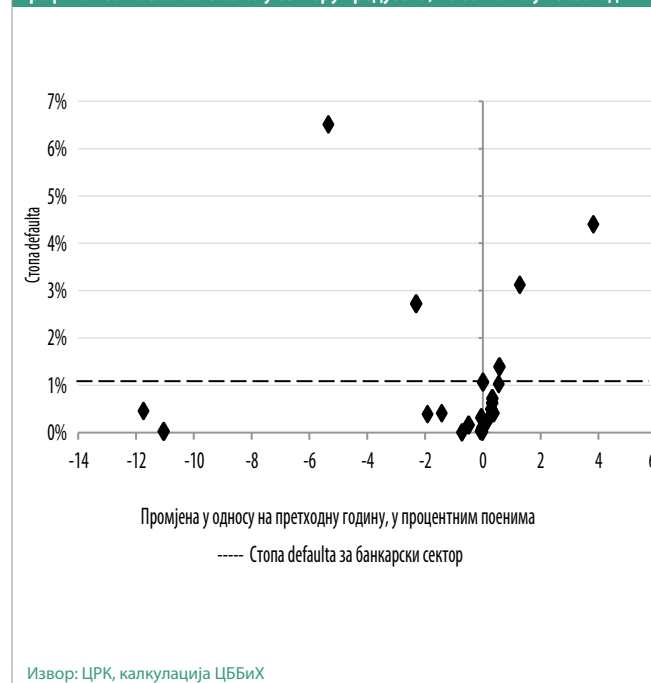
Графикон 6.11: Квалитет кредитног портфолија



На побољшање квалитета кредитног портфолија односно слабљење кредитног ризика у сегменту правних лица, уз смањење неквалитетних кредита указује и нижа стопа defaulta која је забиљежена у 2019. години. На нивоу банкарског сектора стопа defaulta у сектору предузећа износи 1,01 и нижа је за 75 б.п. у односу на претходну годину. Анализом стопе defaulta по банкама може се закључити да је код већине банака у систему дошло до слабљења кредитног ризика или је кредитни ризик остао на приближно истом нивоу као и претходне године (графикон 6.12). Међу неколико банака које имају више стопе defaulta у односу на просјек система налазе се двије банке с највишим учешћем неквалитетних у укупним

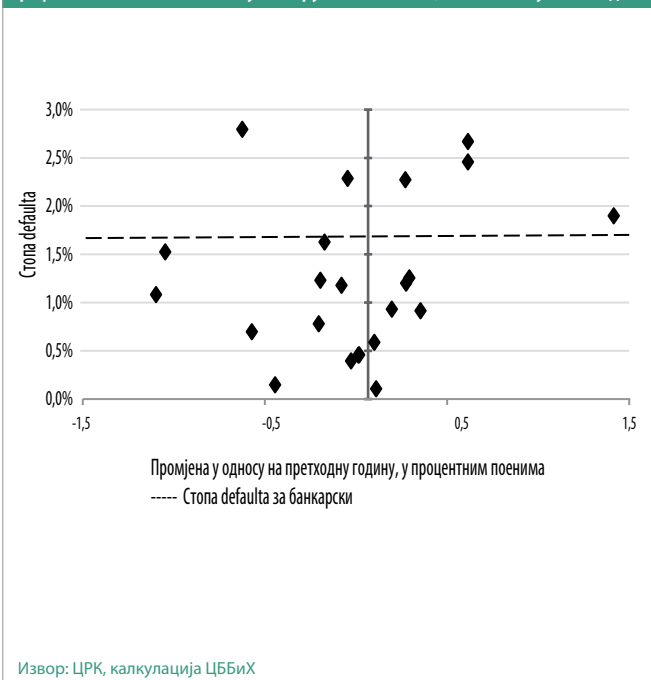
кредитима. Упркос томе што ове банке биљеже ниже стопе defaulta у односу на претходну годину и даље им је интензитет погоршања квалитета кредита у сектору предузећа знатно јачи у односу на просјек банкарског система.

Графикон 6.12: Стопа defaulta у сектору предузећа, по банкама у 2019. години

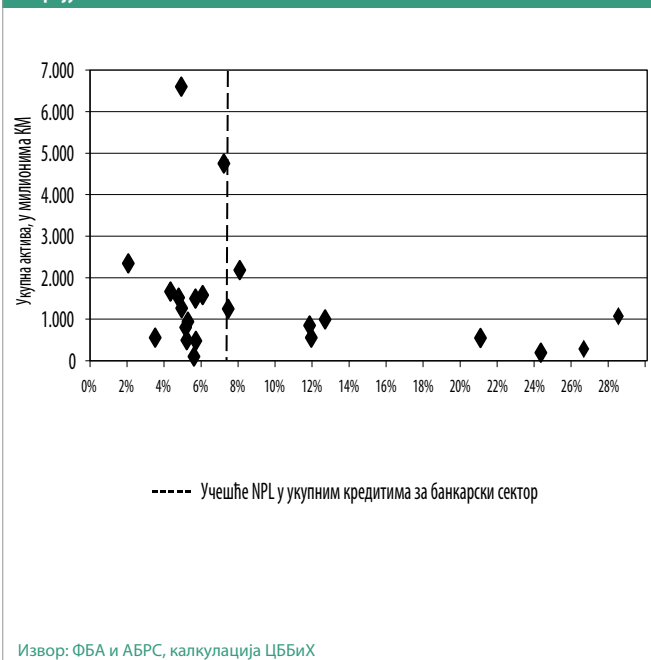


У сектору становништва настављен је тренд смањења неквалитетних кредита у 2019. години, али је за разлику од сегмента правних лица, у овом сектору забиљежена виша стопа defaulta. Стопа defaulta за сектор становништва у 2019. години износи 1,62% и биљежи раст од 28 б.п. у односу на претходну годину. На раст стопе defaulta у сектору становништва највећи утицај имале су три банке с највећим учешћем у укупној активи, које су забиљежиле јачи интензитет рекласификације у неквалитетне кредите у 2019. години (графикон 6.13). Ипак, позитивно је истаћи да 13 банака биљежи нижу стопу defaulta у односу на претходну годину те да се међу банкама које биљеже јачи интензитет погоршања квалитета кредитног портфолија у сектору становништва у 2019. години, не налазе банке које имају највеће учешће неквалитетних у укупним кредитима.

Графикон 6.13: Стопа defaulta у сектору становништва, по банкама у 2019. години



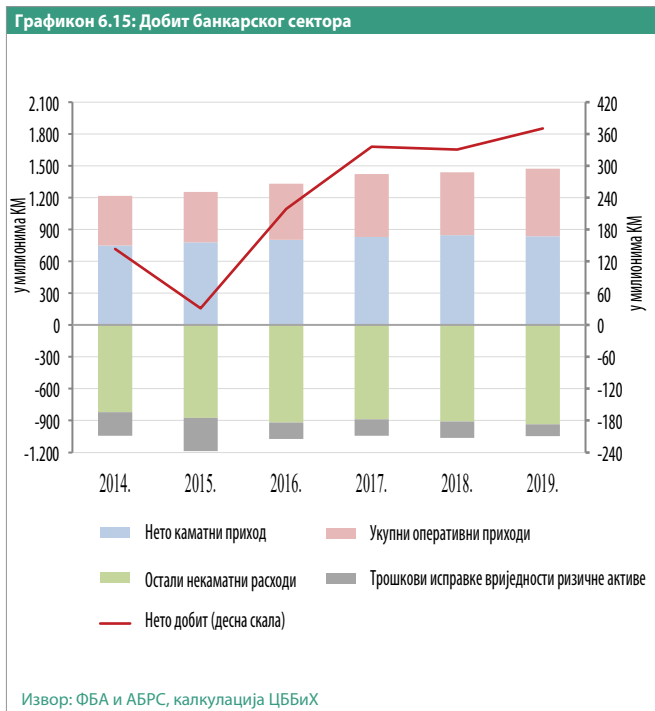
Графикон 6.14: Учешће некавалитетних у укупним кредитима по банкама на крају 2019.



У 2019. години дошло је до слабљења кредитног ризика односно смањење некавалитетних у укупним кредита у готовосвим банкама, али кредитни ризик и даље је изражен код неколико мањих банака у систему (графикон 6.14). Имајући у виду значајно погоршање макроекономских услова и снажну контракцију економске активности која се очекује у 2020. години као посљедицу пандемије коронавируса, у наредним периодима извјестан је раст кредитног ризика у свим банкама. Нарочито ће бити погођене оне банке које поред израженог кредитног ризика имају и слабе капиталне позиције.

Изложеност сектора нефинансијских предузећа и домаћинства каматном ризику у 2019. години виша је него у претходној години, због чега се повећала изложеност банака индиректном односно каматно индукованом кредитном ризику који може настати уколико дође до материјализације каматног ризика у ова два сектора. Подаци о новоодобреним кредитним пласманима сектору становништва и нефинансијских предузећа показују да је у 2019. години дошло до раста новоодобрених пласмана с промјењивом каматном стопом у оба сектора. Посматрајући укупне новоодobreне пласмане у 2019. години, 59,9% је одобрено уз промјењиву каматну стопу, односно иницијални период фиксације каматне стопе до 1 године. Учешће кредита с промјењивом каматном стопом у укупним новоодобреним кредитима становништва на крају 2019. године износио је 54,1% и забиљежио је повећање од 23 б.п. у односу на претходну годину. Истовремено, банке су значајније повећале пласмане нефинансијским предузећима с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до 1 године (5,3%), те учешће ових кредита у укупним новоодобреним кредитима износи 65,3% на крају 2019. године. Иако је у 2019. години дошло до благог пораста новоодобрених пласмана с промјењивом каматном стопом у сектору становништва, вишегодишњи тренд смањења ових кредита у претходним годинама указује да већ дужи период постоји већи опрез клијената у вези с преузимањем каматног ризика. Повећано кредитирање сектора нефинансијских предузећа с промјењивом каматном стопом у 2019. години указује да банке у условима изузетно ниских каматних стопа настоје прилагодити своје пословне моделе тржишним условима у очекивању раста каматних стопа. И док с једне стране банке настоје ублажити ризике по профитабилност, с друге стране, повећана изложеност нефинансијских предузећа и становништва каматном ризику у 2019. години индиректно повећава могућност трансформације каматног у кредитни ризик у банкарском сектору.

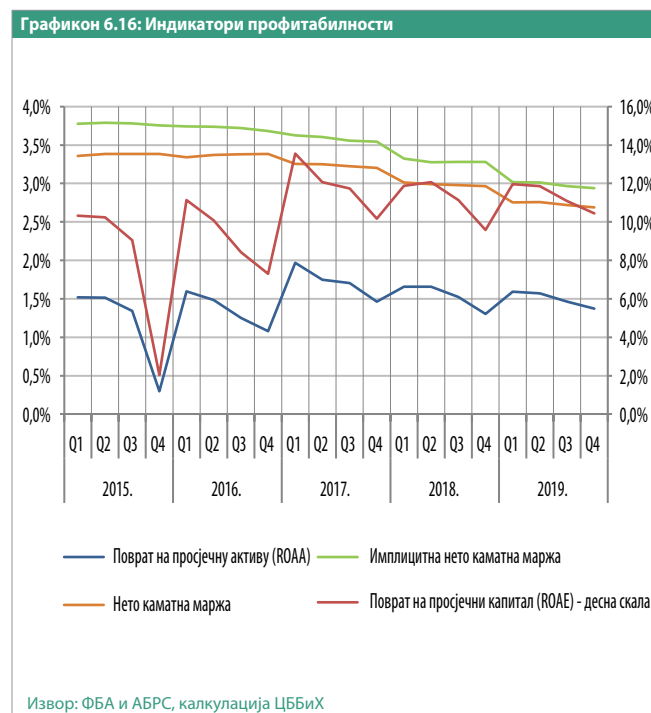
Банкарски сектор БиХ на крају 2019. године исказао је рекордну добит и остварио већи поврат на просјечну активу и просјечни капитал у односу на претходну годину. Нето добит банкарског сектора у 2019. години износи 370,5 милиона КМ, што је за 40,1 милион КМ или 12,1% више него на крају претходне године. Раст добити банкарског сектора остварен је захваљујући расту укупних прихода, и то услјед повећања оперативних прихода, а истовремено је забиљежено смањење некампатних расхода под утицајем смањења трошкова исправке вриједности ризичне активе (графикон 6.15).



Кључни утицај на кретање каматних прихода банака и даље имају каматне стопе које су се током 2019. године наставиле смањивати. Иако је у 2019. години остварен кредитни раст од 7%, каматни приходи наставили су биљежити тренд пада осму годину заредом. Укупни каматни приходи на крају 2019. године износили су 1.029 милиона КМ и нижи су за 13,6 милиона КМ или 1,3% у поређењу с крајем претходне године. Под доминантним утицајем кретања односно смањења каматних стопа на кредитне пласмане становништву и нефинансијским подuzeћима, остварени приходи од пласираних кредита нижи су за 14,9 милиона КМ (1,6%). Истовремено, пораст прихода од пласмана другим банкама у износу од 1,6 милиона КМ те пораст прихода од депозита које банке држе код других депозитних институција у износу од 1,2 милиона КМ ублажили су пад каматних прихода. С друге стране, услови финансирања за банке су још увијек повољни, што у највећој мјери доприноси смањењу каматних расхода на нивоу банкарског сектора. Укупни расходи по каматама и остали слични расходи у 2019. години износили су 193,2 милиона КМ и нижи су за 6,4 милиона КМ или 4,3% у односу на исти период претходне године. Међутим, за разлику од ранијих периода када су банке пад каматних прихода у потпуности успијевале компензовати умањењем каматних расхода, утицај уштеда на каматним расходима је ослабио. Из тог разлога, први пут након пет година забиљежен је пад нето каматних прихода, који су за 10,2 милиона КМ или 1,2% нижи у поређењу с претходном годином.

Истовремено, банке су наставиле биљежити динамичан раст оперативних прихода по основу накнада и провизија, због чега су и оствариле раст нето добити. На крају 2019. године остварени су укупни оперативни приходи у висини од 635,8 милиона КМ, што представља повећање од 43,9 милиона КМ или 7,4% у односу на исти период претходне године, чиме се учешће оперативних прихода у укупном приходу банкарског сектора повећало за 2 процентна поена и износи 43,2%.

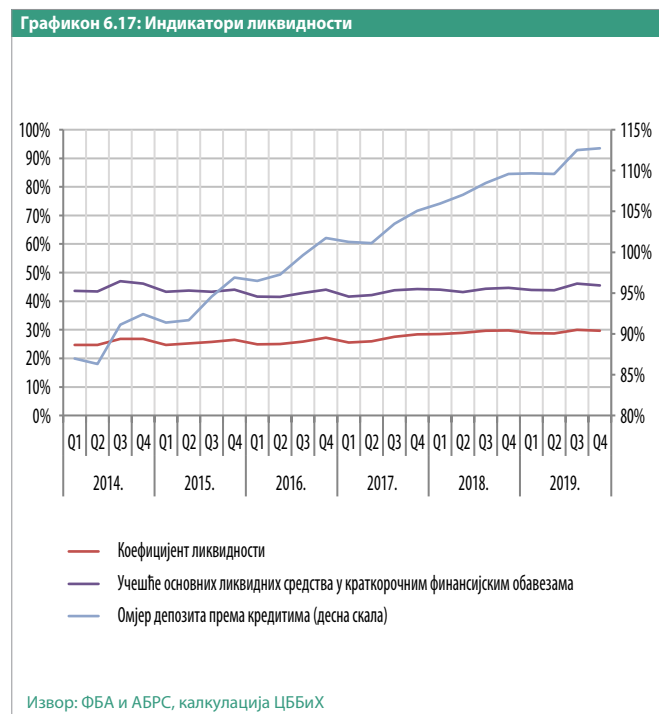
Кретање индикатора ROAA и ROAE указује да је банкарски сектор БиХ у 2019. години остварио стабилан поврат на просјечну активу и капитал, упркос паду нето каматних прихода и смањењу нето каматне марже (графикон 6.16)²⁸. Остварени поврат на просјечну активу и поврат на просјечни капитал благо су порасли у 2019. години, услед значајнијег раста добити у односу на раст просјечне активе и просјечног капитала у посматраном периоду.



Ликвидност банкарског сектора у БиХ се у току 2019. године задржала на високом нивоу, што је прије свега узроковано континуираним трендом повећања депозита (графикон 6.17). На крају 2019. године ликвидна средства су чинила 29,6% активе банкарског сектора, док је 45,5% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима. Коефицијент покрића ликвидности (енгл. Liquidity Coverage Ratio – LCR) који представља однос између нивоа заштитног слоја ликвидности и укупних нето ликвидносних одлива (у трајању од 30 календарских дана током стресног периода) на нивоу банкарског сектора износи 242,5%. На крају 2019. године све банке

²⁸ Имплицитна нето каматна маржа представља омјер нето каматних прихода и просјечне каматноносне активе. Просјечна каматноносна актива на крају четвртог квартала израчуната је као просјек стања каматноносне активе на крају четвртог квартала претходне године и четвртог квартала текуће године.

испуњавају захтјеве у погледу LCR-a, а већина значајно изнад прописаног регулаторног минимума²⁹. Висока вриједност индикатора на нивоу система указује да банке посједују значајне заштитне слојеве ликвидности, што ће допринијети очувању стабилности пословања банака у погоршаним макроекономским условима изазваним пандемијом коронавируса.



Текстни оквир 6: Тестови на стрес

Захваљујући доброј полазној основи према подацима са краја 2019. године који указују да је банкарски сектор здрав и да је забиљежио побољшање индикатора капитализованости, квалитет активе и профитабилности у односу на крај 2018. године, банкарски сектор је и при претпостављеним шоковима у тесту на стрес успио задржати стабилност. У основном сценарију у којем постоји шок у виду снажног успоравања економске активности у 2020. години изазваног пандемијом КОВИД-19, банкарски сектор не би претрпио значајније смањење капитализованости те би остао адекватно капитализован. Резултати тестова на стрес указују да би се капитализованост на нивоу сектора задржала изнад регулаторног минимума од 12% чак и у снажнијем екстремном сценарију који подразумева значајно додатно погоршање макроекономских услова у земљи и иностранству.

ЦББиХ на кварталној основи проводи *top-down* тестове на стрес за банкарски сектор у земљи, који су један од главних алата за оцјену његове отпорности на потенцијалне

шокове из макроекономског окружења и банкарског сектора. Тестирањем на стрес се процјењује способност како цјелокупног банкарског сектора тако и појединачних банака да поднесу потенцијалне губитке који би настали у случају материјализације претпостављених шокова.

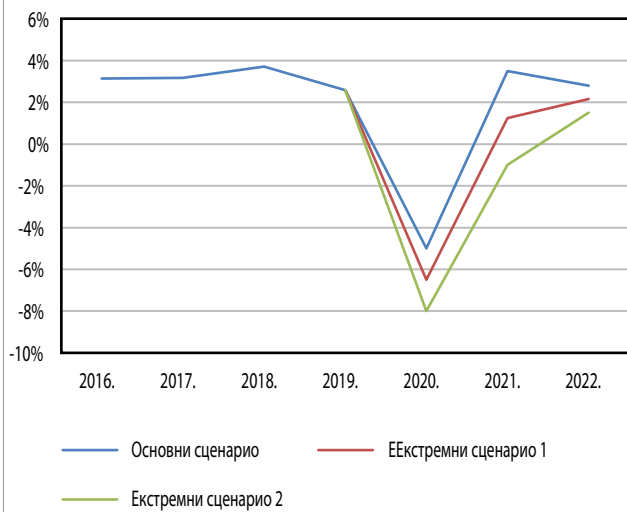
С циљем процјене солвентности банкарског сектора, разматрана су три макроекономска сценарија – један основни и два екстремна сценарија. Сваки сценарио обухвата пројекције великог броја макроекономских и финансијских варијабли за период 2020. година - 2022. година. Сценарији и претпоставке за тестирање на стрес које се проводи на бази података с краја 2019. године постављени су у свјетлу најновијих прилика у макроекономском окружењу које су детерминисане пандемијом КОВИД-19, као и очекиваних импликација по банкарски сектор у БиХ.

Основни сценарио је заснован на ММФ-овим пројекцијама кретања главних макроекономских индикатора, пројекцијама кретања на европским финансијским тржиштима Европске централне банке (ЕЦБ) и Организације за економску сарадњу и развој (OECD) те претпоставкама ЦББиХ о кретањима релевантних индикатора у економији БиХ, на основу трендова који се пратеконтинуирано. Тест на стрес садржи два екстремна сценарија, која се разликују по интензитету шока, као и временском периоду потребном за опоравак економске активности. Специфичност предметног тестирања на стрес је постојање шока у основном сценарију, с обзиром да је евидентно да ће 2020. годину обиљежити значајно успоравање економске активности, како на глобалном нивоу тако и у БиХ.

Квантификација сценарија обухвата пројекције макроекономских и финансијских варијабли – као што су реални БДП, инфлација, каматне стопе у еврозони, дугорочне каматне стопе на кредите становништву и предузећима, цијене некретнина и кредитни раст. У оквир за тестирање на стрес укључен је и ефекат ризика међубанкарске заразе, који се базира на мрежној анализи прелијевања системских ризика у банкарском сектору БиХ. Ефекти овог ризика оцјењују се на крају треће године теста на стрес, а с обзиром да међубанкарске изложености нису значајне, ови ефекти су изразито слаби и готово да не би имали утицај на стопу адекватности капитала на нивоу банкарског сектора. Графикони од ТО6.1 до ТО6.6 приказују основне пројекције и претпоставке кориштене у сценаријима тестова на стрес.

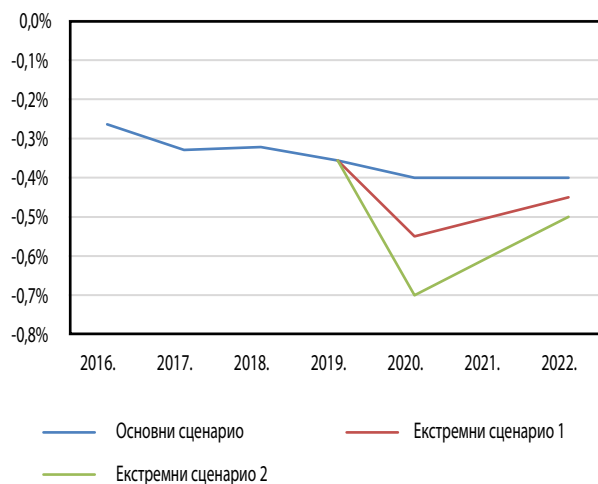
²⁹ У складу с Одлуком о управљању ризиком ликвидности банка („Службене новине ФБиХ“, бр.81/17) и Одлуком о управљању ризиком ликвидности („Службени гласник РС“, бр. 04/18) минимални коефицијент покрића ликвидности износи 100%.

Графикон ТО6.1: Реални раст БДП-а



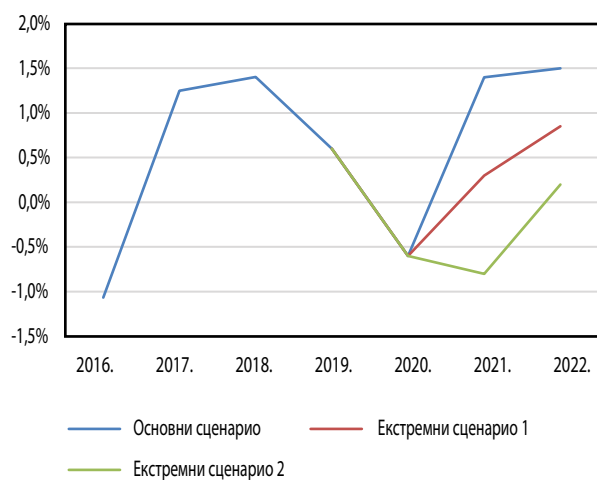
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.3М Euribor



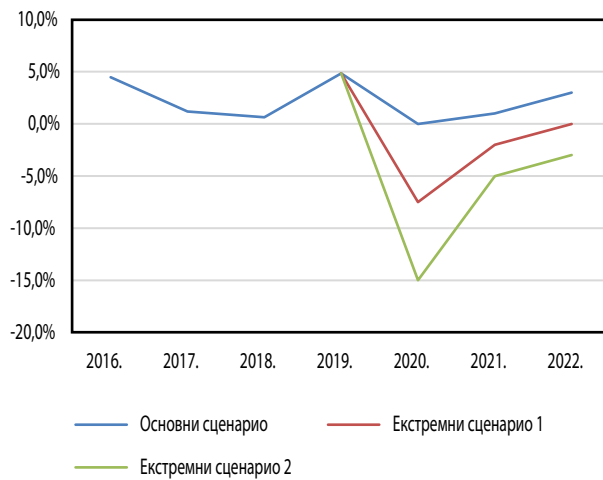
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.2: Стопа инфлације



Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.4: Раст цијена некретнина



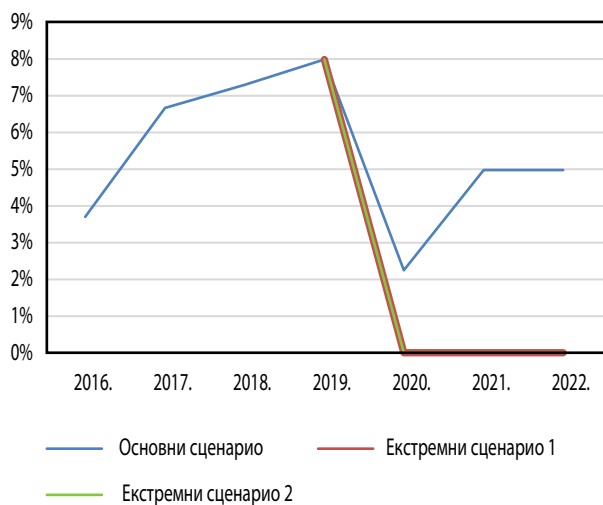
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.5: Кредитни раст, предузећа



Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.6: Кредитни раст, становништво



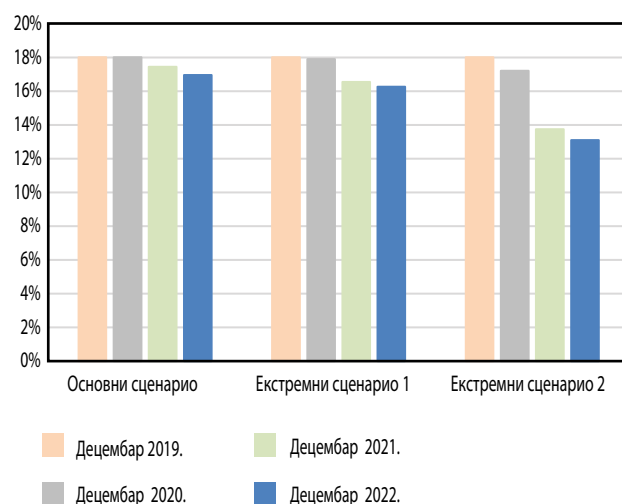
Извор: ЦББиХ

Утицај тестова на стрес на стопу адекватности капитала квантификован је на основу почетног стања на дан 31.12.2019. У основном сценарију, у којем постоји шок у виду значајног успоравања економске активности у 2020. години, банкарски сектор не би претрпио значајније смањење капитализованости и погоршање осталих индикатора. Посматрајући по појединачним банкама, под претпоставком да банке не би имале могућност докапитализације, двије мање банке не би задржале стопу адекватности капитала у прописаним регулаторним оквирима у трећој години основног сценарија те би исказале потребе за додатним капиталом у укупном износу од 2,5 милиона КМ. Учесће aktive ових банака у укупној активи

банкарског сектора према подацима с краја 2019. године износи свега 2,3%, на основу чега се може потврдити да у ситуацији тренутног шока изазваног пандемијом КОВИД-19 нису идентификовани системски ризици по банкарски сектор у БиХ.

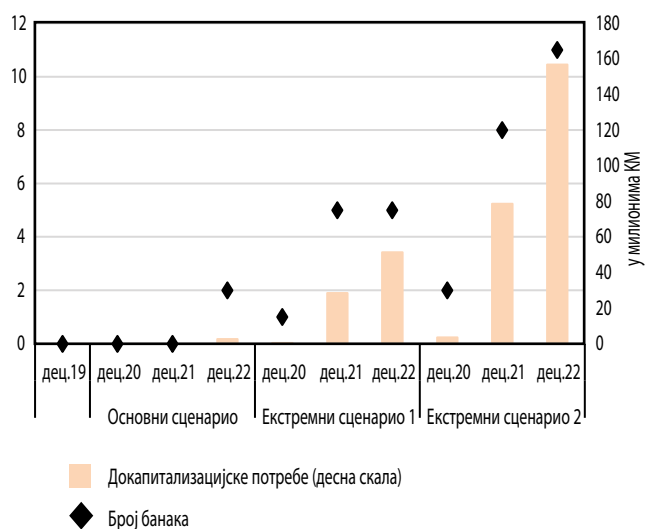
У случају материјализације шокова претпостављених у екстремним сценаријима, и поред тога што би ефекти по капитализованост банкарског сектора и остале индикаторе финансијског здравља били доста снажнији у односу на очекиване ефекте у основном сценарију, банкарски сектор би, првенствено захваљујући постојећој доброј капиталној основи, био способан да апсорбује претпостављене шокове. У екстремном сценарију 1 стопа адекватности капитала на агрегираном нивоу би се смањила са почетних 18,0% на 16,3% (графикон ТО6.7). У овом сценарију би укупно пет банака дошло у ситуацију да им стопа адекватности капитала буде нижа од регулаторног минимума већ на крају другог периода у коме се врши тестирање. Укупни капитал, неопходан да би се стопе адекватности капитала ових банака вратиле на регулаторни минимум од 12% у 2022. години, износио би 51,3 милиона КМ. У екстремном сценарију 2, стопа адекватности капитала на агрегираном нивоу пала би на 13,1%, а укупно једанаест банака не би задовољило минимални прописани ниво стопе адекватности капитала. Укупне докапитализацијске потребе у овом сценарију износе 156,8 милиона КМ, што представља 0,4% бруто домаћег производа из 2019. године (графикон ТО6.8). И поред овако снажних шокова који су претпостављени у тестовима на стрес, банкарски систем у цјелини би задржао стабилност.

Графикон ТО6.7: Стопа адекватности капитала банкарског сектора



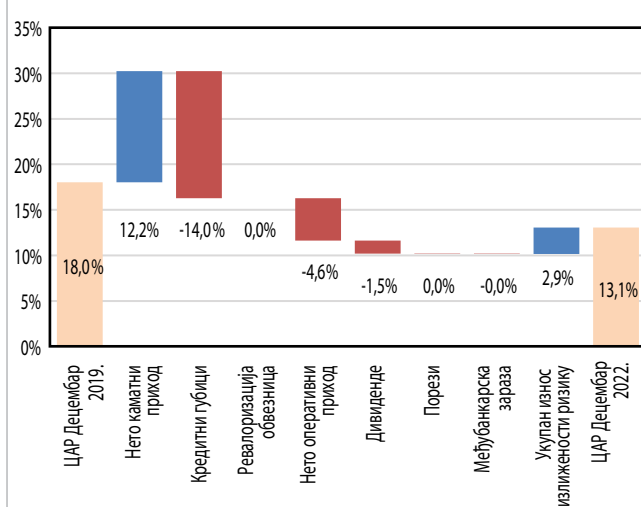
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.8: Број банака са недостајућим капиталом и докапитализацијске потребе



Извор: ЦББиХ

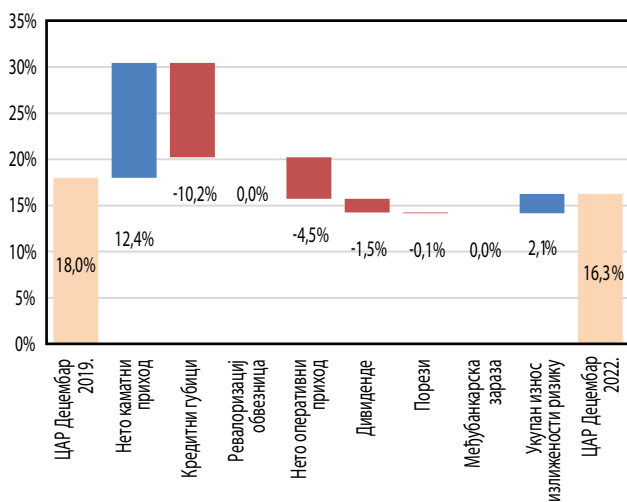
Графикон ТО6.10. Утицај појединачних позиција на стопу адекватности капитала, Екстремни сценарио 2



Извор: ЦББиХ

На графиконима ТО6.9 и ТО6.10 приказан је допринос појединих позиција биланса стања и успјеха на промјену стопе адекватности капитала на системском нивоу, кумулативно, у екстремним сценаријима, у периоду од краја 2019. до краја 2022. године.

Графикон ТО6.9. Утицај појединачних позиција на стопу адекватности капитала, Екстремни сценарио 1

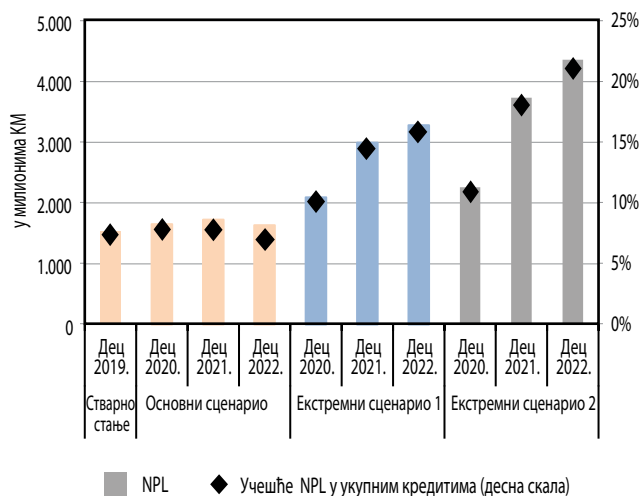


Извор: ЦББиХ

Кредитни ризик се и у тестовима на стрес издваја као најзначајнији ризик у бх. банкарском сектору. Резултати тестова на стрес указују да је квалитет кредитног портфеља веома осјетљив на промјене у макроекономским условима. На пад стопе адекватности капитала у трогодишњем периоду доминантан утицај имају губици по основу раста резервисања услед погоршања квалитета кредитног портфеља.

Основну мјеру кредитног ризика представља индикатор - учешће неквалитетних у укупним кредитима. Индикатори квалитета aktive би били нешто слабији у прве двије године основног сценарија услед погоршања макроекономских услова, али предвиђени економски опоравак би се одразио позитивно на квалитет кредитног портфеља у трећој години тестирања на стрес те би на крају 2022. године основног сценарија учешће неквалитетних у укупним кредитима било ниже за 40 базних поена у односу на крај 2019. године. У екстремним сценаријима долази до значајног раста нивоа неквалитетних кредита, као и учешћа неквалитетних у укупним кредитима, како у сектору предузећа тако и у сектору становништва, с тим што су кредити у сектору предузећа и даље лошијег квалитета у односу на кредитне становништво те су осјетљивији на утицај претпостављених шокова. Посљедишно, банке ће морати значајно повећати резервисања за кредитни ризик, што ће се одразити на њихову профитабилност. На графиконима од ТО6.11 до ТО6.13 приказан је квалитет кредитног портфеља по годинама и сценаријима.

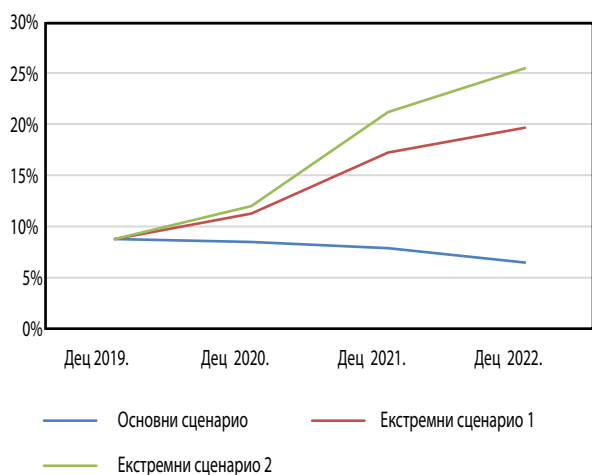
Графикон ТО6.11: Неквалитетни кредити и учешће неквалитетних у укупним кредитима



Извор: ЦББиХ

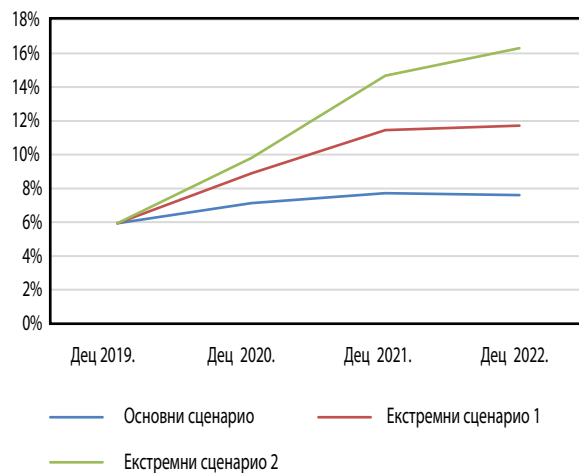
У 2019. години настављен је раст укупне активе те је забиљежено повећање профитабилности микрокредитног сектора. На крају 2019. године у БиХ је пословало 27 микрокредитних организација (МКО), од чега 13 микрокредитних фондација (МКФ) и 14 микрокредитних друштава (МКД). У току 2019. године основана су три нова микрокредитна друштва док је једна микрокредитна фондација изгубила дозволу за рад. Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2019. године већа је за 103,6 милиона КМ или 11,67% у односу на 2018. годину, док су кредити забиљежили раст од 94,4 милиона КМ или 13,29% (табела 6.2). Раст кредитне активности забиљежен је у већини МКО, али поједине мање МКО и даље се суочавају с недостатком извора финансирања те биљеже контракцију билансне суме. Од укупног износа микрокредита, 97,7% је пласирано физичким лицима, од чега је највећи дио одобрен за финансирање сектора пољопривреде (31,7%). На пласмане за услужне дјелатности отпада 16,6% микрокредита физичким лицима, након чега слиједе кредити за стамбене потребе (16,3%).

Графикон ТО6.12: Учешће неквалитетних у укупним кредитима предузећима



Извор: ЦББиХ

Графикон ТО6.13: Учешће неквалитетних у укупним кредитима становништву



извор: ЦББиХ

6.2. Небанкарски финансијски сектор

У 2019. години у сектору небанкарских финансијских институција забиљежени су слични трендови у пословању као и претходне године. Актива небанкарског финансијског сектора наставила је биљежити раст, али се њено учешће у укупној активи финансијских посредника наставило смањивати пету узастопну годину, те је на крају 2019. године износило 11,3%. Највећи и најзначајнији сегмент небанкарског финансијског сектора и даље су друштва за осигурање и реосигурање, која су у 2019. години забиљежила скромнији раст премијских прихода и билансне суме у односу на претходну годину (табела 6.1).

У МКО сектору у 2019. години није било значајнијих промјена у нивоу ризичног портфеља, а захваљујући значајнијем расту кредитних пласмана учешће ризичног портфеља у укупном портфељу ниже је у односу на претходну годину. Од укупног кредитног портфеља 2,39% или 19,2 милиона КМ кредита имало је кашњење у отплати, док је стопа резерви за кредитне губитке на нивоу сектора износила 0,92%. Ванбилансна евиденција, коју у највећем дијелу чине отписана потраживања на крају 2018. године износила је 155,99 милиона КМ и виша је за 4,7% у односу на претходну годину те чини 19,4% кредитног портфеља.

Табела 6.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација

у милионима КМ

Актива			Пасива		
	2018.	2019.		2018.	2019.
Новчана средства и пласмани другим банкама	74,7	71,3			
Кредити	710,1	804,5	Обавезе по узетим кредитима	462,3	515,2
Резерве за кредитне губитке	-5,1	-7,4	Капитал	383,3	419,9
Остала актива	107,8	122,6	Остале обавезе	41,9	56,0
УКУПНО	887,5	991,0	УКУПНО	887,5	991,0

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

У структури пасиве, обавезе по узетим кредитима које представљају основни извор средстава МКО износе 515,2 милиона КМ те биљеже раст у износу од 52,9 милиона КМ или 11,45% у односу на претходну годину. Укупни капитал сектора на крају 2019. године износи 419,9 милиона КМ и биљежи повећање за 36,6 милиона КМ (9,54%) у односу на претходну годину. На повећање укупног капитала микрокредитног сектора најзначајнији утицај је имало повећање вишка прихода над расходима микрокредитних фондација (16 милиона КМ) те повећање нераспоређене добити микрокредитних друштава (15,2 милиона КМ) по основу исказане добити текућег извјештајног периода.

Микрокредитни сектор, на крају 2019. године, остварио је позитиван финансијски резултат у висини од 34 милиона КМ и забиљежио пораст профитабилности у износу од 1,9 милиона КМ у односу на претходну годину. Укупни приходи сектора наставили су биљежити раст као резултат осјетнијег раста каматних прихода (14,4 милиона КМ или 15,1%), чему у највећој мјери доприносе изразито високе каматне стопе. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне кредите у ФБиХ у 2019. години је износила 24,38%, а у РС 22,56%. Нарочито су високе ефективне каматне стопе на краткорочне кредите које су у 2019. години додатно повећане у ФБиХ док су Републици Српској смањене, али су и даље задржале изнадпросјечну вриједност. Укупни расходи микрокредитног сектора износили су 132 милиона КМ и забиљежили су повећање од 8,7% у односу на претходну годину. Пораст укупних расхода забиљежен је под утицајем раста оперативних трошкова, које у највећем дијелу чине трошкови плата и доприноса. Оперативни трошкови чине 70% укупних трошкова и већи су за 12,2% у односу на 2018. годину, што је углавном резултат повећања броја запослених у микрокредитном сектору. Истовремено, забиљежено је и знатно повећање трошкова резервисања за кредитне и друге губитке од 3,2 милиона КМ или 72% у односу на претходну годину.

У 2019. години забиљежено је повећање билансне суме и обима пословања у лизинг сектору. На крају 2019. године дозволу за рад имало је пет лизинг друштава. Укупна актива лизинг сектора износила је 323,7 милиона

КМ и забиљежила је повећање за 26,5 милиона КМ (8,9%) у односу на претходну годину. На финансијски лизинг односи се 85% вриједности уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 15%. Вриједност новозакључених уговора финансијског и оперативног лизинга у 2019. години износила је 197 милиона КМ, што је за 2,2% више у односу на исти период претходне године. Укупна нето потраживања по основу финансијског лизинга износе 241,1 милион КМ и чине 74,5% укупне активе у 2019. години. У поређењу с протеклом годином, нето потраживања по основу финансијског лизинга су већа за 26,4 милиона КМ или 12,3%.

Сектор лизинга је на крају 2019. године остварио негативан финансијски резултат у износу од 1 милион КМ, што је у највећој мјери резултат повећаних каматних расхода услед пораста кредитног задужења и значајног пораста трошкова резерви за губитке код једног лизинг друштва које је исказало губитак у износу од 3,1 милион КМ. Поред тога, још једно лизинг друштво је исказало негативан финансијски резултат у износу од 1,3 милиона КМ, док су три лизинг друштва исказала позитиван финансијски резултат у износу од 3,4 милиона КМ.

Тржиште осигурања наставило је биљежити раст премијских прихода и билансне суме у 2019. години. На тржишту осигурања у БиХ у 2019. години пословало је 26 друштава за осигурање и једно друштво за реосигурање. Укупна обрачуната премија у 2019. години износила је 762,9 милиона КМ и у односу на исти период прошле године биљежи повећање од 7%. Иако је забиљежен раст премије и у 2019. години, учешће премије у укупном БДП-у остало је на истом нивоу као и претходне године (2,18% БДП-а). Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 79,2%, односно 604,5 милиона КМ. Најзначајније учешће у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности (преко 50%). У категорији неживотног осигурања, поред раста осигурања од аутомобилске одговорности, евидентан је раст и осталих врста осигурања од којих се посебно истичу полице повезане са осигурањем кредита и јемстава. Обрачуната премија на животна осигурања је износила 158,4 милиона КМ и забиљежила је повећање

од 10,5% у односу на претходну годину. Укупне бруто исплаћене штете износе 301,3 милиона КМ и чине 39,5% укупне обрачунате премије.

Према подацима ЦББиХ, осигуравајућа друштва су на крају 2019. године држала на рачунима комерцијалних банака, у различитим формама депозита 33,8% укупне активе. Инвестиције сектора осигурања у владине хартије од вриједности на крају 2019. године износиле су 452,9 милиона КМ и забиљежиле раст од 8,1% у односу на претходну годину, с тим да је учешће владиних хартија од вриједности у укупној активи осигуравајућих друштава остало на истом нивоу као и на крају претходне године (21,8%).

Раст премије осигурања у 2019. години у износу од 50 милиона указује на постепено побољшање у овој области у односу на 2018. годину међутим, скроман раст учешћа животног осигурања у укупној премији које је забиљежено у 2019. години (0,7%) указује да није дошло до неких значајних промјена и до побољшања општих економских прилика у БиХ, које су и даље лимитирајући фактор развоја тржишта осигурања у БиХ. Ниске просјечне плате као и континуирано високе стопе незапослености, кључни су разлог слабе заступљености добровољних врста осигурања, што у коначници представља ограничавајући фактор јачању инвестиционог потенцијала сектора осигурања.

У 2019. години дозволу за рад је имало 36 инвестицијских фондова, од чега 17 у ФБиХ и 19 у РС.

Од укупно 36 инвестиционих фондова, 23 су отворени инвестициони фондови, док су 13 фондова затворени инвестициони фондови.

Укупна вриједност нето имовине инвестиционих фондова на крају 2019. године износила је 852,1 милион КМ и мања је за 35,1 милион КМ или 3,96% у односу на крај претходне године услед мање тржишне вриједности хартија од вриједности из портфеља већине инвестиционих фондова. Иако већина фондова и даље биљежи смањење нето имовине, неколико фондова је повећало вриједност своје нето имовине.

Укупан промет на бх. берзама је након три године пада у 2019. години забиљежио раст вриједности промета. Укупан промет износио је 903,1 милион КМ и у односу на исти период прошле године већи је за 186,7 милиона КМ или 26,1%. Од укупног промета на Сарајевској берзи (SASE) остварено је 430,9 милиона КМ, односно 47,7%, а на Бањалучкој берзи (BLSE) 472,1 милион КМ или 52,28%. У 2019. години Сарајевска берза је забиљежила повећање промета за 49,5% или за 142,7 милиона КМ док је промет на Бањалучкој берзи порастао за 40 милиона КМ или 10,3%.

У 2019. години је забиљежено значајно повећање берзанске активности на примарном тржишту, с обзиром на то да је сектор владе као главни покретач активности у овом сегменту тржишта у великој мјери повећао интензитет задуживања на домаћем тржишту капитала (детаљније у поглављу Влада). Укупна тржишна капитализација у БиХ на крају 2019. године већа је у односу на претходну годину, што је резултат забиљеженог повећања тржишне капитализације на SASE у износу од 562 милиона КМ (11,2%) и повећања тржишне капитализације на BLSE у износу од 156 милиона КМ (4,3%) у односу на крај 2018. године.

7. Финансијска инфраструктура

7.1. Платни системи

Централна банка БиХ у 2019. години извршавала је своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао несметано кроз системе жироклиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Настављене су активности на модернизацији платних система у Босни и Херцеговини, а у циљу њиховог прилагођавања европским стандардима и интегрисања у европске токове. Надограђен је Централни регистар кредита пословних субјеката и физичких лица (ЦРК), као и систем жироклиринга, чиме је остварен један од предуслова у интеграцији платних система ЦББиХ у платне системе у ЕУ.

У току 2019. године забиљежен је раст броја трансакција као и укупне вриједности свих трансакција кроз платне системе жироклиринга и RTGS-а. Укупна вриједност међубанкарских трансакција у платном промету у 2019. је повећана за 19,8%, што представља највећу стопу повећања још од 2007. године.

Тренд раста укупног броја трансакција настављен је и у 2019. години као посљедица увођења четвртог дневног поравнања у жироклиринг систему, чиме је правним и физичким лицима омогућена чешћа реализација њихових платних налога у току дана. Укупан број трансакција је већи за 3% у односу претходну годину. Првих десет банака у БиХ по обиму трансакција је у 2019. години учествовало у укупном броју RTGS и жироклиринг међубанкарских трансакција са 73,09%, што је повећање у односу на 2018.

годину када је ово учешће износило 72,69%. Првих десет банака је такође повећало учешће у укупној вриједности трансакција са 75,67% у 2018. на 78,94% у 2019. години.

Раст вриједности укупних трансакција у платном промету у 2019. години и бржа циркулација новца довела је до смањења броја дана који су потребни да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП (табела 7.1.). Тренд опадања броја унутарбанкарских а повећања броја међубанкарских трансакција је настављен и у 2019. години. Иако је број унутарбанкарских трансакција смањен за 3,3% а међубанкарских повећан за 3% у односу на исти период прошле године, унутарбанкарске трансакције су остале и даље доминантне у односу на укупан број трансакција са 57% (56,9 милиона трансакција), док је учешће међубанкарских трансакција 43% (43,6 милиона трансакција). Вриједност унутарбанкарских трансакција у 2019. години је износила 113,4 милијарде КМ или 48%, док је вриједност међубанкарских трансакција износила 123 милијарде КМ или 52%.

У табели 7.2. приказане су вриједности Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI³⁰) који илуструје концентрацију укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету. Приказане вриједности индекса израчунате су за све банке у оба платна система (жироклиринг и RTGS), а на основу података о њиховом учешћу у укупном броју и вриједности међубанкарских трансакција. За све банке учеснице платног промета концентрација мјерена овим индексом је већа у односу на претходну годину. Иако се већина међубанкарског

Табела 7.1: Трансакције у међубанкарском платном промету

Година	Укупан број трансакција, у милионима	Укупан промет, милиони КМ	Просјечни дневни промет, милиони КМ	БДП/просјечан дневни промет
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74

Извор: ЦББиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

³⁰ ННН је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрисаност, од 1.000 до 1.800 поена умјерену, од 1.800 до 2.600 поена на високу концентрацију, преко 2.600 се сматра веома високом концентрацијом до максималних 10.000 када је концентрација монополска.

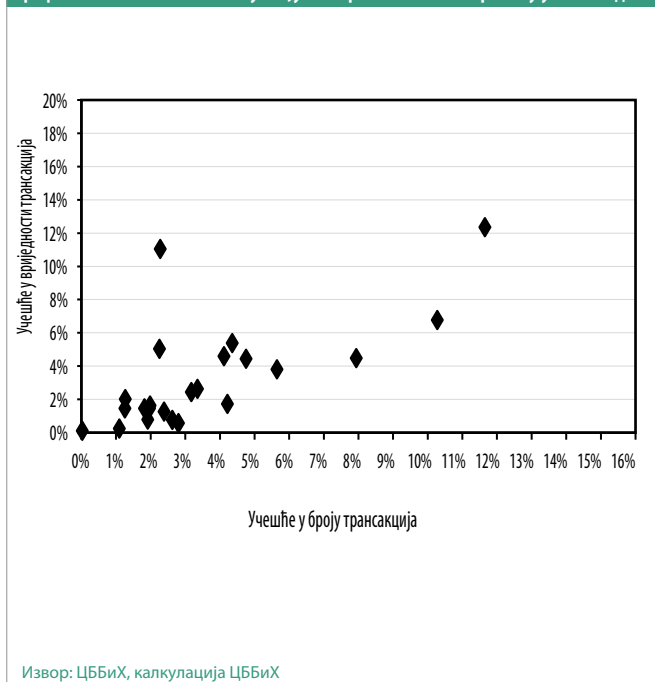
Табела 7.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (XXI)

Период	Све банке		10 банака са највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2008.	693	908	1.271	1.381
Децембар 2009.	651	989	1.233	1.413
Децембар 2010.	651	903	1.256	1.346
Децембар 2011.	626	836	1.230	1.287
Децембар 2012.	638	844	1.278	1.295
Децембар 2013.	654	810	1.337	1.378
Децембар 2014.	660	778	1.350	1.310
Децембар 2015.	689	810	1.314	1.305
Децембар 2016.	690	822	1.307	1.322
Децембар 2017.	725	853	1.320	1.349
Децембар 2018.	738	869	1.344	1.335
Децембар 2019.	767	997	1.397	1.471

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

платног промета одвија између мањег броја великих банака, вриједности ННН индекса указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција и непостојање системских ризика у платним системима. Забиљежено је повећање вриједности ННН индекса који мјери концентрацију броја и вриједности трансакција код десет банака са највећим учешћем, што указује на повећање концентрације трансакција код великих банака.

Графикон 7.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2019. години



На графикону 7.1. приказано је појединачно учешће свих банака у укупном броју и вриједности међубанкарских трансакција за 2019. годину. Банка са највећим учешћем у међубанкарском платном промету у 2019. години чини 23,42% укупне вриједности или 16,8% укупног броја свих трансакција, док првих пет банака са највећим учешћем чине 58,99% укупне вриједности трансакција.

ЦББиХ је у 2019. години извршила надоградњу ЦРК, те је од јула 2019. године у функцији модернизовани ЦРК на новој

платформи, а ажурирање података се врши у реалном времену. ЦРК је током године на дневној основи подацима ажурирало 75 институција. Тренд раста броја приступних тачака је настављен и у 2019. години, а повећање броја приступних тачака је највише узроковано повећањем броја у комерцијалним банкама, које су и даље далеко најзначајнији корисници информација похрањених у ЦРК.

У Јединственом регистру рачуна пословних субјеката у БиХ (ЈРРПС) број приступних тачака у 2019. години износио је 1.946 (од чега 1.760 приступних тачака у банкама) и биљежи знатно повећање (33,6%) у односу на исти период прошле године. У регистру се у 2019. години налазило 239.188 активних и 95.593 блокирана рачуна. Након надоградње система крајем 2018. године, Јединствени регистар рачуна пословних субјеката у БиХ (ЈРРПС) садржи све рачуне пословних субјеката који платни промет у БиХ обављају преко рачуна отворених у банкама и ЦББиХ. ЈРРПС првенствено користи комерцијалним банкама, порезним органима, органима управе, органима за провођење закона те осталим нивоима власти приликом откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити на незаконит начин, нпр. за избјегавање плаћања пореза, прање новца и сл. Регистар, такође, пружа информације свим правним и физичким лицима која наплату својих потраживања морају тражити принудним путем преко овлашћених институција.

Међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Републике Србије настављен је и у 2019. години те је кроз систем извршено укупно 11.931 платних налога чија је вриједност била 265,1 милион евра. Тренд раста вриједности и броја трансакција настављен је и у 2019. години, тако да је вриједност трансакција у међународном клирингу са Републиком Србијом повећана за 18,3%, док је број налога већи за 9,93% у односу на 2018. годину, што указује на активно кориштење ове платформе за поравнање платних трансакција.

ЦББиХ је од 3. јуна 2019. године почела са продукцијом новог жиро клиринг платног система. Нови жиро клиринг систем је усклађен са правилима SEPA³¹ (који се користи у ЕУ) и стандардом ISO 20022. Поруке и формати који се користе у овом платном систему су у потпуности усклађени са порукама и форматима који се користе у SEPA подручју, те је тиме направљен искорак и остварен предуслов да се платни системи ЦББиХ интегришу у платне системе у ЕУ. Кроз овај унапријеђени платни систем се врши процесирање кредитних трансфера, тј. међубанкарских трансакција вриједности до 10.000,00 КМ. Пројекат доградње жиро клиринга је подразумијевао више фаза, гдје су комерцијалне банке показале висок ниво одговорности и компетенција, а што је на крају резултирало тим да почетком продукционог рада сви учесници буду спремни и систем буде у потпуности функционалан. Ово представља значајан корак у модернизацији платних система ЦББиХ, и овим новим жиро клиринг платним системом је замијењен стари систем који је без прекида функционисао осамнаест година и пет мјесеци.

7.2. Регулаторни оквир

Након што су у претходне двије године усвојени сетови закона којима се регулише пословање банака у БиХ и на тај начин проведене реформе у финансијском сектору БиХ, усвојене измјене и допуне закона о агенцијама за банкарство те усвојени нови подзаконски акти који су унаприједили постојећи регулаторни оквир за рад банака и других финансијских организација, доношење нових подзаконских аката је настављено и у 2019. години. У 2019. години усвојене су одлуке о управљању кредитним ризиком и утврђивању очекиваних кредитних губитака којом се прописују правила за управљање кредитним ризиком, начин распоређивања изложености у нивое кредитног ризика и утврђивање очекиваних кредитних губитака, те прихватљив колатерал за потребе утврђивања очекиваних кредитних губитака и ограничења највеће допуштене изложености у односу на признати капитал, затим одлуке о израчунавању капитала банке као и одлуке и упутства која се односе на извјештавање. Доношењем ових одлука, које су у примјени од 01.01.2020. године, у значајној мјери је комплетиран кључни сет регулаторних прописа. У 2019. години реализоване су и активности у оквиру дугорочног SREP пројекта те успостављање новог процеса супервизијског прегледа и оцјене у складу са новом SREP методологијом. Настављене су активности и активна улога банака и других финансијских организација у спречавању прања новца и финансирања терористичких активности у складу са захтјевима закона који регулише

ову област, те је унапријеђена сарадања са другим контролним органима и институцијама.

За наставак хармонизације регулаторног оквира изузетно је важно и усвајање новог Закона о осигурању депозита БиХ које се десило средином 2020. године. Закон о осигурању депозита БиХ би требао да осигура бољу заштиту депонената кроз обавезу чланства у програму осигурања депозита за сваку нову банку која добије дозволу за рад од надлежне агенције за банкарство како то и предвиђа директива ЕУ из области заштите депозита. Такође, наведеним законом је омогућено Агенцији за осигурање депозита БиХ да, кроз учешће Фонда за осигурање депозита, учествује у процесу финансирања реструктурисања банака у одређеним случајевима дефинисаним овим законом и законима о банкама, те је скраћен рок за исплату депонената услед одузимања дозволе за рад банци чланици на 20 радних дана умјесто досадашњих 90 дана.

У 2020. години очекује се наставак процеса усклађивања банкарске регулативе у БиХ са регулаторним и супервизорским оквиром ЕУ. ЕБА би требала упутити приједлог оцјене Европске комисије за потребе доношења коначне одлуке о усклађености регулаторног и супервизорског оквира у БиХ са регулаторним и супервизорским оквиром ЕУ.

Надлежне агенције за банкарство су крајем марта 2020. године, са циљем ублажавања негативних економских посљедица узрокованих појавом коронавируса, донијеле низ одлука којима се одобравају олакшице клијентима који су директно или индиректно погођени негативним ефектима пандемије. Увођење могућности за мораторијуме, односно одгађање плаћања кредитних обавеза банкама и микрокредитним организацијама, те увођењем посебних правила за управљање кредитним ризиком и превентивних мјера са циљем очувања капитала субјеката банкарског система, агенције су омогућиле субјектима банкарског система широке могућности прилагођавања за вријеме трајања ванредног стања изазваног појавом коронавируса.

Потенцијални извор ризика за финансијске посреднике и финансијска тржишта представља застој у функционирању Комисије за хартије од вриједности ФБиХ који датира од краја 2019. године, због чега акционарска друштва у ФБиХ, укључујући финансијске посреднике нису у могућности провести статусне промијене.

³¹ Single Euro Payment Area (SEPA) Јединствено подручје плаћања у еврима - регион који обухвата 36 земаља чланица од којих поједине земље нису чланице ни еурозоне а ни ЕУ.

Статистички додатак

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга

Држава	Датум промјене	Standard & Poor's рејтинг		
		Дугорочни	Изглед	Краткорочни
Грчка	до 2009.	А	Стабилан	А-1
	09.01.2009.	А	Негативан, посматрање	А-1
	14.01.2009.	А	Стабилан	А-2
	07.12.2009.	А	Негативан, посматрање	А-2
	16.12.2009.	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	16.03.2010.	БББ+	Негативан	А-2
	27.04.2010.	ББ+	Негативан	Б
	02.12.2010.	ББ+	Негативан, посматрање	ББ+
	29.03.2011.	ББ-	Негативан, посматрање	Б
	09.05.2011.	Б	Негативан, посматрање	Ц
	13.06.2011.	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	27.07.2011.	ЦЦ	Негативан	Ц
	05.02.2012.	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	27.02.2012.	СД	НМ	СД
	02.05.2012.	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	07.08.2012.	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	05.12.2012.	СД	-	СД
	18.12.2012.	Б-	Стабилан	Б
	28.01.2015.	Б-	Негативан, посматрање	Б
	15.04.2015.	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	22.01.2016.	Б-	Стабилан	Б
	19.01.2018.	Б	Позитиван	Б
	25.06.2018.	Б+	Позитиван	Б
	25.11.2019.	ББ-	Позитиван	Б
	24.04.2020.	ББ-	Стабилан	Б
Ирска	до 2009.	ААА	Стабилан	А-1+
	09.01.2009.	ААА	Негативан	А-1+
	30.03.2009.	АА+	Негативан	А-1+
	08.06.2009.	АА	Негативан	А-1+
	24.08.2010.	АА-	Негативан	А-1+
	23.11.2010.	А	Негативан, посматрање	А-1
	02.02.2011.	А-	Негативан, посматрање	А-2
	01.04.2011.	БББ+	Стабилан	А-2
	05.12.2011.	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	13.01.2012.	БББ+	Негативан	А-2
	11.02.2013.	БББ+	Стабилан	А-2
	07.12.2013.	БББ+	Позитиван	А-2
	06.06.2014.	А-	Позитиван	А-2
	05.12.2014.	А	Стабилан	А-1
	05.06.2015.	А+	Стабилан	А-1
	29.11.2019.	АА-	Стабилан	А-1+
Португал	до 2009.	АА-	Стабилан	А-1+
	13.01.2009.	АА-	Негативан, посматрање	А-1+
	21.01.2009.	А+	Стабилан	А-1
	07.10.2009.	А+	Негативан	А-1
	27.04.2010.	А-	Негативан	А-2
	30.11.2010.	А-	Негативан, посматрање	А-2
	24.03.2011.	БББ	Негативан, посматрање	А-2
	29.03.2011.	БББ-	Негативан	А-3
	05.12.2011.	БББ-	Негативан, посматрање	А-3
	13.01.2012.	ББ	Негативан	Б
	06.03.2013.	ББ	Стабилан	Б
	05.07.2013.	ББ	Негативан	Б
	09.05.2014.	ББ	Стабилан	Б
	20.03.2015.	ББ	Позитиван	Б
	18.09.2015.	ББ+	Стабилан	Б
	15.09.2017.	БББ-	Стабилан	А-3
	15.03.2019.	БББ	Стабилан	А-2

Шпанија	до 2009.	AAA	Стабилан	A-1+
	12.01.2009.	AAA	Негативан, посматрање	A-1+
	19.01.2009.	AA+	Стабилан	A-1+
	09.12.2009.	AA+	Негативан	A-1+
	28.04.2010.	AA	Негативан	A-1+
	05.12.2011.	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	13.01.2012.	A	Негативан	A-1
	26.04.2012.	BBB+	Негативан	A-2
	10.10.2012.	BBB-	Негативан	A-3
	23.05.2014.	BBB	Стабилан	A-2
	02.10.2015.	BBB+	Стабилан	A-2
	01.04.2017.	BBB+	Позитиван	A-2
	23.03.2018.	A-	Позитиван	A-2
	20.09.2019.	A	Стабилан	A-1
Италија	до 2009.	A+	Стабилан	A-1+
	20.05.2011.	A+	Негативан	A-1+
	20.09.2011.	A	Негативан	A-1
	05.12.2011.	A	Негативан, посматрање	A-1
	13.01.2012.	BBB+	Негативан	A-2
	09.07.2013.	BBB	Негативан	A-2
	05.12.2014.	BBB-	Стабилан	A-3
	27.10.2017.	BBB	Стабилан	A-2
Кипар	26.10.2018.	BBB	Негативан	A-2
	до 2009.	A+	Стабилан	A-1
	21.07.2010.	A+	Негативан, посматрање	A-1
	16.11.2010.	A	Негативан	A-1
	30.03.2011.	A-	Негативан	A-2
	29.07.2011.	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	12.08.2011.	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	27.10.2011.	BBB	Негативан, посматрање	A-3
	13.01.2012.	BB+	Негативан	Б
	01.08.2012.	BB	Негативан, посматрање	Б
	17.10.2012.	Б	Негативан, посматрање	Б
	20.12.2012.	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	21.03.2013.	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	10.04.2013.	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	28.06.2013.	СД	-	СД
	03.07.2013.	ЦЦЦ+	Стабилан	Ц
	29.11.2013.	ЦЦЦ+	Стабилан	Б
	25.04.2014.	Б	Позитиван	Б
	24.10.2014.	Б+	Стабилан	Б
	27.03.2015.	Б+	Позитиван	Б
	25.09.2015.	BB-	Позитиван	Б
	18.03.2017.	BB+	Стабилан	Б
	15.09.2017.	BB+	Позитиван	Б
	14.09.2018.	BBB-	Стабилан	A-3

Извор: Standard & Poor's

Табела А2: Индекс цијена некретнина

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	УКУПНО
2004.	Q1	47	84	60		52
	Q2	47	81	59		51
	Q3	47	82	60		51
	Q4	48	80	59		52
2005.	Q1	49	79	61		53
	Q2	49	81	60		52
	Q3	50	79	60		53
	Q4	52	82	64		56
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	87
	Q2	80	115	134	104	88
	Q3	82	131	133	108	93
	Q4	81	128	134	106	93
2017.	Q1	83	128	134	102	93
	Q2	84	113	134	102	91
	Q3	83	124	138	109	92
	Q4	86	110	135	118	94
2018.	Q1	86	119	131	104	93
	Q2	87	128	131	105	94
	Q3	85	122	135	113	94
	Q4	88	127	132	110	94
2019.	Q1	97	123	136	109	103
	Q2	95	127	142	115	102
	Q3	90	129	147	115	98
	Q4	92	127	139	115	99

Извор: ЦБХ

Табела А3: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба

Назив	Вриједност извоза, милиони БАМ	Вриједност извоза, милиони БАМ	Индекс извозних цијена	Номинални раст извоза, у %	Промијена вриједности извоза (у процентним поенима)	
	2018	2019	I - XII 2019 I - XII 2018		Ценовни ефекат	Ефекат обима извоза
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Базни метали и производи од базних метала	2.290,0	2.100,1		-8,3		
Од чега: Жељезо и челик	631,1	575,5	93,2	-8,8	-6,5	-2,1
Производи од жељеза и челика	713,4	780,1	95,6	9,3	-6,6	14,4
Алуминијум и производи од алуминијума	721,7	542,9	106,5	-24,8	21,6	-29,4
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	1.437,1	1.590,2		10,7		
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	764,6	804,3	100,5	5,2	-1,7	4,6
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	672,4	785,9	95,3	16,9	0,6	22,6
Разни производи	1.227,1	1.114,8		-9,2		
Од чега: Намјештај; носачи мадраца; опрема за кревете и слични производи; свјетилке и друга расвјетна тијела која нису споменута нити укључена на другом мјесту; свијетлећи знакови, освијетљене плочице са натписом; монтажне зграде	1.118,8	1.007,3	93,1	-10,0	-6,3	-3,3
Производи минералног поријекла	1.298,9	1.070,0		-17,6		
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	1.162,7	929,2	114,7	-20,1	-113,9	-30,3
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	991,9	936,5		-5,6		
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	635,0	622,4	136,5	-2,0	0,0	-4,0
Дрво и производи од дрвета	801,7	756,3		-5,7		
	797,6	751,8	112,0	-5,7	10,2	-15,8
Назив	Вриједност увоза, милиони БАМ	Вриједност увоза, милиони БАМ	Индекс увозних цијена	Номинални раст увоза, у %	Промијена вриједности увоза (у процентним поенима)	
	2018	2019	I - XII 2019 I - XII 2018		Ценовни ефекат	Ефекат обима увоза
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Производи минералног поријекла	2.974,5	2.882,3		-3,1		
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	2.845,1	1.564,1	102,3	-45,0	20,9	-6,4
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	2.664,1	2.758,6		3,5		
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	1.545,4	1.603,6	97,4	3,8	-0,5	6,6
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	1.118,7	1.155,0	104,2	3,2	-2,8	-0,9
Базни метали и производи од базних метала	2.203,4	2.152,7		-2,3		
Од чега: Производи од жељеза и челика	702,3	621,7	101,7	-11,5	4,8	-13,0
Жељезо и челик	530,2	510,9	102,7	-3,6	1,5	-6,2
Алуминијум и производи од алуминијума	368,4	411,8	92,3	11,8	16,4	21,1
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	1.787,0	1.752,5	108,8	0,0	2,2	-9,9
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	252,9	150,9	87,5	-0,4	8,0	-31,8
Од чега: Фармацеутски производи	570,6	632,9	108,5	0,1	0,0	2,3
Етерична уља и смоле; парфимеријски, козметички или тоалетни производи	235,2	245,9	103,7	0,0	-3,2	0,0
Разни производи хемијске индустрије	169,6	169,5	91,9	0,0	-10,2	8,7
Прехрамбене прерађевине	1.576,1	1.658,4		5,2		
Производи од житарица, брашна, скроба или млијека; пластичарски производи	212,8	231,9	101,1	9,0	5,2	7,7
Разни прехрамбени производи	262,4	285,3	101,8	8,7	2,7	6,8
Пића, алкохоли и сирће	346,0	357,0	97,1	3,2	1,9	6,2
Остаци и отпаци од прехрамбене индустрије; припремљена животињска храна	191,7	197,2	101,3	2,9	-3,1	1,6

Извор: БХАС, калкулација ЦББих

Табела А4: Индикатори финансијског здравља

Период	Број банака	Капитал			Квалитет aktive			Профитабилност				Ликвидност				Девизни ризик		
		Основни капитал према укупном износу изложености ризику	Регулаторни капитал према укупном износу изложености ризику	Капитал према укупној активи	Неквалитетна актива према укупној активи	Неквалитетни кредити умањени за резервисања према основном капиталу	Неквалитетни кредити према укупним кредитима	Поврат на просјечну активу	Поврат на просјечни капитал	Нето приход од камата према укупном приходу	Некаматни расходи према укупном приходу	Ликвидна средства према укупним средствима	Ликвидна средства према краткорочним финансијским обавезама	Депозити према кредитима	Краткорочне финансијске према укупним финансијским обавезама	Индексирани и кредити у страним валутама према укупним кредитима	Обавезе у страним валутама према укупним финансијским обавезама	Нето отворена позиција
2009.	30	12,39	16,07	10,72	3,92	25,46	5,87	0,09	0,84	61,54	97,38	30,94	52,95	85,57	66,10	73,89	69,17	1,70
2010.	29	12,64	16,17	11,77	8,14	42,01	11,42	-0,60	-5,49	60,06	108,96	28,99	49,71	86,26	66,85	70,05	66,97	4,37
2011.	29	13,57	17,07	13,61	8,79	25,92	11,80	0,67	5,78	63,87	86,52	27,19	46,67	84,89	68,14	66,86	66,16	15,99
2012.	28	14,06	17,00	14,21	10,26	30,05	13,47	0,60	4,91	63,67	87,35	25,43	44,05	84,38	67,92	63,14	65,24	5,35
2013.	27	15,23	17,84	14,37	11,42	30,97	15,12	-0,18	-1,42	62,29	101,22	26,38	46,23	87,17	67,26	62,87	63,77	6,69
2014.	26	14,35	16,26	14,38	10,55	27,92	14,17	0,65	5,16	61,59	85,74	26,78	46,14	92,42	68,46	62,26	62,68	10,23
2015.	26	13,76	14,86	14,10	10,14	26,88	13,71	0,30	2,03	62,04	94,53	26,48	44,04	96,89	70,69	67,09	60,29	8,97
2016.	23	15,03	15,82	14,35	8,43	18,48	11,78	1,08	7,30	60,40	80,75	27,21	44,09	101,73	72,82	62,57	57,43	1,67
2017.	23	14,77	15,68	14,01	7,16	14,35	10,05	1,46	10,17	58,31	73,34	28,37	44,31	105,06	75,17	60,06	55,15	-0,23
2018.	23	16,49	17,53	13,18	6,27	12,15	8,77	1,31	9,65	58,83	74,00	29,74	44,66	109,59	77,34	56,66	53,28	2,24
2019.	23	17,47	18,02	12,84	5,25	9,91	7,41	1,37	10,44	56,79	71,04	29,64	45,53	112,71	75,33	53,87	50,67	3,53

Извор: ЦББиХ

Табела А5: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001.-2019. године

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
1	Sparkasse Bank д.д. Босна и Херцеговина Сарајево Sparkasse Bank д.д. Сарајево АБС банка д.д. Сарајево Шех-ин банка д.д. Зеница	Sparkasse Bank д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. БиХ Сарајево АБС банка д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. Сарајево Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group Припојена АБС банци д.д. Сарајево	Q3 2014 Q3 2009 Q4 2006 Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Сарајево		
3	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево БОР банка д.д. Сарајево Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	БОР банка д.д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево БОР банци д.д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево припојена БОР банци д.д. Сарајево	Q1 2017 Q4 2016 Q4 2016
4	UniCredit Bank д.д. Бања Лука UniCredit Zagrebačka banka BiH д.д. Мостар Зagrebačka banka БХ д.д. Мостар Универзал банка д.д. Сарајево HVB Central Profit banka д.д. Сарајево ХВБ банка д.д. Сарајево Централ Профит банка д.д. Сарајево Травничка банка д.д. Травник	UniCredit Zagrebačka banka BiH промијенила име у UniCredit Bank д.д. Мостар Спајање са Универзал банком д.д. Сарајево у UniCredit Zagrebačku banku BiH Спајање са Загребачком банком БХ д.д. Мостар у UniCredit Zagrebačku banku BiH ХВБ Централ профит банка Сарајево припојена UniCredit Zagrebačkoj banci BiH Спајање са Централ Профит банком у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево Спајање са ХВБ банком д.д. Сарајево у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево Припојена Централ Профит банци д.д. Сарајево	Q1 2008 Q3 2004 Q3 2004 Q1 2008 Q4 2004 Q4 2004 Q4 2002
5	UniCredit Bank а.д. Бања Лука Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука промијенила име Припојена ХВБ групацији, наставила пословање као засебно правно лице Приватизована и промијенила име у Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Q2 2008 Q4 2005 Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Сарајево Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар	Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7	Addiko Bank а.д. Бања Лука Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука Кристал банка а.д. Бања Лука	Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука промијенила име Кристал банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016 Q3 2003
8	АСА банка д.д. Сарајево Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д.д. Зеница МОЈА банка д.д. Сарајево ФИМА банка д.д. Сарајево ВАБА банка д.д. Сарајево Валидус банка д.д. Сарајево Љубљанска банка д.д. Сарајево	ИКБ д.д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д.д. Сарајево МОЈА банка д.д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д.д. Зеница Промијенила име у МОЈА банка д.д. Сарајево Промијенила име у ФИМА банка д.д. Сарајево Промијенила име у ВАБА банка д.д. Сарајево Основана Валидус банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д.д. Сарајево	Q4 2016 Q3 2016 Q4 2010 Q3 2007 Q1 2007 Q3 2006
9	Комерционално инвестициона банка (КИБ) д.д. Велика Кладуша		
10	НЛБ Банка д.д. Сарајево НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла Тузланска банка д.д. Тузла Comerceanbank банчна скупина НЛБ д.д. Сарајево	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла промијенила сједиште и име у НЛБ Банка д.д. Сарајево Тузланска банка д.д. Тузла промијенила име у НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла Припојена Тузланској банци д.д. Тузла	Q1 2012 Q3 2006 Q3 2006
11	НЛБ Банка а.д. Бања Лука НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука ЛХБ банка а.д. Бања Лука Развојна банка југоисточне Европе а.д. Бања Лука	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука промијенила име у НЛБ а.д. Бања Лука Спајање са Развојном банком југоисточне Европе у НЛБ Развојна банка а.д. БЛ Спајање са ЛХБ банком а.д. Бања Лука у НЛБ Развојну банку а.д. Бања Лука	Q4 2015 Q2 2006 Q2 2006
12	Raiffeisen Bank д.д. БиХ, Сарајево Raiffeisen Bank НРВ д.д. Мостар	Припојена Raiffeisen banci д.д. Сарајево	Q1 2003
13	ProCredit Bank д.д. Сарајево	Microenterprise bank д.д. Сарајево промијенила име у ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH д.д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д.д. Сарајево промијенила име у Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Унион банка д.д. Сарајево		
16	Sberbank д.д. Сарајево Volksbank д.д. Сарајево	Volksbank д.д. Сарајево промијенила име у Sberbank д.д. Сарајево Sberbank групација преузела Volksbank д.д. Сарајево	Q1 2013 Q1 2012
17	Sberbank а.д. Бања Лука Volksbank а.д. Бања Лука Zepter Komerc banka а.д. Бања Лука	Volksbank а.д. Бања Лука промијенила име Sberbank групација преузела Volksbank а.д. Бања Лука Постала чланица Volksbank International AG, промијенила име у Volksbank а.д. БЛ	Q1 2013 Q1 2012 Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka д.д. БиХ УПИ банка д.д. Сарајево ЛТ Господарска банка д.д. Сарајево Господарска банка д.д. Сарајево ЛТ Комерцијална банка д.д. Ливно	Промијенила име у Intesa Sanpaolo banka д.д. БиХ Припојена УПИ банци д.д. Сарајево Спајање са ЛТ Комерцијалном банком Ливно у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево Спајање са Господарском банком Сарајево у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q3 2008 Q3 2007 Q1 2003 Q1 2003
19	Вакуфска банка д.д. Сарајево Депозитна банка д.д. Сарајево	Припојена Вакуфској банци д.д. Сарајево	Q2 2002
20	Нова банка а.д. Бања Лука Агропром банка а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бијељина промијенила сједиште Припојена Новој банци а.д. Бијељина	Q3 2007 Q1 2003
21	Наша банка а.д. Бијељина Pavlović International Banka а.д. Слобомир Бијељина Привредна банка а.д. Добој Привредна банка а.д. Брчко Семберска банка а.д. Бијељина	Промијенила име у Наша банка а.д. Бијељина Припојена Pavlović International banci Припојена Pavlović International banci Припојена Pavlović International banci	Q4 2019 Q2 2003 Q4 2002 Q4 2001

22	Комерцијална банка а.д. Бања Лука		Q4 2013
23	МФ банка а.д. Бања Лука ИЕФК банка а.д. Бања Лука	Промијенила име у МФ банка а.д. Бања Лука	Q3 2010
Банке којима су одузете дозволе за рад од 2002. године:			Датум промјене
1	Camelia banka д.д. Бихаћ		Q1 2002
2	Привредна банка а.д. Градишка		Q1 2002
3	Екватор банка а.д. Бања Лука		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia д.д. Сарајево		Q3 2002
5	Банка за југоисточну Европу Бања Лука		Q4 2002
6	Привредна банка а.д. Српско Сарајево		Q4 2004
7	Господарска банка д.д. Мостар		Q4 2004
8	Љубљанска банка д.д. Сарајево		Q3 2006
9	Херцеговачка банка д.д. Мостар		Q3 2012
10	Postbank ВН Poštanska banka ВiН д.д. Сарајево		Q2 2013
11	Бобар банка а.д. Бијељина		Q4 2014
12	Банка Српске а.д. Бања Лука		Q2 2016

Извор: ЦББиХ

ISSN 1840-4111



9 771840 411004